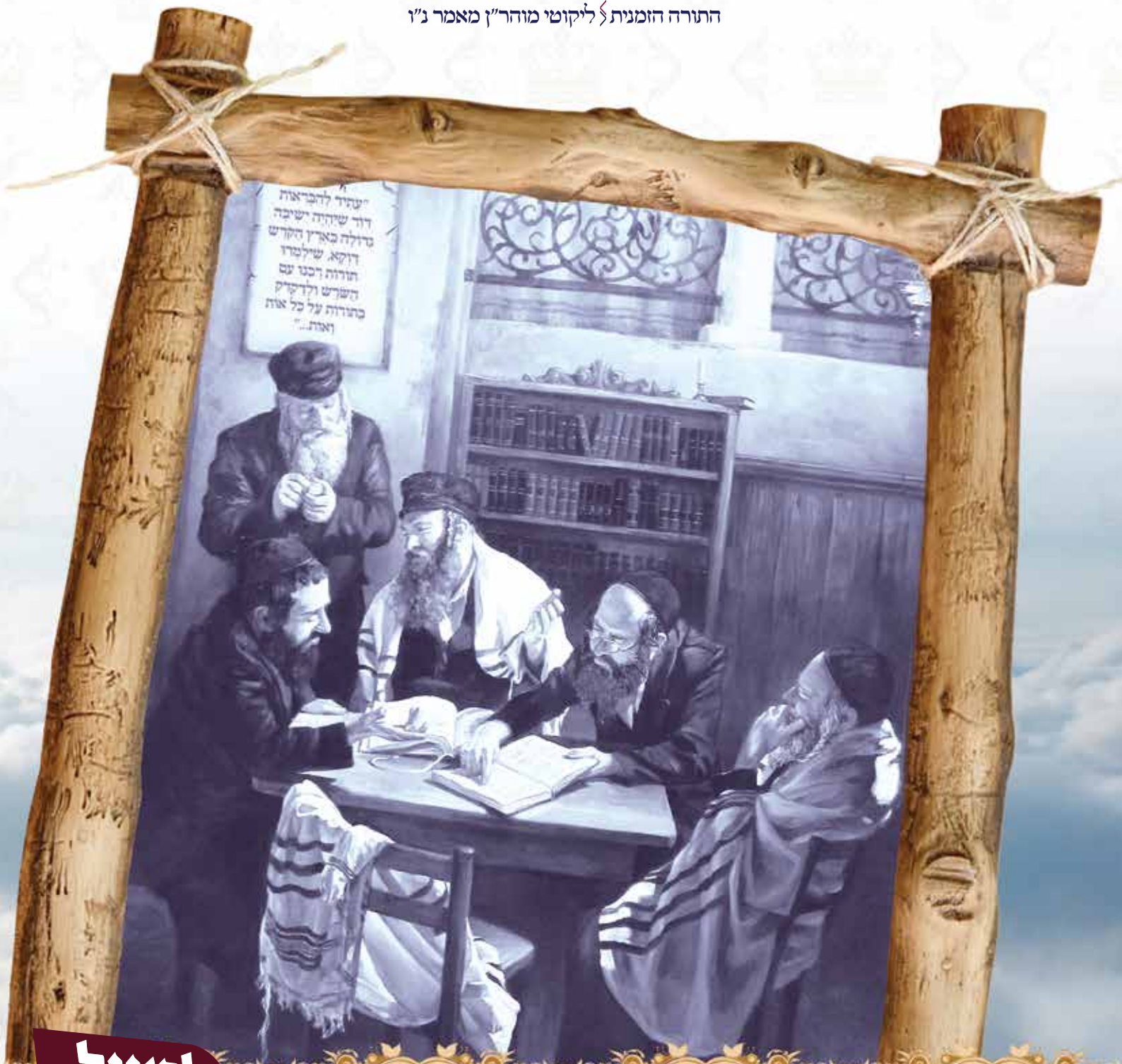

מינייה ובייה

אור וכלאים למטיילים בשבילי תורתו של רבינו הקדוש בעיון
התורה הזמנית ליקוטי מוהר"ן מאמר ג'ו

לטיול בתורתו

לעידוד העמקה והתבוננות בליקוטי מוהר"ן

לחזור ולמצוא

החבורה שלכם מוקעת רקיעים

שיתקבל ספרו בעולם

כי הידים
הם בחינת שמים

אש מים

שהם בחינת יד ימין
יד שמאל...
שצריך לשא את
הלב, הינו הרוח
הדופק שבלב,
אל הידים...
כי מזה נזדכך
השמים.

וצדקתו עומדת לעד

ככתר עלי ראש גיליון תורה זו, יונצח לשם
ולתפארת הוד, האי תלמיד חכם גאון מופלא
ומופלג, ירא ושולם, דבוק בתורת הצדיק בכל לבו
ונפשו, באהבתה שגה תמיד וכל חפציו לא עוון
בה, זכה וזיכה רבים

הרב החסיד
רבי שלמה אהרן
ב"ר מרדכי הלוי גוטליב ז"ל
אשר עסק כל ימיו בלימוד תורת הצדיק
בעמקות ובהתבוננות

זכות לימוד תורת הצדיק
תעמוד לעילוי נשמתו,
לזכרון עולם ולמזכרת נצח
ת.נ.צ.ב.ה.

מיניה זכיה

פרויקט להפצת היסוד
בספרות ליקוטי מוהר"ן

רשת כוללים וחברות
ליקוטי מוהר"ן בניין

לעידוד העמקה והתבוננות
בליקוטי מוהר"ן

קו 'לסלסל בתורתו': 04-6277-313
lb046277313@gmail.com ל"זא"ל

לטייל בתורתו - ע"ד 580769313

כל הזכויות בכתב והחברות שמורות לעמותת לטייל בתורתו. אין להעתיק, לשכפל, להפיץ,
לפרסם או להשתמש בכתב ללא אישור מראש וככתב מאת עמותת לטייל בתורתו.

ציור השער באדיבות: Boris Dubrov

לחתור ולמצוא

כד

בין חניכי הישיבות לכולל ליקוטי מוהר"ן בעיון - הצצה לחברותא מרתקת וייחודית להתקרב מחדש

שיתקבל ספרו בעולם

לד

ראיון מרתק עם הר"ר משה כהן הי"ו מנהל בית המכירות 'עתיק יומין' אתחלתא דגאולה

החבורה שלכם בוקעת רקיעים

נד

סיור ייחודי בכולל לטייל בתורתו סניף עמנואל לבקר בהיכלו

כתבים של דמעות

סב

השתלשלות גילוי והדפסת הספר 'ביאור הליקוטים' ע"י הרה"ח ר' שמואל הורביץ זצ"ל תחקיר היסטורי

שירת התורה

געגע וחשק אל האב האהוב שנגלה ונסתר מנחה חרשה

חברים מקשיבים

התחזקות פנימיות נפשם של ה'נחשלים' בכח השלום שמעוררת המחלוקת לשם שמים בסתירה המהותית טעימה מהשיעורים

ביעו

על שיחת חברים מאירה דיבורים פשוטים מלב אל לב

המדריך למטייל

הדרך לגילוי התורה האישית והפרטית של כל יהודי הדרכה אישית

לעובדא ולמעשה

הדרכה בקצרה על קצה המזלג

מבוא

והעקד

אמרתי תכתב זאת לדור אחרון ועם נכרא יהלל יה, עתיד להפראות דור שיהיה ישיבה גדולה בארץ הקודש וקרא, שילמדו תורות רבנו עם השרש ולדקדק בתורות על כל אות ואות... ולעשות כל עבודתם והנהגתם בקדש ובחול על פי הפנימיות מתורות רבנו ומוהר"ן על פי דברי רבי אברהם זכרוננו לברכה, ויהנו כל כוחותם ומאמצי נפשיתם לזכר הגוף, ולהכניס בו כל העצות והטובות של רבנו זכרוננו לברכה, אשרי מי שיהיה לו חלק בזה (ימי שמואל רכ"ה).

החזון הגדול הולך ומתממש לנגד עינינו. אלפי יהודים מכל גווי הקשת בעם ישראל יושבים והוגים בתורתיו הקדושות של רבינו בעיון, ושואבים מהם עצות חדשות נפלאות ויקרות ככל צעד ושעל בחייהם.

מאז הוזהר רבינו ואמר שטוב לקבוע לעצמו שני שעורים ללמד ספריו הקדושים, שעוד אחד פשוט ללמד במהירות הרבה מאד כדי שיהיה שגור בעל פה, ושעור אחד ללמד בעיון גדול. כי יש עמקות גדול ונפלא בספריו - חלפי להם שנים רבות בהם נראה היה כי העניין הנשגב הזה נכנס לתרדמת, כשרבים מאנ"ש בוחרים להתמקד בעצות אחרות חסוכות ונפלאות שגילה רבינו.

ואולם, כדורנו דור אחרון נפל דבר. יהודים רבים החלו לחוש את טעמו של הצימאון הגדול... צימאון שלא יודע שובע... תשוקה וכמיהה נעלמה להורות את הנפש במים חיים, הנובעים מהנהר המטהר מכל הכתמים, הנהר שבכוחו להחיות כל לב, לעורר כל ישן, ולהחדש כל מתייאש.

לא בכדי סוככה ההשגחה העליונה שתאיר ותתחדש העצה הנוראה הזו דווקא כדורנו דור אחרון, מפני שתמורה גדולה חלה בנפשות ישראל.

"עם נכרא" ודור חדש הופיע, נשמות חדשות הוריד הקב"ה לעולם, כרואים אשר נפשם זוקקה למשהו חדש, עצה חדשה, תרופה חדשה.

כי לגדול תחלואי הדור ומחלותיו החדשות, מוכרחת להופיע מן השמים תרופה חדשה ונפלאה, כזו שלא היה כמותה מימות קדם, כי בירידת הצדיק הרופא נפשות לזה העולם, בפרואות ותחבושות יקרות ונפלאות שלא נתגלו עדין מעולם, נתחדשים כנגד זה מחלות ומכאובים חדשים שלא היו עדין בעולם, ושאין ביכלת לעמד קלל כנגדם, אם לא בסגלות ורפואות הצדיק שנתחדשו וידרו כנגדם באלה העתים. והפליתי מתרפא בהם, אבדה תקנתו חס ושלום (הקדמת ביאור הליקוטים).

ואכן, עם נכרא - עם חדש.

הנשמות החדשות שנבראו הם הם אותם מאות אלפי מבקשי ה' שנמשכים ללימוד תורתו הקדושה של רבינו בעיון, אותם רכבות יהודים ששואבים עם המח והלב עצות חדשות לעובדא ולמעשה מהתורה הזמנית.

אשרי מי שיש לו חלק בזה!

"שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה" בהוצאת הגיליון הנפלא 'מיניה וביה' לאור.

'מיניה וביה' הינו פרי נוסף של אותה התחדשות נפלאה שחלה בחסידות ברסלב בשנים האחרונות - מהפכת העיון בתורתו הקדושה של רבינו מיניה וביה.

אנחנו מזמינים אתכם באופן אישי לעלעל בין דפיו, לקרוא את שלל מדוריו הנפלאים, ולשמוע את הקריאה הנפלאה העולה מכל אות בתוכו: אפשר ללמוד ליקוטי מוהר"ן בעיון! זה שווה לכל נפש! כל אחד יכול! כי לכל אחד מגיע לפגוש את פניו שכלו ונשמתו של הצדיק הגנוזים בתורתו הקדושה -

גם לך!

**מנחה
חדשה**

מאיר לב

מים חיים, מי החכמה הזכה, נתבו מסלה
אל האלמים, השותקים, נצבים, בשדה.
את הלב הרועם, השותת מפצעיו, עוד
לא שחקו המים - אם מעט אם הרבה.

רק זכרון, מבליח בין שכבות מסכי
הערפל, מזכיר את הנשכח והאובר
אל ימים בהירים, נוטפי טהר, שחלפו
ביעף, מפנים מקום לאפל כבד.

קדרו שמים, פסו גום, אור עולם הועם,
איכה זהב יועם, נמלא עפר ואפר
געגוע מהול כאב, אל מלכות כלילה,
הנופלת מטה, מלכות עטורת פאר.

נפילה ראשונה, אחריה עוד אחת, אחר
כך מלחמה, עקשת, רק לא לפל שדוד
הפח שמנגד, אדיר הוא, חזק, נצב איתן,
את המלכות מבקש לבלע, נלחם בגדוד.

אסור הפך החר, חשך כאור דומה, הפח
הלוחם עומד בכל עז, פניו פני מנצח
מתהום הנשיה, עמק ההסתרה, המאבק
עז - להביט אל הרע, להכירו, לא לשפח.

אט אט נשתה גבורה, גם זכרון עצם הרע,
נשכח, הפך מישור, דרך סלולה
אטום הלב, אך את זאת אינו מרגיש, הן מנח
הוא עמק בכפל ההסתרה.

קול דודי דופק, ולדפיקותיו שומע אין, שאל
לבו יתן קריאתו הנרגשת
כבדים האיברים, באין רוח חיים, עומדים
דוממים המים כראי לנפש המתעפשת.

שערי קדשה מכבר נעולים, שערי הצד האחר
לרוחה פתוחים, עדי שער החמשים
האלמים הזהובים עודם דוממים, השמש נדה
ברחמים, אל אשר יבש כסלעי הרים.

ומן המרחקים קולו נשמע, רווי תחנונים, קול
אב אוהב המרחם על בנים
"קרא בני קרא, מעמק מחשכים, מתוככי שער
החמשים, הפט אלי מבין מסכים".

קול הדוד הנשכח שב להרעים, נכנס פנימה,
חופש חדרים, אטומים ונעולים
נפש וגוף שומעים ומחשים, ומתוכם קול
עולה, קול אנוחה בוקעת רקיעים.

שמים רעמו מקול האנוחה, רוח נושבת מנפצת
ומגסה - מים עומדים, נפש עפשה
חוללו ידים מעלה מעלה בכמיהה, מקרפם
דבור נשא, מבין כנפי נשמה מתיאשה.

שב הנענוע, החשק גבר, אל האב האהוב
שנגלה ונסתר, הלב נכסף אל עתיד ועבר
רק אז נגלו הסתרים - סתרי תורה, שבילים
נעלמים, בתוככי ההסתה, בכל מעבר.

קמה מלכות נפילה, נערה עפרה, רחצה
מגלוליה, הפתרה במימי הדעת העליונה
ומפח זה אשר ינחמנו, הגם שעתה אין כמותו
הלכה, יפציע אורו, אור הגאולה העתידה.

**יאספו האלמים, יקצרו בערנה,
יום אחר יום, דרנה אחר דרנה,**

יחדיו יעירו אהבה

**"אהבת עולמים, אהבתיך אבי,
לבי ישא כפי אליך, וזה האות
לך, בהקריבי ביום הגלות
מלכות, מנחה חדשה".**

וְאִזְכָּה לְקַיֵּם בְּאַמַּת אֶת כָּל הַנְּאֻמֹת שֵׁם

וְאִזְכָּה לְשַׁפֵּךְ שִׂיחֵי לְפָנֶיךָ עַל יְדֵי כָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה שְׁגָלוֹ
הַצְדִּיקִים אֲמַתִּים בְּעוֹלָם וְאִזְכָּה לִילֵךְ בְּעִבּוֹדְתְךָ בְּאַמַּת
עִם כָּל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ, שְׂאִזְכָּה לִילֵךְ בְּדַרְךְ הַקְּדוֹשׁ
אִיזָה זְמַן עַל פִּי חֲדוּשֵׁי תּוֹרָה אַחַת, וְלִהְפָּצִיר וְלִהְעַתִּיר
וְלִהְתַּפְּלֵל וְלִשְׁוֹחַ לְפָנֶיךָ בְּכָל אוֹתוֹ הַזְּמַן, עַד שְׂאִזְכָּה
לְהַגִּיעַ וְלִהְשִׁיג הָעִבּוֹדָה הַנְּאֻמָּה בְּאוֹתָהּ הַתּוֹרָה,
לְקַיֵּם בְּאַמַּת אֶת כָּל הַנְּאֻמֹת שֵׁם, וְתִהְיֶה כָּל עִבּוֹדְתִּי
בְּכָל אוֹתָהּ הָעֵת וְהַזְּמַן עַל פִּי אוֹתָהּ הַתּוֹרָה וְאַחַר-כֵּן
אִזְכָּה לִילֵךְ זְמַן מְסִים עִם חֲדוּשֵׁי תּוֹרָה אַחֲרָת.

(ליקוטי תפילות כב)

מעיימה מהשיעורים

אותיות התורה הנמטרות

והנה מיד צד את עינינו מאמר חז"ל המוכא באות ז' וכו מתבארת המולה הראשונה של עשרת הדברות, אנכי, 'אנכי' – יהיבא פתיבא נאמנים אמריה. כלומר שבתבת אנכי [מדלא אמר אני – רש"י] מונח בראשי התיבות עניין מה שהתורה ניתנה כתובה ועל כן נאמנים דבריה.

והנה אם נתבונן היכן עוד רבינו מזכיר בתורה את המונח 'אנכי', ההקשר המתבקש הוא הפסוק שהוזכר לעיל בעניין ההסתרות 'אנכי הסתיר אסתיר'.

וברובד פנימי יותר אין אלו רק מילים שחוזרות על עצמן, אלא על פי קשרי דברי רבינו בתורה שניהם מחוברים ושלובים יחדיו, שכן התיקון להסתרות של 'אנכי הסתיר אסתיר' הוא על ידי האנכי – יהיבא כתיבא כי על ידי התורה מגלים את ההסתרות!

(לאור הדברים אפשר להבין עומק נוסף בדברי רבינו 'שאפילו פתוך ההסתרה בעצמה גם שם מלובש השם יתברך דהיינו אותיות התורה, ויש להבין מהו הלשון 'אותיות התורה?' ואפשר לבאר שאותיות' אלו הם ראשי התיבות המונחים

ואם נשאל זאת בשפת הלב, כיצד למרות כל הדיחוק וההסתרות שלי אני מסוגל לגשת מחדש לתורה ולהתחבר אליה, אף על פי שזה עתה התרחקתי ממנה במקום ובדרגא שלי למרות הכל?!

כתיבת אנכי, כלומר שגם בפסוק המתאר את ההסתרה 'אנכי הסתיר אסתיר' גם שם מלובשות אותיות התורה כפשוטו, כי כתיבת אנכי כלולות אותיות התורה: 'יהיבא כתיבא נאמנים אמריה' (הבן).

נמשיך הלאה, הבה נפתח יחד את הפסוקים המוכאים אחר הפסוק 'אנכי הסתיר אסתיר' (על פי הכלל החמישי, וכמבואר רבות בדברי מוהרנ"ת המקשר פסוקים ומאמרי חז"ל שלפני ריהמא אינם קשורים לתורה, אולם פעמים רבות יראה המעיין כי פסוקים אלה הינם המשכם וענינם של אחד מהפסוקים ומאמרי חז"ל המוכאים בתורה ואכמ"ל).

'אנכי הסתיר אסתיר פני ביום ההוא וכו' ועתה פתבו לכם את השירה הזאת ולקדה את בני ישראל שימה בפיהם וכו' ועתה השירה הזאת לפנינו לעד כי לא תשכח מפי ירעו' (דברים לא יח-כא).

ועתה התייצבו וראו כיצד הכל מבואר כמין חומר ודברי רבינו מתפרשים דבר דבור על אופניו בפסוק התורה.

רבינו מתאר בתורה שני מצבים של הסתרה הכלולים בפסוק 'אנכי הסתיר אסתיר': הסתרה את שער ושנה ועשה מאיסור היתר, אבל עדיין מודע לריחוק מהשם יתברך. ויש הסתרה שבתוך ההסתרה שהכל ישר בעיניו ואינו יודע כלל שנהפך אצלו האיסור להיות, הוא אינו יודע על היותו רחוק מהשם יתברך.

והתיקון והגילוי להסתרות אלו מבאר רבינו שהוא על ידי הדעת שבאה מעסק התורה, שאז 'יוכל לידע שאפילו פתוך ההסתרה בעצמה גם שם מלובש השם יתברך דהיינו אותיות התורה'.

והשאלה המתבקשת הינה, כיצד עסק התורה הוא יהיה זה שיגלה את הסתרותיו והרי כשהתחיל להתרחק מהשם יתברך ועבר ושנה ונעשה לו כהיתר, על כל פנים עדיין יודע שזה אסור ורק נעשה לו כהיתר וכמו שביאר רבינו בתורה, ואם כן שוב מה יועיל לו לימוד התורה מאחר שיודע את דברי התורה ועל אף זאת עבר ושנה?

ויותר על כן צריך להבין, שהרי כשנופל להסתרה שבתוך הסתרה אזי לכאורה בוודאי לא יועיל לו לימוד התורה, וזהו כמשל לאדם השומע חוות דעת מרופא המבשר לו לאחר בדיקות רבות כי נמצאה בגופו מחלה קשה המצריכה טיפולים קשים

ומיטרים, והאיש במקום להיבהל ולמפל בעצמו ממשיך בדרכו כמו שהדברים לא נאמרו אליו ועליו. לפני שהרופא המליץ על טיפול נפשי מתאים הוא עיין שוב במסמכיו הרפואיים של החולה וגיילה כי האיש סובל מלקות שמיעה, הוא פשוט אינו שומע... וגם אם נמשיך להסביר לו בטוב טעם את פרטי המחלה ורפואותיה זה לא יעזור מאומה כי הוא לא שומע, זה הכל.

ובהקשר שלנו, גם אם יקיים את העצה וילמד תורה, מהי רפואתו? והרי הוא אינו יודע כלל מריחוקו והסתרתו, ואין נעשו לו רק כהיתר אלא היתר ממש, ודברי התורה אינם נוגעים אליו כי מבחינתו אין הוא רחוק כלל רק כל מעשיו הרעים נדמים לו כמישור גמור.

על כן שומה עלינו להתבונן יחדיו להשים פעמינו להתהלך בשבילי התורה, לתור ולבקש בהיכלות המאמר וחדריו היכן מתבאר או נזכר שוב בתורה ההקשר בין התורה להסתרות. תיבות או תנועות החוזרות על עצמם בתורה בהקשר הזה.

התחזקות 'פנימיות' נפשם של ה'נחשלים' בכת השלום שמעוררת המחלוקת לשם שמים במתירה המהותית

חברים מקשיבים

הר"ר ישעיה קליין הי"ד מג"ש בישיבת 'חיי משה'

אורמז

אתר רגמרי

חדש! בציון רבינו הקדוש

כולל ליקוטי מוהר"ן בעיון למשך שעה אחת בכל יום

~ לטסים ולשוהים באומן ~

נפלא מי שיעשים עיניו ולבו היטב לדברי קדש הנאמרין בספר הקדוש הזה יתלהב לבו ויפתחו עיניו ויכספי וישתוקק מאד לעבודתו ותפלתו.

(ליקוטי מוהר"ן - הקדמה)

תתחיל להרגיש את רבינו הכי קרוב אליך

הכולל מתקיים על בסיס יומי, כשכל יום הלימוד נמשך שעה אחת בין השעות 17:00-18:00. בסיום הכולל בכל יום תחולק מלגה בסך 250 גריבנה לכל משתתף.

הגרלה מיוחדת!

מדי חודש תערך הגרלה מיוחדת בין כל משתתפי הכולל, על שלשה זכיות בסך 300 ₪.

איך מצטרפים?

נרשמים ישירות אצל אחראי הכולל, ר' אלי חשין, בטלפון: +380-63575-4383 או במהלך שעות הכולל בין 17:00-18:00

קו 'לסלסל בתורתו': 04-6277-313
 לדוא"ל: lb046277313@gmail.com

נגבול החיות בנדה. ובחינה שניה שגם בתוקף ההסתרה והכלבול והסתרה שבתוך ההסתרה 'גם שם מלובש השם יתברך דהיינו התורה'.

וקשה כיצד הדברים מתיישבים יחדיו, ואיך על אף שעשה היפך דברי התורה ונתרחק ממנה יוכל למצוא את התורה עצמה גם כן שם, במקום ירדתו ונפילתו?

ואם נשאל זאת בשפת הלב, כיצד למרות כל הריחוק וההסתרות שלי אני מסוגל לגשת מחדש לתורה ולהתחבר אליה, אף על פי שזה עתה התרחקתי ממנה במקום ובדרגה שלי למרות הכל...

ובאמת כבר פירש רבינו באור נפלא כי זהו 'סתרי תורה' ממש, בבחינת מה שהש"ת עצמו דייקא ירד למצרים 'אני ולא שליח'.

אם נעייין בקשרי התורה ניווכח כי כל עניין זה כבר מבוואר בתורה כמושג מחלוקת, ונקדים מעט.

רבינו מבאר בתורה שיש 'מחלוקת לשם שמים' שהוא באמת דעת גדול מאוד יותר מהדעת 'של שלום', ובהמשך מתבאר שזוהי הבחינה מה שאין הלכה כמות אחד מהם, שאין לגנותו כי אף על פי כן 'אלו ואלו דברי אלוקים חיים'.

כלומר, תיתכן מחלוקת וסתירה, אך כיוון שהיא לשם שמים אף שאין הלכה כמותו מכל מקום אין זו מניעה לכך שבאמת דבריו הם דברי אלוקים חיים ממש.

ולענייננו, כשאני רחוק ומוסתר מהש"ת ואני נמצא במחלוקת - אני חלוק מהדבר, מההבנה שגם פה על אף הכל אפשר לגלות את כל ההסתרות ולמצוא את הש"ת, אני חש שכל ההתחזקות הזו לא מתאימה לי, אני ריאלי ועם ראש על הכתפיים, הרי יש תורה ויש סדר ומי שהתרחק - רחוק.

אבל כשאני לוקח את המחלוקת והסתירה הפנימית הזו 'לשם שמים', אני זוכה להבין שגם כאן נסתר הש"ת למרות שאני לא מבין ולא מרגיש. והגם שאין הלכה כמותי כי מצד שורת הדין באמת התרחקתי וזה מעוגן באין ספור ראיות וציטטות, אף על פי כן אלו הם 'סתרי תורה' שאי אפשר להבין, ודברי - דברי התחזקותי למצוא גם כאן את הש"ת, הינם דברי אלוקים חיים ממש.

'ותיכף פשיודעין שאפילו בתוך ההסתרות יש שם השם יתברך, מזה בעצמו נתגלין ההסתרות ונעשה מהם תורה'.

הש"ת אומר לעם ישראל שהוא עתיד להסתיר פניו מהם, והתיקון לזה הוא 'עתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל'. הרי לנו שבהמשך הפסוק שרבינו ציין רק את תחילתו מבוואר גם כן התיקון, שעל ידי 'ולמדה את בני ישראל' - לימוד התורה מתגלים ההסתרות.

וזהו שכתוב בהמשך 'כי לא תשכח מפי זרעו', היינו שעל ידי זה מתגברים על ג' בחינות השכחה וההסתרות שכתב רבינו בסוף אות ג'.

הגע, זה עוד לא נגמר.

כי בזה מדויק מאוד לשון הפסוק 'שימה בפיכם' - בפיהם דייקא, כי עיקר התיקון נעשה ע"י לימוד התורה בפה וכמבוואר בתורה, ועל ידי זה 'לא תשכח מפי זרעו'.

כעת נחזור שוב לדברי רבינו: 'אנכי - יהיבא פתיבא נאמנים אמריה' שעל ידי נתינת התורה נפתח המאמר ונתגלה הדעת, ועל ידי זה נתפשט נאמנותו.

מהי אותה נאמנות מתפשטת?

בפשטות זה עולה על הכמחת הש"ת לאברהם אבינו להוציא את עם ישראל ממצרים כמבוואר בתורה, אולם על פי הנ"ל ישנו רובד נוסף לבאר את הדברים:

'כי לא תשכח מפי זרעו' פירש רש"י: 'הרי זו הכמחה לישראל שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי'. הרי לנו הכמחה נוספת המתבארת בתורה (על פי הכלל החמישי וכו') שעל אף ההסתרות על ידי התורה לא תשכח מפי זרעו, ואזי 'ניפר שהו' א נאמן מכמיה ועושה'.

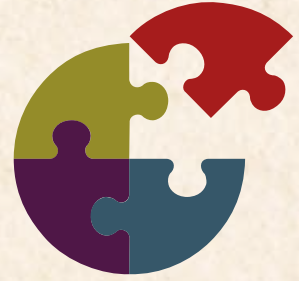
והנה מהתבוננות בשרשי הדברים יוצא דבר נפלא, שהתיקון להסתרות הוא דווקא על ידי ההסתרות בתורה שאומרת לך שאתה רחוק.

ובמילים פשוטות יותר, כיוון שכל סיבת הריחוק וההסתרה מהש"ת הוא על ידי שעבר על מצוות התורה, על כן עיקר תיקונו הוא דווקא ללמוד תורה, כי במהלך הלימוד הוא אמנם נוכח להבין ולהבין שרחוק הוא שהרי אינו מקיים את מה שלומד, אך בעיקר זוכה לגלות כי אף על פי כן גם שם יש הש"ת ואפשר להידבק בו ובתורתו.

לעשות שלום במחלוקת הפנימית

ובאמת מונחת כאן סתירה מהותית שפוגשת אותנו פעמים רבות, כי יש בתורה הקדושה שתי בחינות, האחת בהירה וברורה מה אסור ומה מותר מה העונש ומה השכר 'פי יש בהתורה אותיות ותיבות ופסוקים ופרשיות וסדרים שבקם

שיחת חברים שהאירה לי את התורות של רבינו הקדוש באור חדש

אלנתן ויסטרייך

רצייתי
לשתף אתכם בתהליך
אישי שעבר עלי
במהלך הלימוד
וההליכה עם תורתו של רבינו הקדוש.

בס"ד התחלתי את הלימוד בתורה הזמנית תורה נ"ו בחשק גדול ובמרץ מיוחד של התחלה חדשה, בפרט כשמדובר בתורה כה ארוכה ומרובת פרטים. וכך יחד עם החברותא 'הסתערת' על התורה, וב"ה הייתה לנו סיעתא דשמיא גדולה. לאחר הלימוד הפשוט של התורה התחלנו לראות את המבנה והמהלך של התורה, זיהינו קשרים שאלנו שאלות ופשוט התענגנו על הלימוד. כעבור כחודש היה ממש קשה לעצור את הלימוד, החידושים היו מאירי עיניים והסתובבנו איתם כל היום, עד שבתחילת הלימוד היה צורך לעשות סיכום של כל המציאות וההארות שהתגבשו במשך היום החולף...

וכנדל ההארה גדול השבר - אנו ממשיכים ומתקרבים לחגים ולאט לאט הכל נכבה, הלימוד עדיין נמשך ואנחנו אפילו רואים קשרים נוספים, אבל זה כבר לא מאיר. החיים לא מתמלאים מהלימוד וממילא גם לא מוסיפים נופך של עבודת ה' בפועל על פי התורה. וכך עובר לו חודש שקט ומדוכדך קמעא של ניסיונות נואשים להניע את המנוע הכבוי ולשווא. מגיע ליל הסדר ואחריו חול המועד בלי הארה וגילוי דעת חדשים, היתה רק האמונה שישנו בוודאי גילוי חדש של דעת וחיים אבל בלי שמשוהו מכל זה יאיר במוחזן או בלב.

וכאן מתחיל הסיפור באמת, כי את התהליך שתוארתי שהלימוד מאיר עד שנכבה אני כבר מכיר היטב - אפשרות שניה היא זו שלא הייתה נהירה לי, אלא שהפעם ברחמי הבורא עלי מגיעה שיחת חברים וכדיוק בזמן - שיחה פשוטה ללא מנייה וביה או מוחזן מורכבים. וכך אומר לי חבר: 'זה הדרך בלימוד התורה של רבינו שבהתחלה הכל מאיר ואח"כ זה מחשיך, וכשמתעקשים הכל מאיר מחדש, ואז זה כבר משהו אחר, אור אחר סתם ולא פירש, אבל על העיניים שלו ראיתי משהו ששכנע אותי שיש סוד גדול שמתגלה אחרי ההתעקשות ואני הלכתי אחרי זה. זה לא היה קל וגם לא ברגע

אבל דפקתי על הדלת בעקשנות פשוטה, כמו ילד שמנדנד לאבא שלו - הוא יודע שיותר מדי זה יעצבן את אבא אז הוא מנסה קצת ועוד קצת... חטפתי הצצה ולימוד משותף פה ושם, שיקום של החברותא, לימוד בבקאות וניסיונות לעיון, ואז----

לא! לא קרה שום 'בום', לא רצתי ליער ללילה שלם של שאגות וכתיבה אינמנסיבית של גיליונות מלאים בכתב צפוף והארות שלא נגמרות. ממש לא! אבל משהו קמץ בן התרחש ולאחריו התחלתי לראות את הלימוד באור שונה. היתה זו הארה קטנה אך היא לימדה אותי משהו חדש על כל הסיפור האישי שלי עם התורה.

וכך זה קרה: נקלעתי לבית מדרש בו התקיים סדר של 'למייל בתורתו' בבין הזמנים, היתה שם 'ייתחא דאורייתא' ואני הרגשתי את עצמי מנשם וכישל ליד הלומדים, ממש לא הייתי בעניין... אבל אז ניגש אלי בחור יקר והתחיל לדבר איתי על ה'אמרי אנשי' שרבינו מביא שאומרים העולם 'שאינו יודע מחייו', ובתוך הדברים פתאום האירה לי הבנה חדשה באמירת העולם: מהי ההרגשה שאינו יודע מחייו האם לא היה מספיק לומר שאינו יודע מחיים, מהי התוספת שהוא לא סתם אינו יודע מחיים אלא דווקא מחייו שלו?

ואז הצטרף לי במח דיבור שנוק לשם פעם מאיזה חבר במהלך לימוד משותף, שעיקר ההסתרה שבה אנו נמצאים היא שאנחנו לא תופסים שבאמת החיות שלי היא מהדעת של התורה, זה באמת מה ששייך לי! כי לא רק לצדיקים מגיע לחיות חיים טובים כאלה, זה שייך גם לי במקום שאני נמצא בו וזוהי באמת החיות שלי. וההסתרה היא עצם זה שאני חושב שהחיים והחיות שלי היא לא מהדעת ומהתורה אלא מהרבה דברים אחרים.

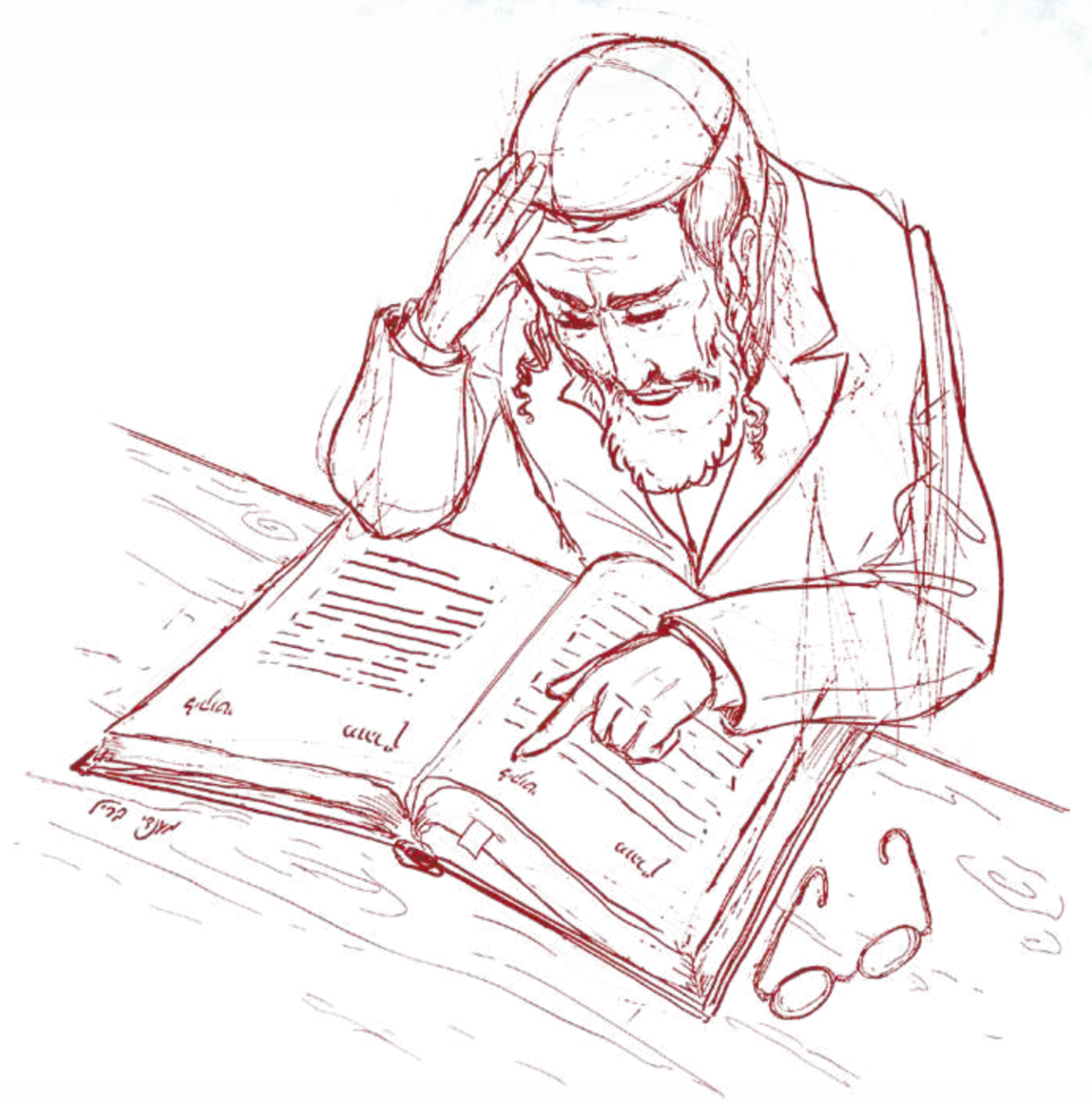
ועם ההבנה הפשוטה והמאירה הזו אני ממשיך את הלימוד בתורה נ"ו, לא! לא קרה שום 'בום' מפוצץ אבל כן נוצרה בתוך ליבי התחדשות מסוג אחר, משהו יותר פנימי. ואז הבנתי מה היה שם בעיניים של אותו חבר מהשיחת חברים שאמר שכדאי להתעקש בלימוד...

וְאִזְכָּה לְהַרְגִישׁ נִפְלְאוֹת נְעִימַת עֶרְבַת מְתִיקַת חַדוּשֵׁי הַתּוֹרָה

וְאִזְכָּה לְהַרְגִישׁ הֵיטֵב נִפְלְאוֹת נְעִימַת עֶרְבַת מְתִיקַת
חַדוּשֵׁי הַתּוֹרָה הַקְדוּשִׁים וְהַנּוֹרָאִים מְאֹד, שְׁגִלוּ כָּל
הַצְדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּם, הַמְּחִיִּין כָּל הָעוֹלָמוֹת וְאִזְכָּה
לְהַנּוֹת וּלְהַתְעַנֵּג עַל ה' בְּדַבְרֵי תוֹרַתְךָ הַקְדוּשָׁה, עַד
אֲשֶׁר אֶקוּץ וְאֶמְאֵס בְּחַיֵּי עוֹלָם הַזֶּה וּבְתַאוּתוֹ וְהַכְּלִיו,
וְיִתְבַטְּלוּ כָּל חַיֵּי עוֹלָם הַזֶּה אֶצְלִי לְגַמְרִי, עַל יְדֵי עֵצֶם
הַהֲנָאָה וְהַתְעַנּוּג וְהַשְׁעָשׂוּעַ שְׂאִזְכָּה לְהַנּוֹת וּלְהַתְעַנֵּג
מִדַּבְרֵי תוֹרַתְךָ הַקְדוּשָׁה וְהַנּוֹרָאָה.

(ליקוטי תפילות צא)

שלום לך קורא יקר!

במדור זה נצא יחד למסע משותף ונרכוש כלים נחוצים למיול בתורותיו של רבינו הקדוש רבי **נרמזן מברסלב** זיע"א.

המדור יעסוק בהדרכה פרקמית ועניק לכל מטייל ליווי צמוד בשמח, במדור נלבן היטב את הסוגיה ונעמוד על השאלות והקשיים שפוגשים אותנו – הלומדים והמטיילים במהלכו של המיול בתורתו, ובסייעתא דשמיא נשאב עצות מובות למסע המופלא שלפנינו ובכך נזכה לחיים מאושרים!

לדלות את העצות העמוקות הממונות בלב הדברים.

ובאן אנו שבים ותמחים, מדוע רבינו לא הנגיש את הדברים מעט יותר? למה רבינו לא כתב את הכל במפורש באופן מפורט וברור?

אין כל ספק כי הייתה בזה כוונה עמוקה, כזו שאם נבין אותה ייפתח בפנינו צוהר להסתכלות מחודשת על הספר הקדוש ליקומי מוהר"ן.

שכן: אמר בהתורה שלי יש עמקות. ועין במה שגורשם במקום אחר שמה שנתבבל בלשונו צריכין לדקדק בו כמו במקרא.

כי הוא חוזר בכל פעם דבריו שגראה לכאורה שפת יתר,

והוא כוונה גדולה. וצריכין לדקדק בו מאד וכו'. ומי

שיש לו עינים וישים דעתו ולבו היטב לדברי רבנו

זכרנו לברכה יבין מעט מזער מעצם העמקות

הנפלא שיש בספריו, אשר לא נמצא

דגמתם בשום ספר שיהיה בדבריו

עמקות נפלא ונעים כמו בספריו

הקדושים (ד"מ ס' שמ"ח):

אז כואו נצא

לדרך...

"מדוע כתב רבינו את תורותיו בצורה כל כך מסובכת? למה הוא לא יכל לכתוב את הכל באופן יותר פשוט וברור?"

שאלה זו הינה אחת מהשאלות שפוגשות כל לומד מתחיל ואפילו ותיק ובצדק, אכן נראה שהספר ליקומי מוהר"ן נכתב בשפה גבוהה ומסובכת גם כמישור הפשוט ביותר של הדברים.

על אחת כמה וכמה גוברת השאלה ומתעצמת כאשר אנו נכנסים לעומק תורותיו הקדושות של רבינו בעיון – כאשר כל נושא צדדי בתורה לאמיתו של דבר נוטל חלק מרכזי ומשמעותי בתורה על כל חלקיה באופן שהדברים מתבארים מזה לזה 'מיניה וביה', וכל ציטוט מפסוק הוא אינו ציטוט נקודתי בלבד אלא רחב ומקיף את כל הפרשיה והנושא, וגם אם לנו נראה שרבינו סותר את הפרוש הפשוט, בוודאי שבעומק דבריו הוא לא סותר, אלא להיפך הוא משלים ומבאר את הפשט – א"כ השאלה זועקת: מדוע רבינו לא כתב את כל זה במפורש? למה הוא לא הסביר את עצמו עד הסוף? לשם מה השאיר רבינו 'שמח אפור' רב כל כך, כזה הנתון לפרשנות שלא תמיד זוכה להיות הכי מדויקת?

וביותר, נאמנים עלינו דברי רבי נתן שכותב פעמים רבות שרבינו מדבר בכל תורה על כל אדם בכל מצב והתמודדות בחייו גשמיים ורוחניים מריש כל דרגין ועד סוף כל דרגין, אך שכמציאות קשה לנו לראות היכן רבינו מדבר עלי עליו ועל כל אחד ואחד מאיתנו, וזאת מכיוון שהכל כתוב בצורה נסתרת ועמוקה הדורשת מאיתנו עבודה ויגיעה גדולה בכדי

הדרכה אישית ללימוד ליקומי מוהר"ן בעיון

המדריך למטייל

רחבה מלמעלה וקצרה מלמטה

בליקוטי מוהר"ן (סי' רע"ט) אנו מוצאים ידיעה חשובה:

דע שיש שאומרים תורה מלמטה למעלה, והיא מלמטה רחבה מאד, שלמטה מרחיבין הדבר ומגדילין אותו מאד ולמעלה הוא קצר, והולך ומקצר ועולה עד שלמעלה מעלה הוא קצר מאד, כי למעלה לא נשאר ממה בלום, רק מעט מעט כי בודאי יש שם איזה ניצוץ הקדוש. אבל יש להפך שאומרים תורה מלמעלה למטה, ויש למעלה היא רחבה מאד מאד, וכל מה שיוצאת למטה מתקצרת ויוצאת עד שלמטה היא קצרה מאד. והיא רק מעט מעט למטה, אבל למעלה היא רחבה מאד:

מנהג העולם בספרות הערבית של זמנינו הוא לנפח ולהרחיב כל דבר עד כמה שאפשר. מרעיון קטן כותבים ספר שלם, מעצה פשוטה כונים דרך מהפכנית. כל מתמחה מתחיל מפתח שיטה שלימה, הכוללת מספר שלבים וצעדים ומתימרת לחולל פלאות ולשנות לאדם את כל חייו ממש.

כך נוהג העולם בכל תחום – הכותב מומחה לקחת דבר שלמעלה בשורש הוא קצר מאד, וככל שהוא יורד יותר כך הוא מתנפח ומתרחב יותר עד שלמטה הוא רחב וגדול מאד.

לעומתם רבינו הקדוש צועד בדרך הפוכה.

רבינו לוקח בכל תורה ותורה עניין רחב מאד שלמעלה בשורשו הוא ענק, עניין שלאומיתו של דבר מקיף את כל חייו של האדם, והוא רלוונטי ונוגע לכל אדם בפרטות.

עניין המקיף את כל

ההיסטוריה והיצירה של העם היהודי, עניין שנוגע בגלות ובנאולה, בחלל הפני וביצירה שבתוכו, בחמא אדם הראשון והשלכותיו, בהכל...

ואת כל זה מצמצם רבינו לתוך תורה אחת קטנה בליקוטי מוהר"ן. רבינו באומנות נפלאה שזור ומחבר את הכל לתמונה אחת קטנה – אותה הוא מגיש לנו.

וכשהכל בכל מכל כל צריך להיכנס לתוך כלי כה קטן, כלי שהוא כאין וכאפס לעומת ההיקף האמיתי שבדברים, מוכרחים לצמצם ולדייק בכל מילה, מוכרחים להצפין ולהסתיר את הדברים.

התורות הקטנות הללו הינן כה רחבות ועמוקות, עד שגם אם רבינו היה כותב מכל תורה כמה וכמה ספרים, עדיין זה לא היה מספיק – כל תורה היא עולם שלם, מעיין שנובע ולא פוסק.

כולנו מכירים את דברי רבינו (המובאים לעיל) שאפשר לדקדק בדבריו כמו במקרא.

כשנתבונן בדברים נראה שאין כאן דימוי סתמי וטכני בלבד או לחלופין הפרזה כל שהיא ח"ו – תורות רבינו הם ממש כמו המקרא!

כי כשם שבמקרא כל אחד מבין שהלכות שבת לדוגמא, על כל פרטיהן ודקדוקיהן יחד עם הרמזים והסודות שיש בהן, היו צריכות להיכתב בכמה פסוקים בודדים בתורה, ואז בודאי כל מילה מדויקת ובהכרח שלכל מילה ישנה משמעות פשוטה ועימה עוד רבדים רבים עמוקים ומסועפים.

לכל אחד פשוט שכל מילה משליכה וקשורה לכל הפרשה, כי רק כך אפשר לצמצם את כל ההיקף העצום של הלכות שבת למילים ספורות ובודדות – אותו הדבר בדיוק הוא גם בליקוטי מוהר"ן, כי לגודל העמוקות הנפלאה העמוקה והרחבה הטמונה בכל תורה, הוכרח רבינו לצמצם את כל הסודות הללו לתורה אחת קטנה, כשבתוכה בתוך כל אות ואות ממה שתל משמעויות רבות מספור שהדרך לגלותן היא על ידי לימוד התורה 'מיניה וביה' בדקדוק ועיון.

כי בעוד שבמקרא ובתורה כולה חז"ל עשו עבורנו את המלאכה, במשניות ובגמרא הם פרטו ופרשו את הכל, במדרש ובקבלה הם חשפו בפנינו את הצפונות – הרי שבליקוטי מוהר"ן התפקיד מוטל עלינו.

עלינו הוטלה עבודת המחקר והפענוח לחזור ולהרחיב את הדברים, גם ברכיב

הלימודי להבין יותר את כל התמונה הרחבה, וגם ברכיב המעשי להפשיט את הדברים לעובדא ולמעשה.

ובמילים אחרות: העבודה שלנו היא לחזור כמה שיותר לשורש העליון, שם הכל רחב ברור ונהיר כפי שביארנו לעיל.

הדרך הנפלאה לגילוי התורה האישית והפרטית של כל יהודי

אם נעצור כאן אנו עלולים לצאת עם תחושה שישנו קושי טכני שתוקע את המהלך ולא מאפשר לליקוטי מוהר"ן להיות נגיש לכל אחד בעם, אולם כשנתבונן יותר לעומק נראה שיש כאן רצון עמוק ומכוון, כי כך בדיוק היא הדרך הטובה והנכונה ביותר לספר הנפלא הזה!

בדרך כלל אנו ניגשים ללימוד תורתו של רבינו מתוך הרגשה ותפיסה שרבינו כתבנו ובצדקתו השיג תורה מיוחדת שנוגעת כבר כעת בשלב הזה לכל אחד ואחד. ולכולנו ברור שמן השמיים העניקו לרבינו הקדוש את הכח להוריד לעולם תורה נשגבה ונוראה, תורה שמעוצם קדושתה והשורש העליון שממנה היא חצובה – מונחת בה רפואות נצחיות לכל אחד מעם ישראל, רפואות שנובעות מהשורש הכי עליון והם כלליות גדול מאד.

וכאשר אנו ניגשים לתורות הנוראות הללו, ההרגשה שלנו היא שרבינו הוריד את הדברים בכתב בצורה המושלמת ביותר בעברנו בכדי שגם אנו נוכל לשמוע וללמוד, ולנו לא נותר אלא לקרוא ולהבין.

אך באמת לא כך הם פני הדברים – גם בשלב זה המלאכה המוטלת עלינו היא רבה ועצומה עד מאד. עלינו מוטל להפוך את התורה מתורת ה' לתורתנו 'תורתנו' זוהי תורה שאדם קנה אותה ומתוכר אליה, תורה שהאדם יוצר ובונה אותה, מהשמת, ממציאות החיים ומכל המעברים.

כאשר אדם לוקח את הלימוד לתוך חוויית חייו והתמודדותו, בכך נוצרת תורה שהיא מדויקת בדיוק למה שהוא צריך ולמה שיקדם אותו צעד נוסף קדימה אל השם יתברך. ובצורה כזו זוהי ממש הדרכה אישית ופרטנית לכל אחד ואחד, כי אכן רבינו השיג כבר את התורה בשלימות, אך לעומתנו היא נחשבת כתורת ה'. בייחס לסיפור חייו התורה של רבינו היא כעין גולם שהכל מוכן עבורו אך הוא עדיין לא בקע את קוריו, וכמו פרח סגור שמתכה לעבור תהליך של לידה ולהפתח.

משום כך בכונה תחילה מוגשת אלינו תורתו של רבינו כחומר

הדורש עיבוד, כדבר שעדיין אנו אמורים לעבור עימו תהליך וכבר מהתחלה הוא אינו פשוט וברור, וזאת בכדי שבאמצעות הלימוד והמעשה נשיג מתוך הדברים את מה שנכון ומדויק ביותר בעבורנו.

כך הוא בלימוד התורה גם בפשיטות ובפרט בלימוד מעמיק ועיוני, וביחד עם זה באופן מאוחד ממש בכל תהליך בחיים של הכרות וחשיפת התורה לחייו, לכל הפרטים הגשמיים והרוחניים שבהם.

בחזרה לעומק הדברים בלימוד התורה, במסע לעומקים שבלב, בהתבודדות, ברגשות ובסערות שמתחוללות בכל עת בפרטים הקטנים והגדולים, בחיפוש עיקש – כך אנו צועדים יד ביד עם רבינו הקדוש המלווה אותנו בדרך לגלות את התורות ולהסיר מהן את ההסתרה.

ולכן מהיום והלאה כאשר ניגש ללימוד התורות, נגיע עם התבוננות ותנועה חדשה: יציאה לטיול ומסע לגלות את הנסתרות שבתורה ואת הנסתרות שבחינו. טיול אישי ופרטני בו אנו יכולים להיעזר באחרים, אך אף אחד לא יכול לעשות אותו בעבורנו. הטיול שלי אינו דומה לשל חברי לפי שחיי אינם חיי חברי.

בצורה כזו הנחל של רבינו נהיה "נחל נובע מקור חכמה", נחל שנובע ומתחדש כל הזמן. המים שזורמים עכשיו לא זרמו בו אף פעם ואף לא ישובו לזרום בתוכו גם בעוד עידן ועידנים, המים מפכים ונוכעים בכל עת מחדש...

הנחל הקדוש של רבינו לא נובע רק בעולמות העליונים שם רבינו בעצמו משיג בכל פעם ובכל רגע השגות וגילויים מחדשים, הנחל נובע כאן בארץ ובשבילנו!

רבינו צועד איתנו במסע חייו, מגלה ומחדש יחד עימנו את תורתו בהבנה חדשה ומיוחדת לכל אחד במקומו ובמצבו בכל פרט והתמודדות בחייו.

תורה אישית ופרטנית, מדויקת בשבילי ובשבילך!

בהצלחה במסע ולהתראות בפרק הבא!

“למה לא תקח את ספרי
 ותעין בו היטב עד שיעלה
 על דעתך איזה

קשיא

ואחר כך תוסיף ותעין
 בו עד שתבין ותדע את
 התרוץ שעל זה”

(כוכבי אור שיחות וסיפורים, אות מ"ג)

נו... פרעג א

שאלה!

חברותא

ג. בן מלך

בין 'חניכי הישיבות'
לכולל 'ליקוטי מוהר"ן בעיון'

לחתור ולמצוא

ר' ירוחם שהפסוק הזה עורך בו את הניגון הידוע, זמזם לעצמו את השיר, הוא הסתכל על ידידו, ופיזם את המילים בקול, "תורת ה' תמימה... תורת ה' תמימה.. מה הפירוש, התורה הקדושה היא העדות שלנו".

בקצה

ביהמ"ד הגדול רכון אברך במראה חסידי על תלמודו, ידו הימנית אוחזת בקצהו העליון של הסטנדר, מנדנדת אותו הלוך ושוב, בקול ניגון ישיבתי, חוזר שוב ושוב על הרמב"ן המוקשה שלפניו. כבר דקות ארוכות שהוא מנסה להבין את דבריו המוקשים.

איש לא היה בביהמ"ד בשעות בין הסדרים, כל אחד מהאברכים פנה לסדר את ענייניו, ממחרים לסיים את כל סידוריהם הרחופים עד לתחילת סדר ב'.

ר' דוד הרים את עיניו, תר אחר מישחו שיוכל להביט גם הוא על הרמב"ן שלו, אולי יוכל לעזור לו להבין פשט בדבריו החתומים. בצידו השני של ביהמ"ד, באותה תנוחה עם הסטנדר, הוא ראה אותו, אברך ליטאי, כנראה שהוא מהלומדים הקבועים בכולל, שנשאר עדיין רכון על תלמודו. ללא כל שהיות, נטל עימו את הספר ופנה אל האברך.

רק כשעמד ממש סמוך אליו שם הלה לב לקיומו. ר' דוד התנצל על ההפרעה, וביקש ממנו להביט אל מילותיו הקדושות של הרמב"ן, האברך הינהן בראשו ונטל לידי את הספר. לאחר דקות ספורות הניח את הספר על הסטנדר שלפניו, מצחו הצטמצם ותלמים נחרשו בו.

"נו, וואס איז דער קשיא?!"

ר' דוד הציע בפניו את קושייתו החמורה בדברי הרמב"ן, ולאחר שסיים, הרחרר האברך עמוקות, "קושיא חזקה... יותר מזה בדבריו אלה סותר הרמב"ן מה שכתב בדף ל"ה בגדר חזקת ג' שנים".

דקות ארוכות חלפו, בריתחא אדירה, האברך בונה יסוד אחר יסוד בדברי הרמב"ן, ור' דוד סותר את יסודותיו, שניהם שקעו בעומק הסוגיא. רק כאשר התחיל סדר ב' היה להם פשט נפלא בדברי הרמב"ן. רק בעת התפנה ר' דוד לשאול לזהות האברך שמולו.

"שמי ירוחם, אני לומד כאן בכולל כמה שנים". ר' ירוחם שמראה האברך החסידי בעל הפנים העדינות איתו דיבר בלימוד עורך את סקרנותו, התעניין אף הוא בשמו, ר' דוד ענה לו, והוסיף שמכיוון שהוא גר בבניין שמעבר לכביש של 'חניכי' הוא יורד בזמנו הפנוי בבין הסדרים להשלים סוגיות בהם עסק בכולל בו הוא לומד.

הם נפרדו בידידות רבה, ר' ירוחם שב לספריו, ואילו ר' דוד שם את פעמיו לכולל בו הוא לומד בסדר ב'.

הייתה זו תחילתה של ידידות מופלאה.

הדרך אל הכולל הייתה משמחת עבורו, במוחו שב וחזר על הפשט הנפלא של ר' ירוחם בדברי הרמב"ן. משהו באברך

הזה שבה את ליבו, הפשטות שלו, יחד עם הבקיאות והבהירות המעוררת השתאות, בסוגיה בה כלל לא עסק, הפעימה אותו.

עד מהרה המפגש ביניהם הפך דבר שבשגרה, בכל פעם שר' דוד הגיע לחניכי, הם דיברו בלימוד, איש בסוגיא בה אחז רעהו, כך מבלי ששמו לב הם הפכו לחברותא לא רשמית.

באחד הימים, ר' ירוחם היה עסוק בליבון הלכות עדות, והתקשה בדברי הקצות, הוא פנה אל החברותא שלו ברגעים שכאלה, ר' דוד, לאחר משא ומתן ארוך דבריו נראה היה שדברי הקצות ברורים כמין חומר.

ר' דוד עצר לרגע, ופנה אל ידידו, "רגע, לפי ההסבר הזה בגדר פסול של אשה מעדות, יש לי קושיא על פסוק בתהילים".

"לא הבנתי, במה יש לך קושיא?", ר' ירוחם הסתכל עליו במבט מוזר.

"בתהילים", ומבלי שהסתכל על פניו התמהות של ידידו, הסביר את דבריו.

"ישנו פסוק מוכר בתהילים פרק י"ט 'עדות ה' נאמנה מחכימת פתי', ר' ירוחם אמר לי מי היא העדות הזאת?"

ר' ירוחם שהפסוק הזה עורך בו את הניגון הידוע, זמזם לעצמו את השיר, הוא הסתכל על ידידו, ופיזם את המילים בקול, "תורת ה' תמימה... תורת ה' תמימה.. מה הפירוש, התורה הקדושה היא העדות שלנו".

ר' דוד חיך אליו, "הרי בפסוק היא נקראת 'תמימה', לא 'תמים', ואם כן איך היא יכולה להעיד והרי אשה פסולה לעדות?"

האמת שהוא לא חשב על כיוון כזה של שאלה, וככל שחשב על זה יותר הוא גילה עוד ועוד מקומות מהם נראה שהתורה נקראת אישה, כיצד אם כן עדותה נאמנת?

משלא מצא תשובה לשאלה, הביט בפניו של ר' דוד, "נו, מה אתה אומר?"

ר' דוד שתק, ומכיס חליפתו הוא שלף ספר קטן, ר' ירוחם לא הספיק לראות את שם הספר, וכבר ר' דוד פתח אותו בפניו, וכך כתב בעל המחבר, "כי הדבר קשה, איך התורה הנקראת אישה, יכולה להעיד, הלא אשה פסולה לעדות? והתירוץ, שהיא מחכימת פתי, בשביל זה יכולה להעיד, כמו שמוכר בשו"ע חושן משפט (סימן לה, ד), תקנת קדמונים, דבמקום שאין אנשים רגילים להיות, נשים נאמנות".

ר' ירוחם קרא את כל הסימן בשקיקה. הוא גילה בספר,

כולל ליקוטי מוהר"ן ירושלים

ישיבתו של ר' ירוחם הייתה דרוכה מעט, ניכר היה שהוא מצפה לראות את העמקות המונחת לפניו. ר' דוד שם לב לכך, ולכן ניסה לקחת אותו למקום קצת פחות צפוי.

"תראה דבר מעניין", פתח ר' דוד.

"הרב'ה מגלה שלכל אחד יש מלכות, ובכדי שלא תהפוך למקברת את בעליה, יש להכניס בתוכה אריכות ימים, והדרך לכך עוברת דרך עסק התורה הקדושה, שגורמת שלא יהיה ריבוי אור".

ר' ירוחם הינהן בראשו, "שכוייח על הבהירות, תמצת אות שלימה במשפט אחד...".

"חכה ר' ירוחם, הנקודה היא הלשון שבה הרב'ה משתמש, שים לב שהרב'ה כותב 'צריך לקבלם במידה', המשפט הזה מזכיר לך איזה משהו דומה?"

"כן, המילה 'צריך'. היא נאמרה גם בתחילת האות הקודמת", ר' ירוחם החווה באצבעו בראש אות ב' וקרא, "וצריך כל אחד לבלי להשתמש עם המלכות שיש לו להנאתו ולצרכו".

ר' דוד שנהנה מהשליפה המהירה של ידידו, התלהב, "נפלא, עכשיו צריך להבין מה ההקשר בין שני המשפטים שקראנו...".

ר' ירוחם לא היה שותף להתלהבות, "מהיכא תיתי שיש קשר ביניהם?! אצלינו אומרים אל תניח הנחה ואל תקשה על זה קושיא, מסתמא שמעת את המשפט הזה לא פעם... וכי זוהי גזירה שווה?!"

"אתה צודק בהסתכלות שלך. באמת לא הייתה

עתה החברותא הפכה לרשמית, ר' דוד ור' ירוחם קבעו לאחר שבועות מספר ללמוד פעם בשבוע ליקוטי מוהר"ן.

זה לא התחיל כל כך מהר, מדי פעם היה ר' ירוחם מתעניין בתורת ברסלב ור' דוד מצידו היה משיב כהלכה. יום אחד אף ביקש ר' ירוחם – לא לפני שבדק היטב שאיש אינו בקרבת מקום – את הליקוטי מוהר"ן הקטן של ר' דוד, שהשאלו בשמחה.

הוא נדהם לדעת שיש כולל שלם שעוסק בלימוד ליקוטי מוהר"ן, וזה הצית עוד יותר את סקרנותו.

הפליאה אותו הגישה של ר' דוד לספר, הוא הסביר לו שאין מילה מיותרת, ושצריך לעיין היטב, להקשות ולתרוץ, ודווקא בגלל שזה נשמע לו מוזר, החליט להתמסר ללימוד ולשיטה.

ר' ירוחם הגיע להכרעה, הוא קבע חברותא עם ר' דוד בליקוטי מוהר"ן.

ר' דוד ידע היטב עם מי הוא לומד, לא יהיה קל להתמודד עם ליטוואק שידע היטב מהו לימוד, ואיך לומדים. דווקא בשל כך החליט ר' דוד לאתגר את ר' ירוחם בכדי לעורר את מוחו וליבו לתורות הנפלאות והעמוקות של הרב'ה.

התורה הראשונה אותה התחילו ללמוד, הייתה מטבע הדברים, התורה הזמנית – תורה נ"ו קמא, בשבועיים הראשונים הם עסקו בלימוד התורה בפשיטות, קוראים קטע אחר קטע.

רק בשבוע השלישי לאחר שהתורה הייתה נראית להם ברורה, נפנה ר' דוד להציג את הקושיות שעלו לו בלימוד.

שהוא ממת עצמו באהלה של תורה, ידע שהספר הזה ליקוטי מוהר"ן, הוא ספר חסידי, בדיוק כמו שאר הספרים של החסידים, והוא כמתנגד דור אחר דור, לא נוגע בספרים כאלו, שאמנם כבודם במקומם, אך יש לו עוד הרבה מה ללמוד עד שיהיה לו פנאי להסתכל בהם, אם בכלל...

אבל לא, בספר הזה היה משהו אחר, הוא לא ידע להסביר זאת, אבל הקושיא הנפלאה, והביאור החסידי שנראה חלק מהפשט ממש, הפליאו אותו.

הוא החזיר את הספר לחברו, "תראה, אצלנו לא פותחים את הספרים האלה, אבל האמת היא שנהניתי מהלומדע'ם של המחבר"

כל הדרך לביתו הוא חשב על זה. מצד אחד זה ספר של ברסלב, שמה להם ולעמקות

אמיתית?! ומצד שני הכיר היטב את ר' דוד הברסלבר, והוא ידע היטב את שקיעותו והעמקות שלו בתורה הקדושה.

ר' ירוחם שהיה איש אמת, סרב להניח לתגלית לעבור לסדר היום.

ר' דוד יצא לשדה כבכול לילה לאחר כולל ליקוטי מוהר"ן עתה היה לו עוד נושא חשוב להתבודד עליו. ר' ירוחם.

"טאטע אתה מכיר אותו, אתה יודע עד כמה שהוא מחובר לתורתך הקדושה, כמה הוא תר אחר עמקות התורה, גלה לו, את העמקות הנפלאה שיש בליקוטי מוהר"ן, גלה לו את האור הנפלא של הרב'ה".

רק כשסיים להתבודד הוא הבין כמה ר' ירוחם קרוב לליבו.

שהסיבה שאין אנשים מצויים שם, כי מים גנובים ימתקו, ורק התורה קוראת אותו, אולם הרוח שטות לא מניחה לו לשמוע בקול התורה ולכן היא זו שיכולה להעיד.

ר' דוד נטל את הספר חזרה לידיו, עתה שם לב ר' ירוחם שהוא לא שאל לשם הספר ולזהות מחברו, הוא ביקש ממנו שוב את הספר, והביט על כריכתו הרכה, "ליקוטי מוהר"ן" היה שם הספר, השם הזה צלצל באוזניו וכשפתחו גילה את שם המחבר כפי שהיה כתוב שם, "מורנו ורבינו הרב רבי נחמן זצוק"ל מברסלב".

הוא החזיר את הספר לחברו, "תראה, אצלנו לא פותחים את הספרים האלה, אבל האמת היא שנהניתי מהלומדות של המחבר".

ר' ירוחם קרץ בעינו הימנית לר' דוד, "אז אתה ברסלבר אה? לא חשדתי כך כבזה".

המשפט האחרון נאמר בהומור חביב, אך היה בו שמינית שבשמינית שבקינטור.

הם נפרדו בידידות, ר' דוד מיהר לכולל ליקוטי מוהר"ן, עוד פרט אותו טרם שיתף את ידידו.

בודדות היו הפעמים בהם ר' ירוחם איבר את הריכוז בסדר ב', הפעם האחרונה שהוא זוכר, זה היה כאשר אביו שיחיה עבר ניתוח לב פתוח. אבל גם עכשיו להבדיל אינו מרוכז, הוא בוחה שוב ושוב בדברי התוס', אך מחשבותיו ממנו והלאה.

הוא שלמד ב'חברון' במיטב שנותיו, ושנים על גבי שנים

רגיש מספיק כדי לא ללחוץ על החברותא שלו. אבל בתוכו פנימה הוא סער, הוא ביקש תשובה להכל. הספר הזה, ומחברו, הפכו מסתוריים בעיניו, ואת המסתורין הזה, רצה ר' ירוחם לגלות.

הם המשיכו ללמוד הלאה, וככל שנקף הזמן, וכבר היו צריכים לחתור לסיום, שם ר' ירוחם לב שיותר מידי שאלות נותרו ללא מענה, והוא היסב את תשומת ליבו של ידידו לכך.

ר' דוד חייד "אתה לא מוכר לי כאחד שמפחד משאלות..."

"בישיבה בה למדתי ראש הישיבה היה אומר שכל קושיא טובה היא עוד קומה בבניין של המהלך. גם בליקוטי מוהר"ן זה כך. ככל שנגיע ביותר נקודות הצריכות ביאור, נוכל להבין בסוף טוב יותר את מהלך התורה. המחבר עצמו, רבי נחמן מברסלב, הורה לתלמידו הגאון רבי אהרן אב"ד ברסלב, שיעיין בספר ויקשה בו קושיות. כנראה שזוהי הדרך המדויקת להגיע אל המכוון."

הפרידה מהספר הייתה קשה לשניהם, הם נפרדו בחביבות אחד מהשני, וקבעו חברותא גם למחר.

הדרך מהכולל ועד לביתו של ר' ירוחם, חלפה על פני רחובות בודדים. אך המחשבות לא נתנו לו מנוח, הוא הכיר את ר' דוד כאדם רצינולי. אבל מול הליקוטי מוהר"ן הוא היה אדם אחר, ניכר היה, שעצם הלימוד מהווה עבורו קשר אישי עם מחבר הספר.

בהתחלה הוא פחד לחשוב על זה, אבל אט אט חלחלה בו ההכרה שהוא גם רוצה לטעום את טעם הלימוד הזה. הוא גם רוצה להרגיש ליווי של המחבר, אפילו שהוא כלל לא מכיר אותו. זה לא אומר שהוא יהיה ברסלב, אבל לפחות להרגיש את מה שר' דוד הרגיש הוא היה מוכרח.

רק כשהגיע הביתה, פסקו המחשבות. אך לא לזמן רב, כשהוא עלה על יצועו, היתה לו תחושה מאוד בהירה, וככל שהיא התבהרה לו כך הלחיצה אותו יותר...

יתכן שהנסיעה אל קברו של המחבר, הרבי הנעלם הזה, היא זו שתוכל להעניק לר' ירוחם אור ופשר למקור הגעגועים של ר' דוד!?

המשך יבוא |

מקום אחר שיעשיר אותם."

המילים 'לדקדק כמו במקרא', לא יצאו לר' ירוחם מהראש, הדבר שמיד עלה במוחו היה היד החזקה לרמב"ם, שכל מילה שכתב שם מדויקת ומדוקדקת, ואין מספר לקולמוסים שנשברו ליישב מילה אחת ברמב"ם.

אך ככל שהעמיק בזה, החילוק התחדד לו יותר ויותר, זה לא רק לדייק בכל מילה. אם זה כמו במקרא, ממילא אין גם אות מיותרת, הכל מחושבן עד דק, ואם כן זה הופך את כל הגישה אל הספר הזה לגמרי...

ר' דוד חייד "אתה לא מוכר לי כאחד שמפחד משאלות..."

ר' ירוחם שיתף את ידידו במחשבות שהתרוצצו במוחו. ור' דוד הרגיש כיצד כל מילה של חברו מעוררת בו כיסופים וגעגועים לרבינו, הוא לא ידע אפילו להסביר את זה, ומהיכן זה נובע, אבל עצם העיסוק בתורות של רבינו, יחד עם השאלות התמימות של ר' ירוחם שגרמו לו לחתור במימי הנחל נובע, נגע לו במקום הכי עמוק בלב, המקום של הקשר הנצחי שלו עם רבינו, שהתבטא בין היתר בהליכה עם תורתו הקדושות.

הוא כמעט שכח שהוא באמצע הכולל, כאשר עיניו זלגו דמעות של געגועים.

ר' ירוחם לא הבין מה עובר על החברותא שלו, "ממתי השאלות שלי הפכו למרגשות", סנט בו בחביבות.

"אני לא יודע להסביר את זה... תקף אותי גל של געגועים לרבינו, אולי כתוצאה מהחתימה שלך אל הלב של התורות, ואולי מסיבה אחרת... אבל עוזב בו נמשך מהמקום שבו עצרנו."

ר' דוד לא ידע איך חברו יקבל את מה שעובר עליו, והוא ניסה לטשטש את זה ולהמשיך הלאה.

"ממתי מערבים רגש באמצע לימוד?!?" ר' ירוחם לא הרפה, "לא זכור לי שכשלמדנו את הקצת בגדר 'מינו למפרע' - תקף אותך פרץ של רגשות?!?" לא הייתה בשאלתו כל כוונה לקנטר, הוא פשוט לא ידע להכיל את מה שמתרחש מול עיניו.

"סטינו מהנושא", התעלם ר' דוד מהשאלה האחרונה. הוא פחד שר' ירוחם לא יבין את התשובה. "למעשה הרעיון של מיניה וביה הוא לנסות לרדת כמה שיותר לעמקם של דברים, ובכך להבין מעט מכונתו הנשגבה של רבינו הקדוש. לשם כך עלינו לדקדק בלשונו היטב עד שנבוא אט אט אל המכוון."

הניסיון להסיט את נושא השיחה, היה גם מדי. אך ר' ירוחם היה

הכל באותה התורה עצמה. אבל עדיין לא ברור לי הקשר בין מה שהסברת, לבין האופן שבו אתה מקשר כל שתי מילים דומות בתורה, אחד אל השני, מניין לך שהמחבר התכוון לחבר בין הדברים?"

ר' ירוחם שבידוע לא היה ברסלב, ראה בדברי החברותא שלו, ניסיון לבנות מהלך ולהלביש עליו קושיות. דבר שעורר את הלמודן שבתוכו להקשות על המהלך, ולפרוק אותו.

הוא נעמד מול ר' דוד, כשזרק את הקושיא האחרונה לחלל בית המדרש, "הרי העשירות והעניות נמצאים בתוך אותה תורה,

כמו שאמרת. אם כן, גם לדברך שיש קשר בין עצם המילים למשמעות. כל זה במקום שיש עניות, אבל אם הכל ברור, לא צריך לקשר בין המילים. ואילו מדברך היה נראה, שיש למחבר כן כוונה לקשר."

הוא עצר לרגע מביט בפניו של ר' דוד, "אז הגה חורנו שוב לאותו מקום, האם זה היקש, או גזירה שווה?"

ר' דוד הירדה מספר רגעים, הוא לא חשב עד כמה הדברים - שלו ברורים כל כך - הם בעצם דברים לא פשוטים כלל. וכשהוא לומד עם מישהו שלא מכיר את ההקדמות שבשבילו כל כך ברורות ומובנות, העניין נעשה מורכב יותר גם לו, אף שהוא בקי ורגיל בללכת עם תורות.

הוא נזכר בשיחה המובאת בספר חיי מוהר"ן. ר' דוד קם ממקומו אל ארון הספרים שלף משם את הספר, ופתח אותו בפני החברותא. "אמר, בהתורה שלי יש עמקות. ועין במה שג'רשם במקום אחר שמה שכתב בלשונו צריכין לדקדק בו כמו במקרא. כי הוא חוזר בכל פעם דבריו שג'ראה לכאורה שפת יתר, והוא בכונה גדולה. וצריכין לדקדק בו מאד" (חיי"מ שמ"ח).

"תראה מה כתוב כאן, לדקדק כמו במקרא'. מבחיל על הרעיון, כלומר אין מילה מיותרת, כל מילה כאן נכתבה בכוונה מיוחדת, ויש לה משמעות. זו הסיבה שבוודאי יש הקשר לכל המילים הכתובות כאן."

ר' דוד סיים את ההסבר שלו, "ואולי אם נלמד כך נגלה, שדברים שהיו נדמים לנו ברורים ופשוטים, הם למעשה 'עניים', וצריכים

לי כוונה לעשות כאן גזירה שווה. הרי אין אדם לומד גזירה שווה מדעתו..."

ר' ירוחם חייד "אז איך אתה קורא לקישור המעניין הזה?"

"האחד והמיוחד, שגילה ועסק בלימוד תורות בעיון היה הגאון האלוכי ר' אברהם בר' נחמן חזן, שאף יסד י"ח כללים ללימוד ליקוטי מוהר"ן בעיון. הכלל הראשון שפותח את ח"י הכללים הוא כלל שמקובל לקרוא לו 'מיניה וביה' וזה בדיוק הכלל שקשור למה שלמדנו."

ר' ירוחם ניסה לחדד, "אז במקום גזירה שווה קורא לזה ר' אברהם 'מיניה וביה'?"

"ממש לא, הכלל הזה הוא לא קשור בכלל לזה. יותר מזה הרעיון שלו הוא בדיוק הפוך."

ר' דוד ניסה להגדיר גם לעצמו את החילוק,

"אחד הדברים שידועים לנו, זה שדברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, וזה בעצם חלק מהעניין שבגמרא, מקום אחד מלמד על המקום השני. כיוון שבכל מקום ההתייחסות היא לנושא בו עוסקים באותו הרגע, ולפעמים צריך למצוא מקום אחר שבו הגמרא התייחסה לנושא שבו עוסקים כעת..."

ר' ירוחם היה קצת קצר רוח, "נו, והמיניה וביה?"

אצבעותיו של ר' דוד ליטפו את הספר שלפניו, "בספר הזה - מגלה ר' אברהם - זה עניין אחר, כל תורה ותורה היא עולם שלם בפני עצמו, עולם מופלא שמקפל בתוכו הכל. כך שלא צריך שום סיוע מתורות אחרות וודאי שלא מספרים אחרים..."

ר' ירוחם קטע את דבריו, "רגע, ואם לא הבנתי איזה עניין מסוים בתורה, אני לא יכול לחפש במקומות אחרים, שאולי המחבר הרחיב עליהם יותר?"

"בדיוק. אם נחתור שוב ושוב בתורה עצמה, ונחפש היכן הרבי'ה מבאר במקום אחר, באותה התורה יותר, נוכל להבין את הנושא הפחות נהיר, והכל יבוא על מקומו בשלום, מיניה וביה."

ההסבר של ר' דוד היה מובן לר' ירוחם, אבל עדיין נשארו לו כמה קצוות לא פתורים, "זה באמת מאתגר מאוד למצוא את

הַקָּשֶׁר וְהַחֲבוּר

שֶׁל הַתּוֹרוֹת שְׁלוֹ

הוּא כְּעֵין בְּנֵין וְאַרְיֵגָה מִמֶּשׁ.

שְׁבַת־חֻלָּה הוּא מְקַשֵּׁר וּמְחַבֵּר אֶלּוֹ שְׁנֵי דְבָרִים יַחַד וְאַחַר-כֵּן קוֹשֵׁר וּמְחַבֵּר דָּבָר שְׁלִישִׁי לְהַשְׁנִי בְּכַמָּה קְשָׁרִים חֲזָקִים וְכֵן מְשַׁלְּשִׁי לְרַב־עֵי וְכֵן לְהִלָּן וְכוּ'.

אָךְ עַל-פִּי-רַב חוֹזֵר בְּכָל פֶּעַם לְחֹזֵר וּלְקָשֶׁר אֶלּוֹ הָאַרְבָּעָה דְבָרִים יַחַד, כִּי מִתְחַלָּה אֵין הַקָּשֶׁר שְׁלֵהֶם יַחַד, רַק מִזֶּה לָזֶה, דְּהֵינּוּ מֵהֶרָאשׁוֹן לְשֵׁנִי וּמֵהֶשְׁנִי לְשִׁישִׁי וּמֵהֶשְׁלִישִׁי לְרַב־עֵי, אֲבָל עַדִּין אֵין קָשֶׁר לְהַרְבִּיעֵי בְּהֶרָאשׁוֹן, אֲבָל אַחַר-כֵּן מְבִיא פְּסוּק אוֹ מֵאִמֵּר רַבּוֹתֵינוּ וְכַרוֹנָם לְבָרְכָה אוֹ שְׂאֵר רְאִיָּה אַחֲרָת, שְׁעַל-יָדֵי זֶה מְקַשְׁרִים יַחַד, עַד שֶׁמְחַבֵּר בְּקָשֶׁר הַדָּק הַיֵּטֵב כָּל אֶלּוֹ הָאַרְבָּעָה דְבָרִים יַחַד, וְאַחַר-כֵּן חוֹזֵר וּמְקַשֵּׁר עוֹד כַּמָּה דְבָרִים זֶה לָזֶה, וְיַחַד כָּלֵם הוּא מְקַשֵּׁר לְהַחֲבוּר וְהַקָּשֶׁר הֶרָאשׁוֹן.

וּבְתַחֲלָה אֵין קָשֶׁר לְשֵׁנִי הַחֲכִילוֹת הַקְּדוּשׁוֹת הָאֵלּוֹ כִּי-אִם עַל-יָדֵי אִיזָה קָשֶׁר, שֵׁישׁ בֵּין דְּבָר אֶחָד מֵהַחֲכִילָה הַשְּׁנִיָּה לְדָבָר אֶחָד מֵהַחֲכִילָה הֶרָאשׁוֹנָה, אֲבָל אַחַר-כֵּן הוּא חוֹזֵר לְקַשְׁרֵם בְּרֵאיוֹת וּדְרָכִים נְפִלְאִים, שֶׁמְמַשִּׁיד קוֹרוֹת לְקָשֶׁר הַבְּנֵין מְשַׁלְּשִׁי שֶׁבְּרָאשׁוֹן לְרַב־עֵי שְׁבַשְׁנִי וּמִשָּׁם לְשֵׁנִי שְׁבַשְׁלִישִׁי.

וְאַחַר-כֵּן מְחַבִּילָה שְׁנִיָּה לְשִׁישִׁית גַּם-בֵּן כָּן, וְכֵן לְהִלָּן, וְאַחַר-כֵּן מְקַשְׁרֵם כָּלֵם יַחַד בְּדֶרֶךְ נְפִלְאָ.

חיי מוהר"ן שפט

הַקָּשָׁרִים
וְהַחֲבִיבוּרִים
שֶׁל תּוֹרַתוֹ הֵם כְּעֵין
בְּנֵין וְאַרְיֵגָה
שֶׁל מִמֶּשׁ

שיתקבל
ספרו
בעולם...

ראיון

הסטייפלער למד ליקוטי מוהר"ן?! § היכן ר' ישיעלה מקרעסטיר הספיג את דמעותיו?
§ כיצד נעלמו עקבותיו של הליקוטי הלכות של 'התפארת שלמה'? § מה ביקש הגר"ש
וולכה זצ"ל מר' נתן לייברמנטש שליט"א? וכיצד היה נראה הליקוטי מוהר"ן של
משגיח ישיבת מיר ר' ירוחם? § שיתקבל ספרו בעולם

ראיון מרתק

עם הר"ר משה כהן הי"ו מצאצאי רבינו, מנהל בית המכירות 'עתיק יומין' העוסק במכירה הוצאה לאור ומחקר של ספרי קודש עתיקים, כתבי יד, וחפצי צדיקים

ראיון ראשוני ומקיף שנמסר במיוחד עבור קוראי 'מיניה וביה', ובו חשיפת תגליות מעניינות. וגם סיפור התקרבות מיוחד!

אברהם מרדכי לב

ספר

לנו על פעילותו של 'עתיק יומין'.

בצר לי נסעתי לציון רבינו הקדוש

תקופה לאחר חתונתי נקלעתי לקושי כלכלי. בצר לי נסעתי לציון רבינו הקדוש באומן והערתני בתפילה ממעמקי ליבי על פרנסה, שתהיה בשפע ומתוך ישוב הדעת.

למרבה הפלא, מיד לאחר מכן נכנסתי לתחום של כתבי יד עתיקים, וכ"ה אני זוכה לראות הצלחה גדולה. פתחתי בית מכירות פומביות בשם 'עתיק יומין', דרכו זכיתי בס"ד לחשוף תגליות מרתקות במיוחד!...

בית העסק נפתח לפני כשנה, במהלכה כבר ערכנו שלושה מכירות פומביות כשאחת מהן היא פרויקט מרגש של מיצג כתבי ידות וספרים מיוחדים ונדירים של חסידות ברסלב, כפי שנרחיב להלן.

כמו כן עלה בידינו לחשוף כתבי ידות בלתי ידועים של החזון איש, שעתידיים להתפרסם בהמשך. לאחרונה אף הגיעו לידינו מספר מחברות שכתב זקני שעל שמו אני קרוי, הרב משה קלירס זצוק"ל שהיה רבה של טבריה, וקיימות שם תגליות נפלאות בעולם ההלכה. כן נמצאים ברשותי ספרי השולחן ערוך האישי שלו, מלאים וגרושים בהגהות חשובות בכתב ידו. בתקופה הקרובה נוציא את כתביו לאור אי"ה.

זכינו להשיג מכתב נדיר שכתב הקיצור שולחן ערוך בנושא שקשור למחלוקת רד"ק וצאנז ועדיין לא פורסם מעולם! מדובר כמובן בגילויים מרעישים, שעתידיים לעורר הדים נרחבים בעולם היהודי.

"בוודאי!" מתחייך ר' משה, "אך קודם לכן חשוב לי לציין שכאשר פתחתי את בית המכירות 'עתיק יומין', לא כיוונתי במיוחד להגיע אל כתבי יד נדירים של ברסלב. נכנסתי לתחום זה מכיוון שבאופן כללי נמשכתי מאוד לעיסוק וחפוש אחר כתבי יד נדירים – עיסוק שהתנגלגל באופן מופלא לתגליות מרתקות בנוגע להיסטוריה של חסידות ברסלב..."

אך הבה נתחיל מהתחלה... זכיתי להיות מצאצאי רבי דוד אופנהיים זצוק"ל, רבה של פראג ומגדולי אספני דודו. עד היום ארון הספרים היהודי מוקיד לו טובה על כך ששמר ואגד במסירות כתבי יד וספרים עתיקים. תחת ידו היו ספרים וכתבי ידות נדירים ביותר.

כנכדו, מאז ומעולם נמשכתי לתחום העתיקות. אלו דיגשו אותי, החקר אחריהם הרגיש לי כ'חיפוש' גדול ומרגש. שוק העתיקות פותח צוהר מרתק במיוחד לעולם ישן שרבים כלל אינם מודעים לקיומו (עד שישנם רבים שאוצרים ברשותם אוצרות עתיקים יקרי ערך, ומשליכים אותם בתמימות לגניזה...).

כאשר צועדים בעקבותיהם של כתבי יד עתיקים, שבים אל בעליהם. כך לדוגמא כאשר חוקרים את היהדות המפוארת של פולין טרום המלחמה – נחשפים לעולם מופלא של יהודים וגדולי עולם שלמרבה הצער כולם אבדו בשואה האיומה.

ככל פעם מחדש כאשר גיליתי נתונים חדשים ונדירים, התרגשות גדולה היתה אוחזת בי, וכך אט אט הפך התחום לתחביב גדול עבורי.

כלב פועם

כאמור לא פתחתי את 'עתיק יומין' מתוך מטרה ידועה להגיע לכתבי יד הקשורים לחסידות ברסלב, אך בכל פעם שעסקתי בחיפוש אחר כתבי יד כלליים, נחשפתי במפתיע לכמות אדירה של חומר נדיר ומרתק הקיים על חסידות ברסלב!

כלב פועם התחלתי לעסוק בהם, וכך נחשפתי לכמות גדולה ומרגשת של גדולי עולם מכל הדורות שספרי רבינו הקדוש לא משו משולחנם!

בשונה מהחקר אחר שאר כתבי היד הכלליים, ששם סך הגילויים האפשריים מכל דמות הינה מוגבלת – בענייניו של רבינו הקדוש דומה הדבר לנחל נובע שרק הולך ומתגבר. לא בכדי כתוב בתורה נ"ו, התורה הזמנית, שצדיק האמת מושל על כל הצדיקים.

כך לדוגמה עלה בידינו להשיג את המודעה הנדירה (יחידה בעולם!) של לוח החזנים בקיבוץ לובלין בשנת תרצ"ג (השנה האחרונה לחייו של רבי מאיר שפירא, שכידוע אפשר לחסיד ברסלב לקיים את הקיבוץ בהיכל ישיבתו המעטירה), ועליה שמותיחה של גדולי אנ"ש המשמשים כבעלי תפילה וחזנים! זכינו גם להביא למכירה את 'שיר ידידות' הראשון שהודפס בשנת תר"פ (ויש אומרים בשנת תרפ"ה)! ועוד תגליות נוספות שהוצגו במכירה.

ליקוטי מוהר"ן בבית גאוני פונוביז'

כמדומני שמכל הגילויים – הדבר שהכי מרגש ומפעים אותי בכל פעם מחדש, היא ההערכה והערצה העצומה שגדולי עולם מכל המגזרים ולאורך כל הדורות רחשו לספרי ברסלב ולרבינו הקדוש, כפי הנראה מספרי רבינו שהיו ברשותם

וההגהות הרבות שהם כתבו עליהם.

ישנן דמויות רבות ומוכרות בציבור בני התורה שלדגע לא חלמתי שהם למדו ליקוטי מוהר"ן – ולפתע אני מגלה שהיה ברשותם ספר ליקוטי מוהר"ן. כדוגמת המשגיח של ישיבת פונוביז', רבי דוד זינגרביץ', שלאחרונה הובא למכירה ספר ליקוטי מוהר"ן שלו!

גם כביתו של הגאון הגדול מגאוני ישיבת פונוביז', ר' אהרן יהושע צוקר זצ"ל שהסתלק לבית עולמו בשנה האחרונה, חמיו של הפוסק הנודע ר' עמרם פריד – התגלה ליקוטי מוהר"ן עמוס בהגהות בכתב יד.

כמו כן בימים אלו אנו שוקדים על הצגתם של מספר עותקים של הספר ליקוטי מוהר"ן שהיו ברשותם של גדולי צדיקי וחסידיו ירושלים מהדורות הקודמים, ועליהם הגהות בכתב יד.

בכל פעם מחדש מדהים לגלות עד כמה לאורך כל הדורות, ליקוטי מוהר"ן ושאר ספרי רבינו היו ה'הלוך ילך' המרכזי של צדיקים רבים.

מה עשה הסטייפלד בערב יום כיפור?

שמועה מדהימה גונבה לאוזני לפני מספר שנים, לפיה הסטייפלד עסק רבות בליקוטי מוהר"ן. גמרתני אומר לברד לעומק את הדבר, וכך התודעת לסיפור המרתק:

מובא בספר 'שכחו של צדיק, שר' נתן צבי קניג הגיע לגאון הקדוש הסטייפלד זצוק"ל לתת לו ספר ליקוטי מוהר"ן מההוצאה לאור שברשותו. הסטייפלד קם ממקומו והוציא מארון הספרים ליקוטי מוהר"ן, כשהוא מראה לר' נתן צבי את מצבו של הספר שהיה בלוי והמשומש מאוד, ובעודו מעניק לו אותו אמר לו במילים אלו: "ישר כוחך, כעת יהיה לי יותר קל ללמוד בספר".

בסייעתא דשמיא לאחר מאמצים רבים זכיתי להשיג את ספר ליקוטי מוהר"ן הישן של הסטייפלד! הספר הודפס במהדורת תקצ"ט, ועליו תיקוני לשון בכתב ידו של הסטייפלד! כך לדוגמה: תחת המילים "על ידי אמונה" המופיעות בתורה ה' תניינא - הגיה הסטייפלד וכתב: "על ידי ענווה".

בשער הספר מופיע שמו של רב מבלארוס, עובדה המצביעה על כך שכבר כשהיה הסטייפלד אברך צעיר והתגורר בבלארוס - הגה בו.

בעניין זה סיפר לי יהודי יקר ששמע מפי בעל המעשה בעצמו, שראה את הסטייפלד יושב ולומד ליקוטי מוהר"ן בערב יום כיפור. עוד העיד בעל המעשה: שבשנה אחרת כאשר הלך להתברך בביתו של הסטייפלד בערב היום הקדוש, ראה במו עיניו כיצד הוא מתפלל בהתעוררות מתוך הספר ליקוטי תפילות.

גדולי המוסר והחסידות מעריצים ומכבדים את רבינו הקדוש וספריו!

האב תוכל לספר על תגליות מרגשות בקרב גדולי המוסר?

"הו, זהו עולם שלם בפני עצמו..." פותח ר' משה, "תמיד ידעתי שגדולי המוסר ובעלי המחשבה רחשו חיבה עמוקה לספר ליקוטי מוהר"ן – אך אשר רואים את הדברים בחוש, זוהי תחושה אחרת!

הגיע לידי לאחרונה ספר ליקוטי מוהר"ן עם הערות בכתב ידו של רבי מרדכי גיפטר זצ"ל, שזהו דבר פלא. כן גם נודע לי שרבי אליהו רסלר זצ"ל, משגיח ישיבת פונוביז' בעל 'מכתב מאליהו', שוחח רבות עם הבחורים בליקוטי מוהר"ן!

הזדמן לי בשבועות האחרונים לטפל בירושתו של

1. ליקוטי מ של הסטייפלד
2-3. ליקוטי עצות קלויז בוהוש

הרב יצחק יחיאל יעקובוביץ זצ"ל, תלמידו של רבי אליהו דסלר, שכיחן כרכה הראשי של הרצליה מיום חתונתו למשך שישים שנה. כבחירותו בשנת תשי"ב, כאשר למד בישיבת פונוב' אצל ר' אליהו, שרדה עניות רבה ולא היה באפשרותו לרכוש ספרים. ולמרות זאת, על דבר אחד לא התפשר: רכישת הספר ליקוטי מוהר"ן...

כמו כן לחדרו של האדמו"ר רבי פנחס אבוהצירא מבאר שבע, הגיע עשיר גדול והגיש לו ליקוטי עצות עם חתימתו של הרב דסלר. גם בית מכירות 'קדם' מציג ספר המידות ועליו הקדשה בכתב ידו של הרב דסלר.

ר' שמעון טייכנר שליט"א סיפר לי שבעת שלמד בישיבת 'באר יעקב' בראשות הגרמ"ש שפירא והגר"ש וולכה, נתקל פעם הגר"ש בספר 'משיבת נפש' ובה התלהב ממנו עד ששלח בקשה להרה"ח ר' נתן ליברמנש שליט"א שידאג לרכישת שבעה עשר ספרי ברסלב לרווחת בחורי ישיבת 'באר יעקב'. ואכן הניחו אותם בארון הספרים של הישיבה, וכך יכלו הבחורים ללמוד מתוכם במהלך סדר המוסר המפורסם.

עוד סיפר: פעם אירע שאחד מבחורי הישיבה ראהו מתבודד, והלך להתלונן באוזני הגר"ש על כך בטענה כי בוודאי הדבר מגיע על חשבון סדרי הישיבה. מיד קרא הגר"ש לר' שמעון ואמר לו: "דע לך שגם אני עושה התבודדות..."

סיפר לי הגאון ר' יוסף משה ספינר שליט"א, מגלה ומו"ל כתבי הרמח"ל והרמ"ד וואלי: "שאלתי את רבי אפרים ברודיאנסקי גדול תלמידי ר' ירוחם ממיר – מדוע המקובל הנודע רבי יהודה זרחיה סגל זצוק"ל הגה כה רבות בתורת ברסלב? והשיב לי ברטט: דע לך, כי מורי ורבי המשגיח הנודע ר' ירוחם למד את הספר ליקוטי מוהר"ן מכריכה

לכריכה עד שהיה בלוי מרוב שימוש, וכמו עיניי ראיתי זאת – ואם כן מדוע אתה מוסיף לשאול שאלה כזו?... " עוד אמר לי בשמו של ר' אפרים, שלא הייתה שיחה אחת מר' ירוחם שלא נאמר בה לפחות דבר מה מתורת ברסלב.

אף הגאון רבי יחזקאל סרנא זצוק"ל למד רבות בספרי ליקוטי מוהר"ן וליקוטי הלכות, והוא אף מזכיר בספריו את תורת ברסלב.

אכן, הדבר נפלא ומרגש: גדולי בעלי המחשבה והמוסר העריכו והעריצו את רבינו הקדוש, ואף למדו רבות בספריו והוסיפו עליהם הערות רבות!"

גם בעולם ההסידות חיבבו וכיבדו כן את ליקוטי מוהר"ן?

"אכן. בחדרו של האדמו"ר מבוהוש שליט"א קיים ליקוטי מוהר"ן מהמהדורה השנייה! (עם ליקו"מ תניינא, במדורה הראשונה אותה הדפיס רבי נתן, היה קיים רק החלק הראשון, מובא ב'נווה צדיקים').

הספר היה שייך לסבו, האדמו"ר מבוהוש הקודם, ומקורו הוא מאבי סבו, האדמו"ר שלפניו. הספר עבר בחסידות בוהוש במשך שלושה דורות, ומצוין בתוכו חתימתם של כל בעליו הקודמים של הספר, האדמו"רים לבית בוהוש. כמו כן אף הגיע לידי ספר 'ליקוטי עצות' מהקליו של בוהוש, ששרד את השואה.

שמעתי מעד נאמן ששמע מפי האדמו"ר ה'שפע חיים' מצאנו קלויזנבורג זצ"ל שהתבטא פעם כי אם השואה האיזומה לא היתה מתרחשת והחסיד רבי

באמריקה אותר לאחרונה ספר ליקוטי תפילות שהיה ברשותו של רבי ישעיה מקרעסטיר, ואף ניתן להבחין בדמעותיו של ר' ישעיה הספוגות בדפיו!

יצחק ברייטנר זצ"ל היה נותר בחיים – חצי מיהודי פולין היו חסידי ברסלב!...

כידוע ה'שפע-חיים' חלק כבוד גדול לרבינו, ובכל פעם שהזכיר בשיעוריו את רבינו היה נעמד על רגליו מתוך יראת כבוד. כך גם נהג לכנות שלושה בלבד בתואר 'הייליגע רבי', ואחד מאלו היה רבינו.

קיים גם כרך ליקוטי הלכות 'יורה דעה' שהיה ברשותו של הרה"ק ה'תפארת-שלמה' מאדומסק זיע"א, שני חלקים בכרך אחד. הספר היה ברשותו של האדמו"ר מקוצק קלודו, שבמהלך חייו מכר חפצים רבים ואף לאחר פטירתו התרחשה גניבה בכיתו – ובנסיבות אלו אבד הספר היקר ולא נודעו עקבותיו.

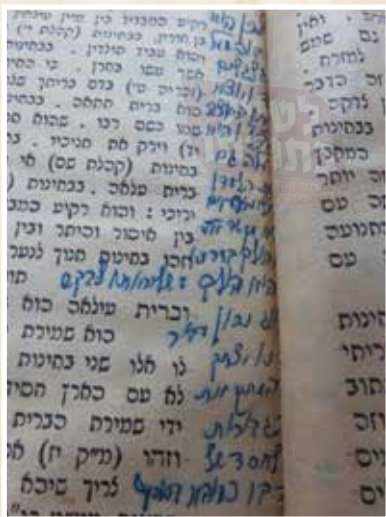
האדמו"ר ה'אהבת ישראל' מוויז'ניץ החזיק ברשותו שני ספרי ליקוטי מוהר"ן, כיום אחד מהם ברשותו של האדמו"ר ר' ישראל הגר שליט"א מוויז'ניץ ב"ב, והשני ברשות האדמו"ר מוויז'ניץ י-ם.

אף לאמרי-אמת מגוד היו שני ספרי ליקוטי מוהר"ן. מסופר שפעם בא לפניו חסיד נסער לאחר שראה את ראש חבורתו הוגה בליקוטי מוהר"ן... אך האמרי-אמת קם בנחת והוציא מארון הספרים ליקוטי מוהר"ן, באומרו: "גם אני לומד ליקוטי מוהר"ן – הלוא זהו ספר שמביא יראת שמיים!"... כאשר יצא החסיד מחדר הרבי, התבטא על האמרי-אמת: "חוששני שגם הוא ייסחף לברסלב"...

גם בנו הפני-מנחם הגה רבות בספרי ברסלב. בנוסף, בנו הבית-ישראל העריץ עד למאוד את הרה"ח ר' אברהם שטרנהרץ זצ"ל ואף היה נוכח רבות בשיעוריו. יצוין, שכיום ספרי הליקוטי מוהר"ן של האמרי-אמת, נמצאים ברשות צאצאיו שזכו להתקרב לרבינו.

לאחרונה נודע לי מאת הרה"ח ר' יעקב דוד וינטרויב שליט"א, ששמע מזקני חסידי סטריקוב ששרדו את תופת השואה, שהללו ראו את האדמו"ר רבי יעקב יצחק לנדא זצ"ל הי"ד מסטריקוב הוגה רבות בליקוטי מוהר"ן. עוד סיפרו שכאשר הגיע האדמו"ר לבקר בארץ ישראל ביקש לגנוז את כל כתביו, ועשה זאת כהנהגתו של רבינו.

ידוע שרבי צדוק הכהן מלובלין כתב בכתב ידו הערות על ליקוטי מוהר"ן ושאר ספרי ברסלב, אך אלו אבדו במהלך השואה ונותרו רק המקורות שכתב על ספר המידות,

ליקו"מ עם הגהות ר' נתן שטרנהארץ

שנשמרו על ידי חסיד ברסלב שביקש להעתיקן. כאותו מעמד ביקש ממנו רבי צדוק שיביא לביתו ספר חילופי לזמן שהוא לוקח את הספר להעתיקו, ולא יותיר אותו אף לדג אחד בלא ספר המידות... אף הבאר-משה מאוזרוב כתב הערות על ספרי ברסלב. ואף יש תחת ידי ליקוטי הלכות שעליו מופיעה חתימתו של רבי צבי הירש מליסקא זיע"א, רבו של רבי ישעיל'ה מקרעסטיר!

כאמריקה אותר לאחרונה ספר ליקוטי תפילות שהיה ברשותו של רבי ישעיל'ה מקרעסטיר, ואף ניתן להבחין בדמעותיו של ר' ישעיל'ה הספוגות בדפיו!

מה גודם לאברך ליטאי מן השורה לצאת בהקר ברסלבאי מפעים שכזה?

"אתם צודקים", מפתיע ר' משה, "לפי דרך הטבע לא הייתי אמור להיות כלל במקום בו אני נמצא כיום! יודעים מתי שמעתי על ברסלב בפעם הראשונה בחיי? היה זה כילד, כאשר הוריי חיפשו אותי בפורים ל'נ נח'... ניכאו ולא ידעו מה ניכאו.

מדובר בסיפור ארוך ומרתק שכל כולו הארה שמזימת ארוכה. כאשר למדתי בישיבה חשוכה בכני ברק - אהבתי ללמוד ולעיין בספרים מעניינים בנושאים שונים רבים. אך היה נושא אחד

אליו התחברתי באופן מיוחד: סגולות. אהבתי מאוד לחזור אחר סגולות מעניינות ולעסוק בהן ברתק רב. עם הזמן התחלתי לסייע בהוצאת הגיליון 'באר בשדה' של מוסדות שטפנשט, ובו הופיע בכל שבוע מדור מיוחד שהוקדש לסגולות. בעקבות כך נחשפתי לראשונה לספר המרתק 'רפואה וחיים' של הרב חיים פלאג'י, בו הוא מצטט רבות את ספר המידות. עם הזמן החלטתי לפתוח ולעיין בספר המידות המובא שם כל כך הרבה פעמים.

וכך אירע שכאשר פתחתי בתמימות מתוך מטרה למצוא סגולות מעניינות - מיד נשאבתי לעולם מרתק ובלתי מוכר!

כאשר קראתי בהקדמה לספר המידות שרבינו כתב את חיבורו עוד לפני הגיעו לגיל שש, אמרתי לעצמי 'מצאתי גר"א חדש'... [שכידוע עוד בילדותו היה בקיא מאוד בכל התורה] - זאת הייתה הסתכלותי בגיל שבע עשרה.

רבי יהודה זרחיה סגל עם גיסו רבי חיים זוננפלד

רמעות אחוזו בי כאשר ראיתי אינספור יהודים מתלעלעים בדמעותיהם, בוכים את נשמתם בתפילות גוראות. כל הגוזנים, קרובים ורחוקים כאחד. ברגעים אלו עמדה לנגד עיניי שיחתו הידועה של רבינו, שהעולם היו מאחלים לעצמם ראש השנה שיהיה כמו ערב ראש השנה באומן.

למרות ה'שטייגען' הלב בעד בהיפוש אחד היבור ואהבת ה'

בתקופה זו הייתי מסתובב רבות אצל רבי חיים קנייבסקי זצ"ל, ופעם אחת שמעתי שיש לו נכד תלמיד חכם מופלג ועניו, הגאון ר' מאיר שטיינמן שליט"א. אחר תקופה פגשתי לראשונה, ומתוך סקרנות שאלתי אותו שאלה בוהר הקדוש.

ר' מאיר השיב לי בלהט, והשיחה התארכה למשך שלוש שעות... כך למעשה התחלתי להכיר את ר' מאיר, היכרות שזכיתי שתימשך עד היום.

שנה קודם לכן, סחתי לראש הישיבה בה למדתי שראיתי שרבי נחמן מברסלב ציווה לנסוע לציונו בראש השנה באומן, ואף הבטיח לעזור למגיעים אליו - ואם כך, תמהתי בפניו, מדוע העולם לא נהגים לנסוע לשם? הוא ניסה לענות שצדיקים רבים התנגדו לכך בתוקף, אך השכתי בביטחון שצדיקים אלו לא נתנו מקום אחר לנסוע אליו, ואף לא העמידו שני עדים מגדולי עולם בהכטחה ברורה לסייע למגיעים אליהם...

כאשר הבין שאני רציני מאוד ונחוש בדעתי מתוך עזות דקדושה - אמר לי שאם אשאר בישיבה הוא יוכל לסייע לי וגם להוציאני מגיהנום... ואכן נשארתי בישיבה.

אך זה לא עזר הרבה... אמנם כאותה שנה השקעתי את כל מרצי בלימוד התורה הקדושה - אך משהו בליבי היה ריק ומאוכזב. חשתי צורך הולך וגובר באהבת ה' וקרבתו שימלאו אותי כראוי. 'שטייגען' אכן עשיתי - אך אהבת ה' ופנימיות חסרו לי.

מחשבות רבות ניקרו בי: מטבע הדברים, כאשר המשגיח שוהה בסביבתי, מצאתי את עצמי לומד יותר ברצף ומשקיע כפליים - האם זו דרכה של תורה? כלום כל לימודי הוא רק בכדי להרשים בשר ודם? האם לא נמצא בי רצון טהור וזך לקיים

- 1-2. ליקוטי הלכות של ההדק ר' צבי הירש מליסקא (כאדיבות גנזים)
3. ליקו"מ עם הגהות ר' מרדכי גיפטר

רק את רצון השי"ת?

כששאלות ובלבולים אלו מטרידים את מנוחתך, פניתי לר' מאיר שטיינמן ושוחחתי עימו ארוכות, שיחה שהעניקה לי בהירות רבה. במהלך השיחה הבנתי שאני זוכה לשוחח עם תלמיד חכם בסדר גודל נדיר, ולאור השמועה ששמעתי על ההתנגדות שהתעוררה עליו בעקבות התקרבותו לברסלב – סקרנותי ניצתה עוד יותר. השתקקתי להכיר את הדמות המרתקת הזו יותר ויותר...

לאחר תקופה של הכרות, הוזמנתי על ידו להתארך בביתו בחג הסוכות. קודם החג עיינתי בהערות ועיונים שבגמרא 'מתיבתא', והכנתי לבקשתו ווארט שאוכל לאומרו בסעודת החג.

אך כאשר מסרתי את הווארט שהכנתי וציטטתי את דברי התוספות, כפי שקראתי בהערות ה'מתיבתא' – ר' מאיר שאל "האם אכן כך כותבים התוספות?" ותכף פתח גמרא וברק את דברי התוספות, ואכן התברר שהתוספות כתבו אחרת. זכרתי היטב את ההנאה המרובה שהייתה לי כאשר נכחתי לראות כיצד מחפש ומברר כל דבר לאשורו.

ספרי ברסלב והנסיעה הראשונה לאומן

בתקופה זו הכרתי רק את ספר המידות, והתעורר בי חשק להכיר וללמוד ספרי ברסלב נוספים. פניתי לר' מאיר וסיפרתי לו על רצוני, מיד הוא הוציא מכיסו שטר של 200 ₪ והמליץ לי ללכת ולרכוש ספרי ברסלב.

היה זה בדיוק מספר ימים לפני ההילולא של רבי נתן, ובאותה שנה יהודים יקרים ארגנו באולם 'ארמונות חן' מכירה המונית ומוזלת של ספרי ברסלב, בשילוב אירוע גדול ומרשים. הלכתי לשם ורכשתי עם הסכום שנתן לי ר' מאיר את כל ספרי ברסלב במהירות כים של הוצאת 'נקודה טובה'.

בדרך אגב, בדיוק בתקופה הזו, בעודי עוסק בהתרגשות בספרי ברסלב, התברר לי לראשונה שלמרבח ההפתעה אנו נכדים של רבינו הקדוש לפחות פעמיים דרך שני צדיקים...

אחר שזכיתי להעמיק בספרי רבינו, התעוררו

ר' אהרן יהושע צוקר בלימוד בהיכל ישיבת 'פונוביז'

נפלא לראות כיצד כל אחד מחסידי ברסלב מתחבר לספר 'שלו', ומוציא את הדיבורים 'שלו' בתוך התורות. פעמים רבות ניתן להבחין בשנים הלומדים בחברותא את אותה תורה בליקוטי מוהר"ן, אך במהלך הלימוד נוצרים שני פירושים אחרים ושונים לחלוטין. כל אחד מתרגם את התורה לשפה הייחודית והבלעדית של נשמתו, וכמובן שבשורש הכל אחד.

בי שאלות בעניין הצדיקים יחידי הדורות ההתקשרות אליהם וכל המסתעף. נכנסתי לר' מאיר והוא השיב לי בבהירות ובסבר פנים יפות אחת לאחת, תוך שהוא מסביר לי בנעימות במתק לשון ובבהירות כיצד שום דבר אינו סותר את כל מה שידעתי עד היום.

באותה תקופה נכנסתי לביהמ"ד 'משיבת נפש' ושאלתי את אחד מיקירי אנ"ש: "לכל ספרי ברסלב אני מתחבר, אבל הספר סיפורי מעשיות חתום בפני? מה כתוב שם בכלל? מה כל הקודים הללו באים לומר לי?"

הוא ענה לי שהכת מלך היא הנשמה שלנו, ואם אבין שהמעשיות מדברות לנשמה שלי, אתחבר. בעקבות דבריו ניגשתי שוב ללימוד הספר – ואכן הבנתי הייתה שונה לחלוטין. בעיקר תפס אותי המעשה מרוב ובן יחיד, חשתי כי הוא מדבר ממש עלי ועל תהליך התקרבותי...

אט אט הגעתי להבנה ברורה: בראש השנה הקרוב אהיה בעזרת ה' בציון הקדוש באומן. אמנם הבנה זו סתרה את כל המציאות שהקיפה אותי, אך מתוך הרצון העז החלטתי לשבור את המניעות הרבות ולגבור עליהם ככל מחיר, וכך מצאתי את עצמי נוסע לראשונה לראש השנה של הרבי!

כל פרט ופרט באומן נצרב בי, הסתובבתי שם הלום ונרגש. כה נסער הייתי כמעמד 'תיקון הכללי' הגדול בערב ראש השנה, למראה כל סוגי הגוונים שמתאחדים יחדיו ברגעים מרגשים ומרוממים – עד שפשוט אמרתי לעצמי: 'כמה חבל שכארץ ישראל איננו זוכים לחוות את ההתרגשות הזו'...

דמעות אחזו בי כאשר ראיתי אינספור יהודים מתלעלים בדמעותיהם, כוכים את נשמתם בתפילות נודאות. כל הגוונים, קרובים ורחוקים כאחד. ברגעים אלו עמדה לנגד עיני שיחתו הידועה של רבינו, שהעולם היו מאחלים לעצמם ראש השנה שיהיה כמו ערב ראש השנה באומן.

- 1. ליקוטי מוהר"ן של מרן הדברי חיים
2. שבחי הר"ן עותק ר' צבי מאיר
הכהן מראדומסק בן התפארת שלמה
(באדיבות ר' חיים גולדרנינג)
3. לוח חזנים קיבוץ לובלין

כל הלומי היה שמישהו יטפה על גבי ויאמר: 'אשריך!'

משפחתי לא ידעה על נסיעתי. לא ידעתי האם לאחר ראש השנה אוכל לחזור לישיבה, ולכן התפללתי רבות בציון שאזכה ללמוד בישיבה שתהיה הכי טובה עבורי לעבודת ה'.

כאשר שכנו לארץ, משפחתי וחבריי ייעצו לי שלא אספר בישיבה שהייתי באומן מחשש שמא יסלקו אותי. אך כאשר המשגיח שאל אותי אם הייתי באומן, השבתי לו את האמת אך ציינתי שיחד עם זאת עדיין אני שומר בדקדוק על סדרי הישיבה... מאוד חששתי מהשקר, אחר שלמדתי בספר המידות את הערך 'אמת'.

המניעות גדולות שהיו מנת חלקי עם החזרה לארץ – מצד הישיבה ואף מצד המשפחה, שהבינו פתאום שלא מדובר בעיון בלבד בספרי ברסלב, אלא בהתקרבנות לצדיק וקיום עצותיו על כל המשתמע מכך – לא היו פשוטים כלל ועיקר, זאת הייתה תקופה לא קלה.

אני זוכר כיצד יום אחד במהלך התקופה הזו צעדתי ברחוב, וברגע זה כל הלומי היה אחד: שמישהו יטפה על גבי ויאמר "אשריך!"...

חשוב מאוד לזכור את המשמעות הרבה שיש לכל מילת עידוד שמעניקים לחבר, ובמיוחד למתקורבים שעושים את דרכם לברם ולרוב עוברים דרך מזרכת.

השיח הברסלבאי השתנה. נוצרה מציאות חדשה שמיד אחרי ה'מה נשמע?' השגרתו - מגיעה השאלה 'מה התחדש לך בתורה הזמנית?'...

נפלא היה לגלות שדווקא ה'מניעות' הקשות, הן אלו שחוללו בי 'נעימות' גדולה. החשק שלי לא כבה, ולהיפך: הוא הלך והתעצם ביתר שאת ועז.

קודם הנסיעה לאומן, קראתי מכריכה לכריכה את ספר 'השרף' על תולדות חייו של רבי שמואל שפירא זצ"ל, וכך גם את הספר "כאש ובמים" – אלו החדירו בי כוח ועוצמה רבה לא לפחד מהמניעות, וללכת בעזות דקדושה בדרך האמת.

לא אשכח את המעשה שראיתי בספר 'השרף' אשר העניק לי כוח רב בתקופה ההיא: כאשר רבי שמואל שפירא נסע לקיבוץ בראש השנה, הוא למד בישיבת 'עץ חיים', ובעקבות נסיעתו סילקו אותו מהישיבה. רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל שהצטער על כך מאוד, התבטא בכאב: "מי שקירב אותו לברסלב – לא ייצא מגיהנום". אך רבי שמואל הגיב על כך בחיך: "בוודאי שמי שקירב אותי לאורו של רבינו הקדוש לא ייצא מגיהנום – שהרי הוא לעולם לא יכנס לשם!" - - -

בתקופה זו התחבטתי כיצד עליי לנהוג עם אנשים שפיתחו 'תחביב' מיוחד להרגיז ולזלזל באמצעות שאלות מלגלגות. התייעצתי עם ר' מאיר, אך הוא רק פתח ליקוטי מוהר"ן והתחיל ללמוד עימי את דברי רבינו בתורה ו', "ישמע בזיונו יידום וישתוק". ואמר לי במילים אלו: "ביקשת עצה? זוהי עצתו של רבינו הקדוש בעצמו, לשתוק".

הכוחות העצומים שהחזירה בי תורה זו, עדיין זורמים בתוכי עד היום. זו הייתה אחת הפעמים בהם גיליתי עד כמה גדול כוחן של תורות הצדיק!

בהתקרב ימי ראש השנה חששתי ששוב יהיה עליי להתגבר על מניעות גדולות בדרכי לקיבוץ באומן.

חסכתי פרוטה לפרוטה ולא בחלתי בשום אמצעי, כולל עבודה בלתי מכובדת בימי בין הזמנים, עד שהיה בידי את הסכום הנדרש לנסיעה.

כיוון שחששתי שהמניעות יהיו רבות, שמרתי את מסמכי האישיים והדרכון ברשותו של ר' מאיר, לכל צרה שלא תבוא. אך זה לא עזר, דרכוני הועלם בסמוך לשעת הטיסה... בחסדי שמיים גדולים, חסיד ברסלב יקר סייע לי להתגבר על המכשול, ומיד העניק לי את הסכום הנדרש להנפקת תעודת זהות ודרכון חילופיים.

נסעתי לציון הקדוש מתוך תחושה מרוממת במיוחד, הלא רק לפני מספר שעות היה ברור לי שלא אוכל לנסוע, ולמרות הכל זכיתי להגיע לציון הקדוש!

באותה שנה זכיתי להבין ואף לראות בחוש, שלכל אחד ואחד מישראל ישנה נקודה מיוחדת השייכת לו. באומן רואים זאת בצורה המוחשית ביותר: ישנם שעוברים שם 'ניתוח פתוח' ללא 'הרדמה', ולעומתם רבים אחרים עוברים ניתוח דווקא מתוך תרדמת עמוקה...

תורות משנות חייב!

שוב ושוב אני מתרגש להיזכר בעובדה שמהרגע שזכיתי להיחשף לספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן – חיי השתנו!

קיימים אמנם ספרי מוסר רבים, אך כאשר לומדים ליקוטי מוהר"ן מרגישים שהלב מתמלא בפחד מהחטא, מיאוס מהיצר הרע, ואהבת ה' אינסופית. הדיבורים הקדושים מחלחלים הישר לתוככי הלב.

נפלא לראות כיצד כל אחד מחסידי ברסלב מתחבר לספר 'שלו', ומוצא את הדיבורים 'שלו' בתוך התורות. פעמים רבות ניתן להבחין בשנים הלומדים בחברותא את אותה תורה בליקוטי מוהר"ן, אך במהלך הלימוד נוצרים שני פירושים אחרים ושונים לחלוטין. כל אחד מתרגם את התורה לשפה הייחודית והבלעדית של נשמתו, וכמוכן שבשורש הכל אחד.

בתקופה ההיא הכנתי שחיי הולכים ומשתנים מקצה לקצה. אי אפשר ללמוד את תורות הצדיק ולהישאר ככתחילה. התפיסה

- 1-2. ספרי ברסלב כתב מזרחי (באדיבות ווינרס)
3. עותק ר' ברוך מלעסלא תלמיד ר' עקיבא אייגר (באדיבות גנזים)

של החיים, ההתגברות על התאוות, הקרבה האלוהית – הכל מקבל מימד אחר!

אני נזכר כעת בחידוש שהתחדש לי בתורה 'לכו חזו'. רבינו אומר שם: "בהאי חיבורא דאיהו ספר הזוהר, 'פקון בה מן גלותא'". לא כתוב בהאי 'לימודא', אלא 'חיבורא' – כלומר, עצם המציאות שהחיבור הקדוש הזה קיים בעולם ויש לנו קשר מסוים אתו – זה לכד דבר עצום!

רבים אינם זוכים ללמוד את ספר הזוהר הקדוש, בציבור הליטאי הרבה חוששים מלימוד הזוהר או שחפצים לסיים קודם את הש"ס. חשוב להבין שהזכות להחזיק את ספר הזוהר הקדוש בבית ועצם השמחה והתקווה מעובדת קיומו בעולם, היא מעלה גדולה ועצומה בפני עצמה.

השיח הברסלבאי השתנה

בחודמנות זו אני רוצה להביע תודה אישית למערכת 'לטייל בתורתו', בזכותם מתרחשת המהפכה הגדולה בעולם ששינתה חיים של יהודים כה רבים. גם אני יכול להעיד באופן אישי שכוחות 'לטייל בתורתו' חיי השתנו לבלתי היכר, כשלראשונה התחלתי ללמוד ברצינות את תורות הרבי בעיון.

בראש השנה התארחתי באומן במתחם של מקורבים. פגשתי ידיד שלא ראיתיו כבר מעל

חצי שנה, אך השיחה בינינו התחדשה משל היינו מדברים רק לפני שעה, וסחנו זה לזה: "נו, מה התחדש לך בתורה הזמנית?"...

השיח הברסלבאי השתנה. נוצרה מציאות חדשה שמיד אחר ה'מה נשמע?' השגרתני - מגיעה השאלה 'מה התחדש לך בתורה הזמנית?'...

אכן, מיזם ההליכה עם התורה הזמנית חולל מהפכה אדירה שאין כדוגמתה, ואין ספק שמסירות נפשם של הזוכים לנהל את הארגון היקר 'לטייל בתורתו' – הם אלו שגרמו להפצה הגדולה והאדירה.

גם יהודים רבים שאינם קשורים כלל לברסלב, כמו גם מאות בחורים ליטאים וחסידים – יושבים והוגים בתורה הזמנית. בלי מסגרת זו, הם לא היו יודעים כלל מה זה ליקוטי מוהר"ן ומיהו רבינו!

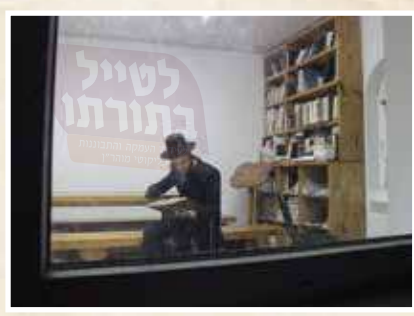
אברכים רבים ככולל חצות בכרכפלד, יושבים ולומדים את התורה הזמנית גם מחוץ לסרדי הכולל. כמו כן נמסרים שיעורים לחבורות הכחורים, כשכל אחד מביע את ההכנה האישית שלו בדברי הרבי. התרגשות גדולה אוהזת כי בכל פעם שאני רואה את המהפכה הגדולה!

בקשה חשובה לציבור

כפי שכבר סיפרתי, לאחרונה התגלגלה לאוזניי שמועה מבוססת לפיה הארמו"ר מקוצק קלוז'ו

אכן, מיזם ההליכה עם התורה הזמנית חולל מהפכה אדירה שאין כדוגמתה, גם יהודים רבים שאינם קשורים כלל לברסלב, כמו גם מאות בחורים ליטאים וחסידים – יושבים והוגים בתורה הזמנית. בלי מסגרת זו, הם לא היו יודעים כלל מה זה ליקוטי מוהר"ן ומיהו רבינו!

1. ר' משה נראה מאחורי ר' חיים קנייבסקי
2. בתפילה בהיכל הכהנים בנסיעתו הראשונה לאומן
3. בגן סופיה בנסיעתו הראשונה לאומן
4. ר' משה עם מגילת מוהרנט בקלוז'ו בכרכפלד בפודים

זצ"ל שהיה אספן גדול, הראה לעד נאמן ספר ליקוטי הלכות יורה דעה (שני חלקים בכרך אחד) ועליו חתימות בכתב ידו של הרה"ק התפארת-שלמה מראדומסק זיע"א. בספר היו הערות כה רבות, עד שכמדומה היה שניתן לחבר רק מהן ספר שלם, כמעט לא היה דף שלא היו בו הערות. כאמור, במשך חייו מכר הארמו"ר ספרים עתיקים, ואף לאחר פטירתו התרחשה בכיתו גניבה ובעקבותיה נעלמו ספרים רבים. ובהודמנות זו אני רוצה לקרוא לכל מי שיודע פרטים בדבר הספר, וכן מי שיש ברשותו כתבי יד או ספרי ברסלב עתיקים – שיועיל נא לפנות ל'עתיק יומין' בהקדם בכדי שנוכל לזכות בהם את הרבים ולהפיץ את המעיינות.

להרגיש
בציונו הק'

אוויר הנה והזק

"אשרי מי שזוכה ללמוד מחידושי תורתו של הצדיק
על קברו, כי פניו שכלו ונשמתו של הצדיק
נחקקים ונצטיידים בדעתו ומרגיש אויר הנה והזק"

(ע"פ ליקו"מ קצ"ב, וליקו"ה סימני בהמה חיה וטהורה ד' ר')

הגעת לאומן?

תהפוך את האומן שלך לאומן אחר לגמרי
הצטרף לכולל ליקוטי מוהר"ן בעיון בציון הק' למשך שעה אחת כל יום

כי עקר הצדיק
הוא תורתו הקדושה

(ליקו"ה שלוחין ה')

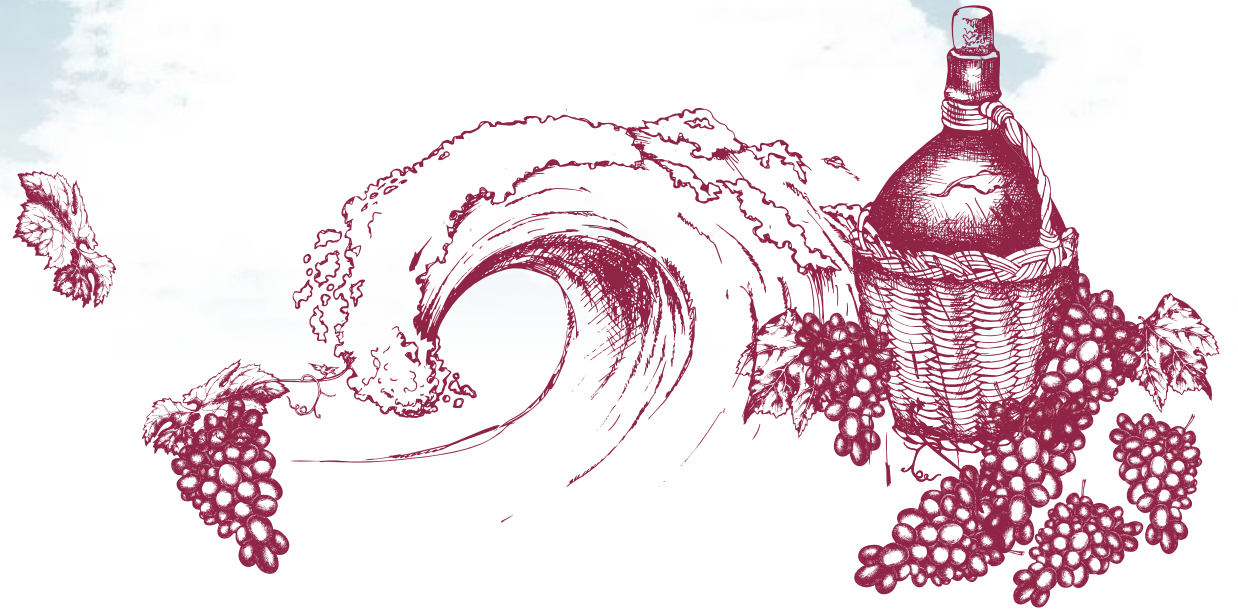
וזהו בחינת מה שצדיקין
לילך על קברי הצדיקים, כי
במקום קבריהם הקדושים
ששם מאיר רשימו של
נפשם הקדושה, בודאי
שם הוא בחינת אויר הנה
והזק ביותר וכנ"ל...

ועל-כן טוב ללמוד שם
על קבר הצדיק מחידושי
תורתו שחידש. וכן נוהגין
בארץ ישראל שעל כל
קבר של כל תנא או נביא
אומרים איזה פסוקים או
מאמרים של אותו הנביא
או התנא. וכבר נדפס שם
על זה ספר אחד מלקט
ממאמרים של התנאים
הקבורים לומר אותם על
קברם, כי שם על ציון
קברם הקדוש מסגל מאד
ללמוד תורתם הקדושה,
כי שם חזקה לשמע
דבורים הקדושים, כי שם
בחינת אויר הנה והזק,
שעל-ידי-זה יהיה נשמע
דבריהם בלבו וישוב לה'
יחפדי:

(ליקוטי הלכות
סימני בהמה וטהי טהורה ד' ר')

וגלה דעתו כמה פעמים
בכמה מיני לשונות
שיבואו על קברו תמיד
לומר תהלים על קברו
וללמוד שם ולהרבות שם
בהפלה ותחנונים, ודבר
עם כמה אנשים מעגין זה.

(חיי מוהר"ן קס"ב)

כל התורות שלו יש בהם סודות נפלאים ונוראים

יש בהם עמקות גדול בדרך פשט ובדרך
סוד ונסתר, כי כל התורות יש בהם
סודות נסתרים ונפלאים ונוראים מאד
מאד, ואי אפשר לבאר זאת.

חיי מוהר"ן שסב

קו 'לסלסל בתורתו': 04-6277-313
IDא"ל: lb046277313@gmail.com

וְהֶעֱקַר אֶמְרָתִי

תִּכְתֹּב זֹאת לְדוֹר אַחֲרוֹן וְעַם נִבְרָא
 יִהְלֵל י-ה. עֵתִיד לְהִבְרָאוֹת דּוֹר
 שִׁיחִיָּה יְשִׁיבָה גְדוֹלָה בְּאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ
 דּוּקָא, שְׂיִלְמְדוּ תוֹרוֹת רַבְנֵנוּ עִם
 הַשּׁוֹרֵשׁ וְלִדְקָדֵק בְּהַתּוֹרוֹת עַל כָּל
 אוֹת וְאוֹת, עַל פִּי הַבִּיאֹר הַלִּיקוּטִים,
 וְלַעֲשׂוֹת כָּל עֲבוֹדָתָם וְהִנְהַגְתָּם בְּקֹדֶשׁ
 וּבְחֹל עַל פִּי הַפְּנִימִיּוֹת מִתּוֹרוֹת רַבְנֵנוּ
 וּמוֹהַרַ"ת, עַל פִּי דְבָרֵי רַבֵּי אֲבָרְהָם
 ז"ל. וְיִתְּנוּ כָּל כּוֹחוֹתָם וּמְאֵמִצֵּי
 נַפְשׁוֹתָם לְזִכְרֵי הַגּוֹף, וְלַהֲכַנִּים בּוֹ כָּל
 הַעֲצוֹת וְהַטּוֹבוֹת שֶׁל רַבְנֵנוּ ז"ל. אֲשֶׁרֵי
 מִי שִׁיחִיָּה לוֹ חֵלֶק בְּזֶה...

ימי שמואל קב"ג

עֵתִיד לְהִבְרָאוֹת דּוֹר

שִׁיחִיָּה יְשִׁיבָה גְדוֹלָה

שְׂיִלְמְדוּ תוֹרוֹת רַבְנֵנוּ עִם הַשּׁוֹרֵשׁ
 וְיִדְקָדְקוּ בַתּוֹרוֹת
 עַל כָּל אוֹת וְאוֹת

עמנואל

לְבַקֵּר
בְּהִיכָלוֹ

הצצה לחבורות וכוללי
'לטייל בתורתו'

ישראל הלוי

ההבורה שלכם בוקעת רקיעים

בטורה של ארץ ישראל, לא רחוק ממקום קבורתו של יהושע בן נון, בינות הרים וגאיות מוריקים ומבלבים, הרחק מכל שאון ומהומת העולם החולף, שוכנת לה עיר קטנה ופסטורלית למדי – 'עמנאל'. עליות ומורדות רבות ידעה זאת העיר. תחילה, לפני למעלה מארבעים שנה, כולם סחו אודות הקמתה. עשרות מחסדי ברסלב, משפחות אברכים, חסידים ואנשי מעשה, קבעו בה את יתדם. אך בחלוף תקופת מה גברה חמת המוציק ושני פיועים קשים הביאו למנוסה ונמישה גדולה. העיר גדולה והתמעטה ודורות רבות ידים נמכרו במחיר של זוג נעליים.

בשנים האחרונות, הרבה אחרי השפל הגדול, החלה העיר שוב

לפרוח. כי לא יטוש ה' את עמו. קהילות הקודש התרחבו, הוכפלו ושולשו, מאות משפחות איכותיות עשו מעשה וקבעו מושבם בעיר הקטנה, וכיום נמצאת עמנאל בשגשוג רוחני וגשמי גם יחד. בתוך כל הרענן הגדול הזה, קם וניצב לו בית מדרש מיוחד אשר בשם "היכל התורה ברסלב" יקרא. המיקום, הפאר, ועוד כמה מעלות חשובות עשו בס"ד רושם מידי, ובתוך זמן קצר הפך המקום לאבן שואבת עבור כל בני הקהילות בעיר, כאשר אברכים ובני תורה מכל גוונים הקשת מוצאים במקום פינה נעימה ומוזמנה לקביעת עיתים לתורה, עריכת שיעורים או חברותא מוזמנת.

בבית המדרש קיים בס"ד כולל ובו מספר מגמות וסדרי לימוד, אך הכל יודו כי גולת הכותרת, הברית התיכון עליו סובב הכל –

הוא לא אחר מאשר 'כולל עיון בליקוטי מוהר"ן שע"י 'למייל בתורתו'. על מנת למושש את הכל מקרוב, התיישבנו לשיחה נלבבת עם מקים בית המדרש, הר"ר יוסף רובמן הי"ו יחד עם נציג "למייל בתורתו" סניף עמנאל, הר"ר משה ישראל לוי הי"ו מגבאי בית המדרש.

תחילה ביקשנו לדעת: מה מביא יהודים לטרוח ולהקים בית מדרש גדול ומכובד כל כך, בעיר בה יש בוודאי עוד בתי כנסיות רבים?

ר' יוסף: למעשה, הניצנים הראשונים החלו לפני כארבע שנים, בחקופת הקורונה. בתי הכנסת נסגרו ומניינים מצומצמים נפתחו תחת כל בניין ובתוך כל חצר אפשרית. גם בחצר ביתי התאגד מניין כזה ובאווירה מיוחדת ומאוחדת זכינו להתפלל יחדיו, קבוצה מאנשי שלומינו משך מספר חודשים.

הנעימות ותחושת קרבת-הלכבות, הייתה למעלה מן המשוער, ובשילוב עם ההבנה בצורך להקים בית מדרש על שם הצדיק בשכונת החדשות יותר של העיר, נפל דבר.

התייעצנו, בררנו ושאלנו עד שמצאנו בס"ד קרקע רחבת ידים בפאתי הרוב הרב פנחס לוי. הגענו להסכמות עם הרשויות ששמחו לסייע בבניית בית כנסת חדש בעיר והתחלנו בהקמת התשתיות. מאחר ומדובר בשטח מרוחק מרצף בנייני המגורים ברחוב, היה עלינו להקים מחדש את כל התשתיות הרלוונטיות. נקודת מים, חשמל, וכן הלאה. אומנם מדובר בבנייה קלה אך הסמנדרטים הם גבוהים ביותר. הכול בני ברמה גבוהה וההשקעה ניכרת בכל פינה.

הבנייה הסתיימה לאחר כמעט שנה, וקיוונו לפתוח סוף סוף את המקום לקראת חורף התשפ"ב. במהלך חג הסוכות דנו רבות בפעילות ואופי בית המדרש והרגשנו שהפעימה הראשונה של הפעילות במקום, צריכה להיות רעננה ומושכת עניין. שמענו שארגון "למייל בתורתו" מרחיב את פעילותו הקיימת ופותח סניפים נוספים. מיהרנו ליצור קשר עם נציגי למייל בתורתו, והם השיבו במאור פנים שישאלו

את נשיא ומקים הארגון הלוא הוא ר' מרדכי גמליב הי"ו. אנו המתנו בסבלנות והתשובה החיובית לא אחרה לבוא. הוסכם בינינו להתחיל את הכולל מיד לאחר החגים.

הגיע חודש חשוון, רצינו כבר להתחיל, אבל אז התקשינו לאתר אברכים שיהיו מעוניינים בכשורה... באותה תקופה, המודעות להליכה עם תורה הייתה נמוכה יחסית, והיה קשה מאוד לעורר עניין סביב זה. היום ב"ה המצב השתנה כל כך, והתיאור הזה רק משקף את המהפכה העצומה שעוברת חסידות ברסלב תוך שנים מועטות סביב כשורת העיון והסלסול בתורתו של הצדיק.

ללמוד כל יום שעה שלימה את אותה תורה?

ר' משה: אני זוכר את הימים האלו היטב, אמרו לנו שבשביל להתחיל, צריך לפחות ששה אברכים. ניסינו פה, גיששנו שם – אך ללא הועיל. אנשים ממש הרימו גבה: "ללמוד כל יום שעה שלימה (!) את אותה תורה? ועוד במשך כמה חודשים ברצף? לא הגיוני."

אבל הרגשנו שזה רק מניעות המוח. ידענו שמונח כאן אוצר בלום שאסור להפסיד אותו.

התקווה הגדולה הזו, להתחיל לגעת מקרוב בתורות של רבינו, רק חיזקה אותנו להתעקש עוד. לבסוף, אחרי המחשות ותיאורים בגדל הזכות והמעלה – הצלחנו לסגור בס"ד רשימה של ששה אברכים, חלקם כאלו העובדים לפרנסתם במשך שעות היום.

ואכן, קיבלנו מהארגון אישור סופי, קבענו תאריך לתחילת הכולל, אבל אז...

ר' יוסף: אבל אז, נציגי הארגון הודיעו לנו שלצערם אין מה להתקדם,

ר' מרדכי לא מוכן לקחת אחריות. הוא חושש שאם בשלב מסוים, מסיבה כל היא, הוא כבר לא יוכל לתקצב את הלימוד, האברכים ימצאו את עצמם ללא כל מסגרת. מילא אם היה לכם כולל יום בפני עצמו ולימוד ה'ליקוטי מוהר"ן' היה מתווסף בסוף היום, ניהא. אבל להקים כולל רק בשביל השעיה הזו – נראה מלחיץ מדי...".

הרמתי טלפן לר' מרדכי ואמרתי לו: "תראה, יש כאן הודמנות היסטורית להחיות נפשות לעולמי עד. בין כה אין כאן בינתיים כלום. אנחנו מתחילים את בית המדרש מאפס, אם המהלך של הכולל יצליח – הרווחנו נצח, ואם לא, המצב בסה"כ יחזור לקדמותו". הוא שתק והסכים. מרגע זה ואילך נפל דבר אצל חסידי ברסלב בעמנואל.

אברכים, שולחנות, כסאות וספרים.

ר' משה: התחלנו במו' חשוון תשפ"ב. קניתי מיד שישיה ספרי ליקוטי מוהר"ן והתחלנו פשוט ללמוד. בית המדרש לא היה מאובזר בכלל. לא ספריות, לא ספרי קודש, ובוודאי לא בימה וארון קודש.

בתוך היכל בית המדרש שכנו להם:

שישיה אברכים – חסידי ברסלב נלבכים,

שלושיה שולחנות פלסטיק – מתקפלים.

ושישיה ספרים של ליקוטי מוהר"ן.

אה, וכמובן כסאות כתר, שישיה במספר.

התחלנו תורה כ"ב – חותם בתוך חותם. לא ידענו כל כך על דרך הלימוד ועל ח"י הכללים של רבי אברהם בר"ג, אבל ההתלהבות הייתה בלתי נתפסת.

נשיא ומקים הארגון ר' מרדכי נטליב הי'ו הגיע, ומסר שיעור מרתק וחסר תקדים בעומקו. ההמחשות המיוחדות יחד עם האמונה העיקשת שלו בכל מילה של הרבי – לימדו אותנו יותק מפרק בלימוד העיון. בעיקר קיבלנו ממנו את חשיבות העניין של ללכת עם תורה ולעייץ בה, וכן את המתקנות הטמונה בכך, בלי לחץ, פשוט להתענג. היינו באורות עצומים, האחד הדביק את רעהו, והרגשנו שנגענו במשהו חדש. רענן, קרוש ומשיב נפש. האמת... שאני ממש מתרפק על הויכוח שיש לי מאותם חודשים של ההתחלה.

כמהלך החורף, הגיע אלינו ר' אהרון פירר שלימ"א ומסר סדרה מיוחדת על הח"י כללים. ישבנו מרותקים ולפנינו נגלו עולמות חדשים של עמקות עצומה, יחד עם כיוונים ברורים של "לעובדא ולמעשה". בסוף השיעור תמיד יצאנו עם עצה פרקטית בעבודת ה'.

ואחריתך ישנה מאד

ר' יוסף: עונת החורף חלפה והשמעיה בדבר הכולל החלה לצבור תאוצה, אברכים נוספים ביקשו להיכנס למסגרת וכבר עמדנו על שנים עשר אברכים. מצווה גוררת מצווה, ומתוך שעת הלימוד הזו, התעוררו האברכים להגדיל את מסגרת הלימוד לכל שעות אחר הצהריים. מי שלקח את היוזמה ברצינות הוא חברינו היקר הר"ר נתן נמני הי"ו. ר' נתן לקח על עצמו את האחריות להקמת הכולל, וכך בזמן קיץ של אותה שנה, התרחב הכולל לשלוש וחצי שעות. נקבע סדר לימוד של הלכה וגמרא, כאשר בשעה האחרונה לומדים את התורה הזמנית.

חלפה שנה והתעורר ביקוש גם לכולל בשעות הבוקר.

כ"ה כדיום הזה, קיימות בבית המדרש שלושה מסגרות לימוד: סדר בוקר, סדר צהרים וסדר "לטייל בתורתו". מרגש לחשוב שרק לפני שנתיים, חלק מהאברכים הלומדים היום בכולל יום שלם – חזו ללא מסגרת מוגדרת של לימוד, ואילו כיום בזכות כניסתם לשעת הלימוד של "לטייל בתורתו", זוכים הם לטייל בתורת ה' במשך שעות רבות (1).

תוכלו לספר על נקודות ייחודיות הקשורות לסניף שלכם?

ר' משה: עוד הרבה לפני שהדבר הפך לכלל חובה מטעם רשת הכוללים, אצלינו בסניף התקיימה אחת לשבוע שיחת חברים על התורה. מידי יום חמישי, אנו מתאספים סביב שולחן אחד גדול לצד כיבוד עשיר ומושקע, ובכל פעם, לפי סדר קבוע, אחד מהחברים מעלה נקודה אחרת בתורה. אותה נקודה זוכה לליבון והעמקה מצד כל המשתתפים. זה מקשה וזה מתרין, השלישי מחדד ואילו הרביעי מביא מהלך חדש לגמרי. דרך אנב, מתוך ניסיון לא ארוך, ראינו שבמתכונת הזו יש יותר יציבות ורצינות מאשר שיחת חברים ספונטנית. כאשר יש מישהו שמנווט את הנושא, המשתתפים כולם משתפים פעולה, וכך אין התפזרות לנושאים אחרים.

השיחת חברים' הזו כל כך מרתקת ומיוחדת, עד שבמשך תקופה ארוכה – סיכם אחד המשתתפים היקרים את כל מה שנאמר ב'שיחת חברים', והוציא זאת לאור עולם בחוברת מסודרת ומעומדת. כך בכל שבוע מחדש. זוהי יוזמה פרטית ומיוחדת שגרמה לעניין רב אצל חברי הקבוצה.

הילדים של הרבי

ר' יוסף: קיימת יוזמה נוספת וייחודית שהתחילה לפני למעלה משנה. ממבע הדברים, ילדי האברכים החלו להגיע אחר הצהריים אף הם לבית המדרש, ונוצר צורך לארגן אותם יחדיו ללימוד משותף. אחד האברכים היקרים

היכל התורה בבנייה

הר"ר משה נחמן אייבנר הי"ו, תפס יוזמה מיוחדת והחל למסור לילדים שיעור יומי על התורה הזמנית. לא פחות ולא יותר.

בתחילת כל תורה מקבלים גם הילדים את החוברות המשוקעות של לטייל בתורתו, כל אחד רושם את שמו ומקבל סימניה. הם לומדים ברמה מעוררת השתאות ומרתק להציץ בסוף החוברות, היכן שיש דפים ריקים לרשימת חידושים, ולראות מה ילד בן עשר מסוגל להבין בתורה זו.

ר' משה נחמן לוקח את הדיבורים ומתרגם להם את הגלמוד במושגים שיוכנו גם להם. יש לידו לוח גדול, עליו הוא מסכם את הסעיפים וכך הילדים בונים לעצמם את הסדר של התורה, סעיף אחרי סעיף.

צריך לראות את המראה הזה בעיניים בשביל להבין באמת כמה מדובר. זהו חידוש עצום שממחיש עד כמה התורה של רבינו שייכת לכל נשמה בכל שלב של חייה.

ר' משה: מיום נוסף שמכניס הרבה רוח לסניף, הוא השיעור השבועי עם המגו'ש. אין ספק שמדובר מצידו במאמץ גדול ובזמן ארוך של נסיעות, וכאן המקום להודות לו על כך בשם כל האברכים. חברי הכולל מחכים ומצפים לשיעורים הללו, ויום שלישי הוא היום המיוחד בכולל.

בתודשים האחרונים השיעור נסוב סביב לימוד הח"י כללים, וכבר נמצאים בס"ד בכלל השישי. יש בשיעור אווירה מיוחדת והמגו'ש שמגיע בכל פעם עם חדשות טריות על התורה, מקבל אור חוזר מהאברכים, שמשיבים לו בריתחא ממה שהוברר להם בתורה. זהו מחזה מיוחד במינו.

אפשר להיות שנים רבות בברסלב...

לסיום תרצו לשתף על החוויה האישית שלכם עם לימוד התורה הזמנית?

ר' יוסף: לצערי בתקופה הנוכחית, עקב טרדות ועיסוקים שונים איני

נמצא באופן קבוע בכולל אחר הצהריים, אבל אין ספק שבזמנים בהם הייתי אברך מן המניין במסגרת של "לטייל בתורתו", חוויתי חוויה מיוחדת במינה.

העיסוק באותה תורה במשך חודשים ארוכים, מביא לחיים שלמים סביב התורה הנלמדת. פתאום מהרהרים בדברי רבינו גם מעבר לשעה של הכולל, אפשר לדבר על משהו אחר ופתאום לקשר את הדברים לקטע מסוים בתורה הנלמדת.

ר' משה: אחרי לימוד של כמה תורות במסגרת הכולל, אפשר לומר שעוברים תהליך מסוים. הקשר עם רבינו נהפך למשהו הרבה יותר אישי ועמוק. התורה הזמנית נהיית כמו משהו ענוג ומושך שתמיד רוצים לחזור אליו. אבל צריך עקשנות, בעיקר בעניין של האמונה בצדיק.

ככל שמתעקשים להאמין שיש עמקות ומשמעות בכל מילה, ככה זוכים להישאר ולחצוב תרופות לנפש. אם מתעקשים להאמין שהתורה הזאת הולכת להיות משנה חיים, זוכים בסופו של דבר להרגיש חיבור חזק ומיוחד.

ועוד דבר שהתברר תוך כדי הלימוד בכולל: הליכה עם תורה אינה קשורה בהכרח לבעלי מוח, אלא לכל מי שמוכן "ללכת" את הלב שלו.

כמהלך הלימוד, הלב הוא הרבה יותר דומיננטי מאשר השכל, כמובן שצריך לחשוב ולהעמיק, אבל בעיקר יש לתת את הלב, להיות מוכנים להניח את עצמנו על שולחן הניתוחים ולתת לרופא הגדול להציא את כל המורסות והדמים העכורים. להסיר לב האבן ולתת במקומו לב בשר.

רבינו אמר משל על אדם שעומד מול הר גדול ובידו מטבע קטן, ככל שיקרב את המטבע לעין שלו, כך חלק נוסף מההר יוסתר ממנו.

ורבינו סיים ואמר: כמו כן ממש לענין העולם והתורה, שבהעברה בעקלמא, יכול להעביר העולם מנגד עיניו, ואז יזכה לראות אור הגדול של התורה והצדיקים, שמאירין בכל העולמות בלא באור גדול מאד. והבן מאד (ליקר"מ קמא סי' רל"ג):

והדברים יכולים להתפרש גם לענין הלימוד בעיון בספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן. אפשר להיות שנים רבות בברסלב, לדעת הרבה שיחות והשמעות, להבין היטב את החילוקים בין אנ"ש דוורשא לבין אנ"ש מאוקראינה, לחקור מה בדיוק היה עם קרן ההדפסה של ר' אהרון ציגלמאן ועוד ועוד. זה מרתק, אבל כמעט לא מועיל לרפואת הנפש.

אם זוכים להסיר את המטבע מהעיניים, כלומר להסיר את כל ההקדמות שיש במוח לגבי הליכה עם תורה, אפשר לזכות למתנה מיוחדת במינה – לקבל טעימה הטובה מאור הגאולה.

ר' יוסף: אני מבקש להודות שוב ושוב לר' מרדכי נטליב הי"ו על היוזמה האדירה, על מערכת מקצועית שמנהלת ביד רמה ובאחריות מעוררת השתאות. כמובן שהדבר משפיע באופן מידי גם על האברכים. כיום יום עומד מולנו ר' נחמן חרביץ הי"ו אשר עושה עבודת קודש – שילוב של מקצועיות בלתי מתפשרת והקשבה מעומק הלב, ובס"ד התוצאות ניכרות בשטח.

משיח יזכיר בדבריו תורות מליקו"מ

אמר, כשיבוא משיח ויאמר תורה יזכיר
בדבריו תורות מליקוטי מוהר"ן, ויאמר:
"כדאיתא בליקוטי מוהר"ן".

(שיח שרפי קודש ח"ג ג-תצג)

כשיתקבל ספרי בעולם אפשר כבר להתכונן למשיח

יש לנו בקבלה מרבינו ז"ל שאמר:
"כשיתקבל ספרי בעולם אפשר כבר
להתכונן למשיח".

(שיח שרפי קודש ח"ג ג-קפז)

כתבים של רמעות

השתלשלות גילויי והרפסת הספר 'ביאור הליקוטים'
על ידי הרב חר' שמואל הורביץ זצ"ל

דוד דגן

ר' שלמה ווקסלר ז"ל

ביאוריו על שאר התורות, נותרו בכתב יד והועתקו בידי תלמידיו הקרובים. כתבי רבי אברהם לא היו נחלת הכלל. רוב אנ"ש ברוסיה ובפולין לא הכירו. דווקא רבי שמואל הורוויץ, שלא הכיר את רבי אברהם, נחשב לתלמידו שברוח. במרחו העמקני

כדי שלא תבטל לגמרי, הוכרחתי להקדים בתחילת הספר את הביאור אשר למאמר ח', ועתה שוב נשוב למאמר הראשון. בסוף הקונטרס הוא מציין "בהמשך הזמן אקוה בעזרת'ת להדפיס את הביאור אשר לשאר המאמרים".

3. 'שיח שרפי קודש' חלק ג' תנ"ט
4. 'חיי מוהר"ן שכו'
5. קרוב משפחתו של ר' שמואל הורוויץ מצד אמו
6. ציין רבי אברהם "שלא יהיה הנייר חלק אמרתי להציג פה את ההתחלה מביאורי לס' ה' שבלק"א עה"כ בהצגות' וכו'. חלק נוסף מביאור הליקוט'ים נדפס ע"י רבי אברהם בשנת תרע"ג, בתוך 'שיחות וסיפורים' (שעניינו לעורר על חשיבות לימוד 'ליקוטי מוהר"ן בעיון). גם חידושים אלו הם על תורה ח', הוא הדפיסם בצורת ביאור על הדר, כשלמעלה 'ראשי פרקים' מהתורה, ולמטה ביאוריו וחידושי

שכבר אין בכוחי לככות כך, משום כך פסקתי מלכתוב".³

זכה רבי אברהם להיות 'האיש הכשר' עליו מדבר רבינו, כי "אם יתמידו בספריו יוכלין לזכות להיות נעשה איש כשר באמת, ואז יזכה לראות הפנימיות שיש בספריו הקדושים, כי יש בהם פנימיות הרבה מה שאין נראה על פי פשוטו כלל".⁴ הוא העמיד בקרן אורה את ענין העיון בתורתו של רבינו מתוך חיפוש ובקשה אחר רוח קדשו הגנוז בספרו. בביאוריו סלל דרך לימוד בספרו של רבינו, כפי שהוציאה מהליקוטי הלכות' - ח"י כללים אותם יכנה בשם 'מסילה'.

מהדורה ראשונה – תרס"ח

מעט מזער מביאור הליקוט'ים נדפס לראשונה על ידי המחבר עצמו בשנת תרס"ח בירושלים עיר הקודש. רבי אברהם נטל כמנהג המקום הסכמות לחיבורו מאת "הרבנים הגאונים דכי דינא רבא בירושלם עה"ק ת"ו" כלשונו. הרבנים המסכימים היו חברי בית הדין הראשון של עדת החסידים בירושלים: הרב ר' ליפמאן דוד שובקס, מתלמידי הרה"ק מקוצק, הרב ר' יוסף יהודה הלוי שטרסברג מקוסוב מחבר שו"ת 'יד יוסף', והרב ר' אברהם הכהן מחשובי חסידי חב"ד, חתן בעל הלב העברי.

כמו יתר חיבוריו שנדפסו בחייו, גם 'ביאור הליקוט'ים' היה מעט הכמות - קונטרס בן ארבע-עשר דפים, שהכיל הקדמה, ח"י הכללים, ביאוריו על תורה ח', ולאחר מכן על תורות א', ב', ג', ד'. בגמר ביאוריו לתורה ח' הוא מסביר את הסיבה שהקדים תורה זו "יען אשר בתחילה לא נמצא תחת ידי הביאור להמאמרים הראשונים בהתחלתי להדפיס, וגם לא יכולתי לדחות את ההדפסה לאחר זמן,

חיפושים ממושכים בגניזת 'החורבה' § מסעות נעלמים בעקבות כתבי היד והדפסתם במסירות נפש כשבבית אין לחם לאכול § סירובו של רבי לוי יצחק לכתוב הקדמה § החלום המפעים בו הופיע רבי אברהם כשפיו מלא תודה והודאה § קורות הדפסת חידושי הגאון האלוקי רבי אברהם ב"ר נחמן מטולטשין על הספר הקדוש 'ליקוטי מוהר"ן' והדפסתם במהדורה המורחבת של 'ביאור הליקוט'ים' בשנת תרצ"ה על ידי החסיד הנלהב רבי שמואל הלוי הורוויץ זצ"ל

בעצמו" (ליקוטי הלכות' שלוחין ה, יב). מעת לעת העלה על הכתב את חידושי על 'ליקוטי מוהר"ן'.

כל חידושי, בכחינת 'בבכי מסכת' היו. הורחם ולידתם מתוך בכיה של כיסופין וכמיהה עד אין קץ לאורו של משיח הגנוז ונעלם בין דפי ספרו של הרבי, אל הרפואות והנחמות החביבים בין השורות ובין המילים.

עד כדי כך, שבערוב ימיו כשנשאל מדוע כבר אינו כותב חידושים, השיב "כל חידושיי שכתבתי, כתבתים ביערות מתוך בכיות שכתבתי לפני כל חידוש וחידוש, וכעת בוקנותי

התורה, וכל העבודות שלו מבוקר עד ערב יהיו עם הילוך של אותה התורה שהוא הולך בה בעת ההיא, ואחר כך ילך איזה זמן עם תורה ומאמר אחר, וכן יתנהג תמיד, עד אשר יעבור וילך עם כל התורות שאמר".⁵

אחד ומיוחד היה החסיד הגדול רבי אברהם ב"ר נחמן מטולטשין, בכך שהפך הוראות אלו לדרך חייו ולרוח ונשמת אפיו. עשרות בשנים התבודד מחוץ ליישוב ביערות משבת לשבת, 'הלך' עם תורתו של רבינו, סלסל וחופש בהן, ושפך נהרות דמעה "שיזכה למצוא ולהשיג פנימיות כוונת תורתו הק', שזהו בח' הצדיק

ממפעלי חייו החשובים של החסיד הנלהב, אביק באור הצדיק, רבי שמואל הורוויץ, הוא ללא ספק הבאתו לדפוס של הספר הקדוש 'ביאור הליקוט'ים' במהדורתו המורחבת.

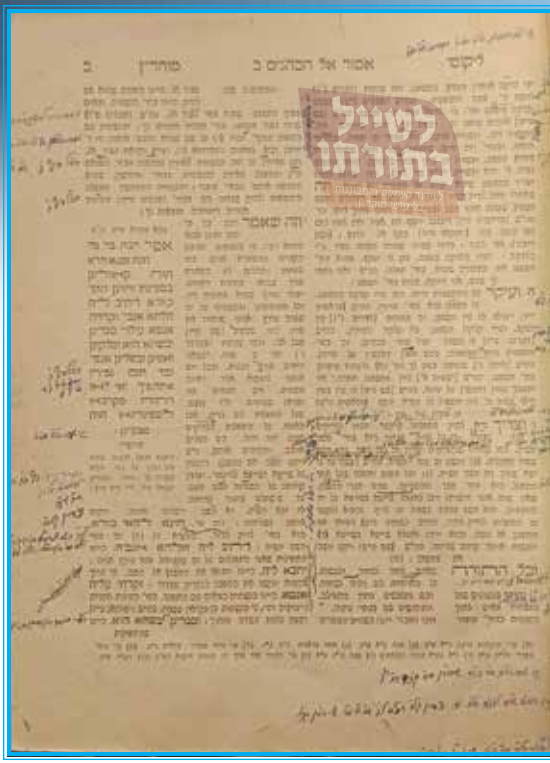
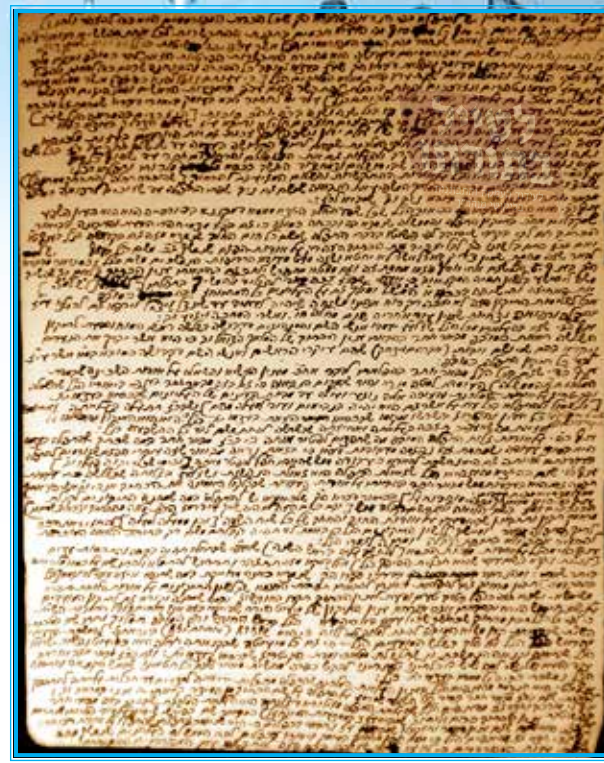
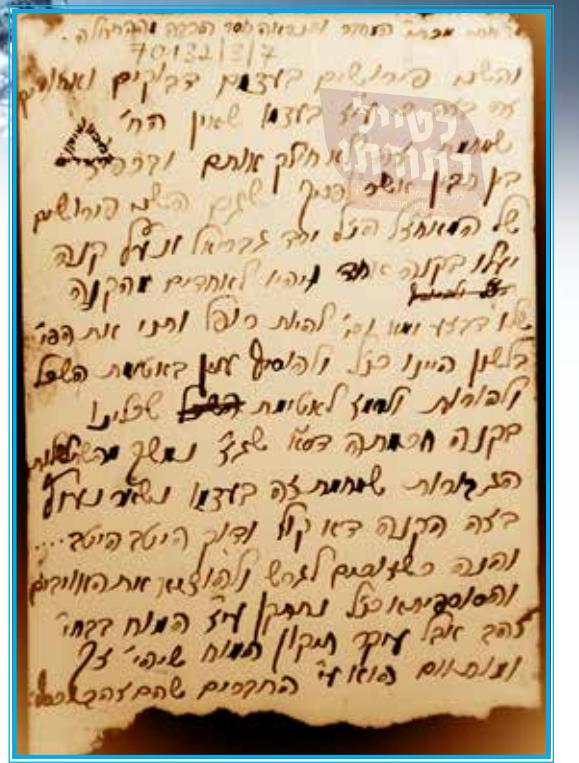
ידועים דברי רבינו הק' "שטוב לקבוע לעצמו שני שיעורים ללמוד ספריו הקדושים, שיעור אחד פשוט, ללמוד במהירות הרבה מאד כדי שיהיה שגור בעל פה, ושיעור אחד ללמד בעיון גדול", עוד אמר "שצריכים לילך עם אותם התורות, דהיינו לילך איזה זמן עם זאת

אחד

1 'חיי מוהר"ן שכו'

2 שם שפ"ח, וכן הובא ב'שיחות הר"ן רצ"ו 'דיבר עמנו כמה פעמים שרצונו חזק מאוד שנלך עם התורות שגילה..."

ובנפשו היוקדת מצא חיבור עז לכתביו העמוקים, הסובבים סביב נקודת 'משה משיח' 'הרב העליון' ומלאים ערגה עצומה להתגלות 'בן דוד בעצמו שאנו מחכים אליו'?

מה מאוד השתוקק להביא את שאר חלקי חיבור זה לדפוס. הוא הבין שלשם כך שומה עליו לחפש אחר אתם כתבים נעלמים. הוא חקר ללא הרף אצל זקני אנ"ש בירושלים, שמא ידוע להם על כתב יד כלשהו מרבי אברהם, והיכן שסבר שיש כתב יד כזה, היה הולך ומחפש ללא לאות.

חיפושים ממושכים בגניזת 'החורבה'

באחד הימים מגיעה לאוזני רבי שמואל הידיעה, כי אחת המשפחות בעיר העתיקה מחזיקה באוצר כתבי יד שונים של חסידו ירושלים שעלו מן הגולה, בעיקר אלו שהשתייכו לכולל וואהלין, והתפללו בביהכנ"ס 'תפארת ישראל' – ניסן ב"ק שוהל' (כו התפללו קהילות החסידים, בשונה מהפרושים' שהתפללו ב'החורבה' והספרדים

שהתפללו בביהכנ"ס רבי יוחנן בן זכאי). מקורם של כתבי היד הוא בגניזת 'החורבה' הסמוכה, לשם הוטלו בשעתו בידי בעליהם.

רבי שמואל שומע ונדרך. לבו אומר לו, כי ישנה סכירות גבוהה כי גם כתביו של רבי אברהם מסתתרים להם בגניזה האמורה, ואם כן שומה עליו למדוד ולחפש אחריהם במרם יאבדו או יתכלו.

במשך שני עשורים (תרנ"ד – תרע"ד), התעדן רבי אברהם באווירה המהור של ירושלים עיר הקודש. באותה תקופה ארוכה נהג כדרכו להתבודד הרחק מעין רואים, בבתי כנסת שונים שבין החומות, בעיקר בשעות שבין חצות לילה לעלות השחר, כשמוחו ולבו אחוים שרעפי קודש בדביקות שלא מעלמא הדין, ומעת לעת העלה את חידושו על הכתב. רבים מכתביו, אלו שהעלה עמו מחו"ל ואלו שנכתבו בארץ, הוריק לאחר מכן לגניזה בעוצם ענותנותו.

כדרכו, רבי שמואל אינו מבזבז זמן יקר. מדובר היה בכמה מרתפים מלאים עד גדותיהם בהררי בלאי-ספרים וגיליונות נייר מצהדיכים, ודרך אשנב קמץ היו משליכים את השמות' מלמעלה. למרתפים פתח כניסה, הוא החל פוקד את המקום כמשך תקופה ארוכה יום

אחר יום ושעות ארוכות מפשפש בין הערמות הגדולות, שמא יעלה בידו למצוא משהו מכתבי רבי אברהם.

הוא לא נרתע מהריח העז של המחב והעובש שמילא את החלל החשוך, גם לא מעכברים ורמשים שונים שהתרוצצו במקום. אחת לכמה זמן היה נעמד ומתבונן עמוקות לאור הקלוש בנייר המרופט שבידו.

מאמציו ועקשנותו נשאו פרי. כאשר זיהה את כתב ידו של רבי אברהם, אותו הכיר מכתביו האחרים שהשיג קודם לכן – התמלא התרגשות כל תתואר. באותם רגעים חש כי יש שבר לפעולתו, ולא היה קץ לאושרו.

אט אט נאספו תחת ידיו עוד ועוד גיליונות נייר. גם קרעי דפים שרוכס היה חסר, או 'ראשי פרקים' יקרו בעיניו. לאחר מכן ישב והעתיק הכל בכתב ידו הנאה במחברת מיוחדת. עוד מרס נסיעתו לאומן עסק כזה, כפי שכתב ביומנו:

וכבר עסקתי אז בהעתקת כתבי ר' אברהם ז"ל בחיפוש אחר חיפוש במרחות ויגיעות הרבה, ושאר ענייני רבינו ז"ל וכו', כמעט כל השנה עסקתי כזה כל הלילות וכו'.

1. ביאור הליקוטים בהעתקת ר' שמואל | 2. 'חידושי ר' אברהם בר"ן בהעתקת ר' שמואל, 'ביאור הליקוטים' תורה 'תקעו ממשה' ס' א בח"ב | 3. מכתב מרבי אברהם ב"ר נחמן לכלליות אנ"ש, גרסם ע"ר שמואל בשנת תרצ"ג (באדיבות ספריית שוקן) | 4. מראי מקומות שציין ר' שמואל הורוויץ על תורה ב' בליקוטי מוהר"ן (שהדפיס בשנת תר"ץ), כהכנה לכרך שני, כמו שהדפיס על תורה א' את 'נחת השולחן' | 5. קונטרס 'תורות מכתב יד רבינו ז"ל', ירושלים תרצ"ד.

ואמרתי לו "ר' אברהם, אני כתבתי הכתבים שלך"

ברשימותיו מתאר רבי שמואל חלום שחלם ימים אחדים לפני צאתו למסע לציון המצוינת - מקום גניזת רבינו הק באומן (הוא נהג לרשום את חלומותיו המזכירים, בהתאם לדברי רבינו ב'ספר המידות' "מי שרוצה שיתקיימו חלומותיו, יכתוב אותם בפנקסו ואת היום ואת השעה ואת המקום"):

ליל ש"ק פ"ר ראה תרפ"ח בהדר של ר' נתן⁹, חלם לי כל הלילה מ'ר' אברהם ז"ל שראיתי אותו. חלום ארוך [מה שאני זוכר]: שבא ר'

9. ערך 'חלום' חלק שני אות א'

10. ר' נתן בייטלמבר (ב"ר פנחס יהושע תלמיד מוהר"ח)

11. ערך 'הרהקת רשעים' אות ג'

ידיים וכו', וכן הוא אותי. וקודם נפל ברעיוני שרבינו כתב בספר המדות" שעם רשע אסור לנשק כדי שלא יתקשר אתו, ונפל ברעיוני שאנשק ר"א וכו'. ונשקתי אותו על הלחי וכו' וכו'.

ועלינו לעליה ואכלנו יחד [...] וכשאכלנו דיברתי אתו, ואמרתי לו "ר' אברהם, אני כתבתי הכתבים שלך", והשבתי לו כל התורות, 'כי מרחמם', 'תקעו אמונה', 'תוכחה' וכו', והוא היה בשמחה ודיבר אתי תורה וכו'.

וחשבתי לומר לו מספר 'אמונה בידיעה רוחנית'¹⁰, ומה שכתוב שם שהגשמות ג"כ רוחניות, וחשבתי לומר אלו המאכלים שאנחנו אוכלים חושבים שזה גשמות, אבל באמת זה רוחניות וכו'. ושאלו אותי מי זה, ואמרתי בקול עמוק 'יהודי, אבער א יוד [=יהודי, אבל 'יהודי']', היינו איש הישראלי באמת, ואח"כ

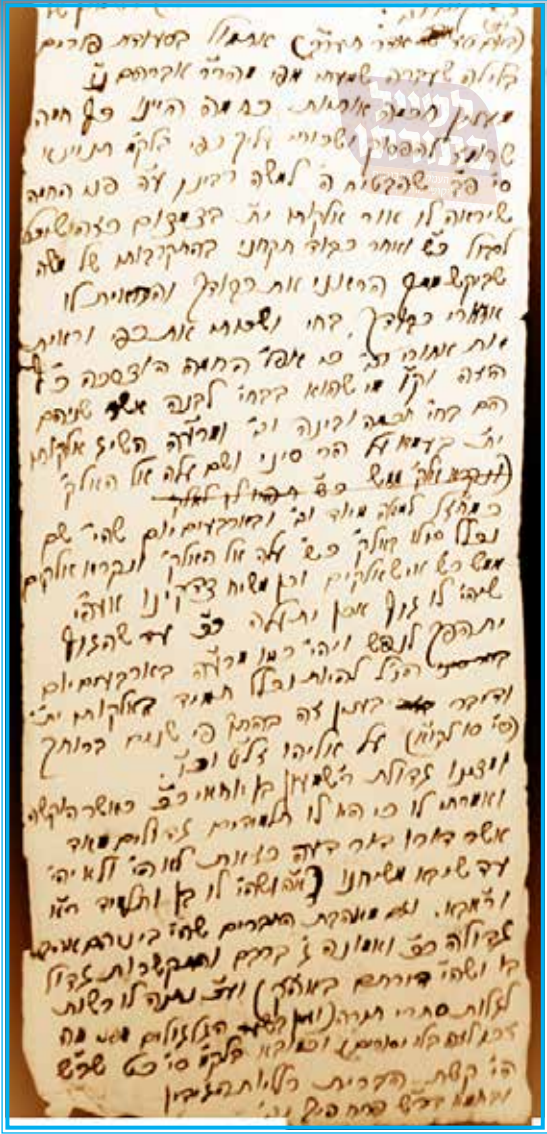
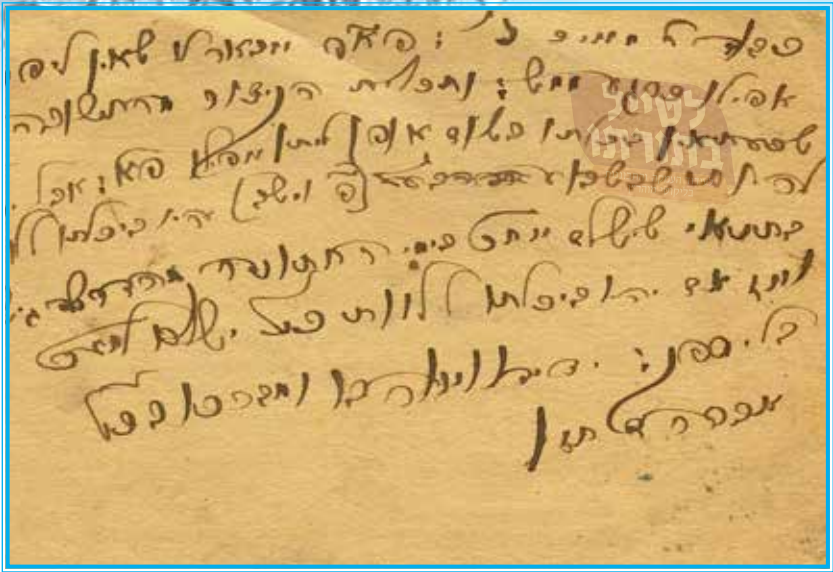
אברהם ז"ל שבת קודש ופניו היו מאירות, והפדחת הגדול כמו זהה, והעיניים אשר אין לשער ולהערך, ותיכף לקחתי אותו בידו 'ארום נגעמין זיך', והלכנו להביהמ"ד בירושלים והתפללנו עם אנ"ש, וכולם תמרו על האור שבפני ר"א ז"ל.

ושם בביהמ"ד נעשה ויכוח וכל אחד אמר שילך לאכול אצלו, ואמרתי לר' אברהם "ר' אברהם, נלך לבית ר' נתן שאני אוכל אצלו תמיד", והלכנו שם. ור' אברהם ז"ל היה אתי בידידות גדולה מאוד מאוד. ובדרך שאלו אותי הרבה אנשים מה'עולם' מי זה, ואמרו "ראו שאצל כרסלבר חסידים יש אנשים כאלו, איפוא נמצאים" וכו', וכולם תמדהו מאד מאד. והוא ר"א ישב עם אנשים [...] ותיכף קם ר"א ז"ל והלך לנגדי בשמחה ואהבה בחיבוק.

ונפל עלי אהבה גדולה וחבקתי אותו בשתי

12. חיבור של ר' אברהם ב"ר נחמן עליו כתב "הוא חדר העשרים המחובר לסוף ביאורי שבס' ס'ו בליקרא [...] ולרוב עומק דקות והפלאת הדברים אשר כתבתי בחדר הזה, ונפחתי פן ידרסו הקוראים והמעיינים בו לדרוש ולחקור על ידי זה גם במפלא ומכוסה לכל אדם יותר מגבול דעתו. אצלי ויחדתי אותו להיות לחיבור וספר בפני עצמו, ומשמרת מדור לדור, לכל יתגלה ויתן לדפים עד כי יבא שילה"

ליקוטי מוהר"ן שנדפס ע"י ר' שמואל הורוויץ ור' מאיר אנשין בירושלים, שנת תרצ"ו.

1. כתב יד קדשו של ר' אברהם בר"ן | 2. שיחות מפי ר' אברהם בר"ן שגרשמו ע"י ר' שלמה ווקסלר, בהעתקת ר' שמואל | 3. 'שער' 'ביאור הליקוט' דפוס ראשון בחיי המחבר, ירושלים תרס"ח | 4. ספר 'ביאור הליקוט' מהדורה מורחבת שהדפיס ר' שמואל הורוויץ בשנת תרצ"ה.

וכל חידושיו שהידש - על ידי ריבוי התבודדות שלו

כשהתכוון להדפיס את הספר 'ביאור הליקוט', שלח מכתב לאומן לרבי לוי יצחק בנדר, עמו עמד בקשרי מכתבים מאז שובו משם, וביקש ממנו כי בתור תלמיד רבי אברהם יכתוב הקדמה

שיש אצלו שיחות וכו', מכל שכן מר' אברהם ול' ובפרט המכתב מהתו' י"ט וכו'...¹⁷

וגם להעתיק הכתבים ובפרט מהתו' יט' תפילה לחבקוק תיכף ומיד ולשלוח לי...¹⁸

אם כבודו לא רוצה לשלוח העתקה מהכתבים אינני מאיץ אותו לזה, כי אני לא בשביל זה אני משתדל לעשות, רק בשביל כבוד רבינו ול' ושאקבל טובה גם אני, כי ברבות צדיקים ישמח העם...¹⁹

עבורו מכתבי רבי אברהם שבידו, ומוסיף:

...אשר צריך לידע כי מלכד ר' אברהם, אחר ר' נחמן מטולמשיץ ול' אומרים עליו הרבה מאנשי'ש באומאן 'אחד ה' אברהם' וכל ענין ר' אברהם ול' העמקות שבענין רבינו ול'...¹⁶

דוגמה נוספת למאמציו להשגת הכתבים, אנו מוצאים במכתביו לרבי יצחק מאיר לאחר שובו ירושלימה:

את מכתבו קיבלתי אתמול עם המחברת מכתביי ... וידע כבודו שרוצה אני שישלח לי תיכף כל מה

16. יום ג' לך וורשא [תרפ"ט] בכת"י

17. יום ד' מקץ ירוש' ת"ו ד' החנוכה, בכת"י

18. יום כ' בא ירושלים, בכת"י

19. יום א' תורע, בכת"י

לעולמם בעודו נער צעיר לפני התקרבותו, אך כמהלך חיפושיו התודוע להעמקותיהם ועמל להשיגם. כן קיבל העתקות מעוד חסידים, ביניהם החסיד רבי נתן בייטלמכר מאנ"ש בירושלים, שאף הוא היה ניסו של המחבר (ביוזוג ראשון).¹⁵

גם בהיותו בפולין בדרכו לאומן, תר רבי שמואל וחיפש אחר כתבי רבי אברהם. במכתב מוורשה הוא מבקש מרבי יצחק מאיר קורמן מלובלין שיקיים הבטחתו להעתיק

13. ראה מכתב רבי אברהם (נחל' אמונה' יא): 'אבקש ממע' כ להעתיק זה המכתב, מתחלת עמוד ד' עד חתימתו, ולשלוח למעפליק לר' אלטר זילענג, אשר יצרפה בספרי שנמצא אצלו בכתב'. כפי הנראה גם כת"י 'ביאור הליקוט' קיבל ר' שמואל מאת ר' אליעזר בנו של ר' אלטר מטפליק (כמו הוכוכבי אור)

14. ראה 'תולדות שמואל לרש"ה פרידמן, יום ו' ויחי תר"ע: "אני מעתיק עתה כתבים מר' אברהם ג", וכן בעוד מקומות ביומנו הנ"ל

15. כך יציין ר' שמואל עצמו כעבור שנים בספר 'חכמה ותבונה' (נדפס בתשכ"ב): 'ל'וכרין נצח יזכר נשמת ר' נתן ב"ר פינחס יהושע ול' ... בעבור שמכתב ידו שכתב אצל ר"א ול' נדפס הרבה בביאור הליקוט, וכן הם' שיחות וסיפורים וכן חלק מהנדפס כאן על הסיפורי מעשיות..."

באמתחת התלמידים

כד כבר, פנה לחפש אצל תלמידי וקרובי רבי אברהם. באמתחתם של החסידים המנוחים: רבי אלטר מטפליק ניסו של המחבר,¹³ רבי שמעל מברדיטשוב, ורבי שמואל העשיל פרידמן,¹⁴ היו העתקות מחידושי רבי אברהם. הוא לא הכיר אף אחד מהם, משום שהלכו

המה את עצמו מעט ושתה תה והפנים היו מאירות וכו', ואני אצלו.

[...] הפתרון [...] שאבוא על ר"ה זו לאומאן על ציון הק, ושר"א יש לו נייחא, ושאדיה מקושר ברבינו הק באמת ובאנשי שלומינו ושידיה שנה טובה וכתובה וחתימה טובה, ואעשה תשובה שלימה וכו', אכ"ר.

והקצתי וישנתי עוד פעם וראיתיו עוד פעם וכן עוד פעם.

ר' לוי יצחק בנדר בכרחה בחופת בן גיסו ר' הירש לייב ליפל בשנת תשמ"ו (באדיבות ג.ג.)

למהדורה זו, רבי לוי יצחק השיב לו מענה, בו נימק את סירובו:

אודות מה שכבודו כתב לי שאכתוב איזה הקדמה, חשבתי כזה הרבה ויישבתי כזה כפי שאני יודע שרצון של ר' אברהם ז"ל אשר הי' באמת עניו שפל וסבלן, א שמיקיל בלאמי [=חתיכת בוץ] באמת, וכל עבודתו הי' בהעלם ובהסתהר, על כן גם כעת אין רצונו שנרבה בשבח, על כן מנעתי עצמי מלכתוב. רק כבודו יכתוב כזה הלשון: זאת חיבור וליקוט איש א' מחשובי חסידו ברסלב אשר כל ימיו היה עוסק בהתבודדות והיה דבוק בהש"ת תמיד וכל חידושו שחודש הוא מה שהש"ת עזר לו על ידי ריבוי התבודדות שלו ומוכא בליקוט מוהר"ן ח"א סי' קנ"ו שזה בחינת רוח הקודש ממש, ומי שהיה מסתכל באמת על פניו נתעורר לתשובה בלא מוסר ובלא תוכחה, שמו ר' אברהם ב"ר נחמן הלוי ז"ל. זה לפי עניות דעתי. יותר אין להאריך בשבח, כי זה רצונו.²⁰

(לכסוף כתב רבי שמואל בעצמו 'הקדמת המר"ל, כמובא להלן).

אחרי יגיעה רבה בהשגת הכתבים והעתקתם, פונה רבי שמואל אל דפוס 'צוקרמן' כדי להוציאם לאור. היה זה כבר בשנה הראשונה לשובו מאומן, תרצ"ג, בה הוציא לאור כמה וכמה ספרים שעד אז היו בכתובים. אלא שהמדפים לא אבה להתחיל במלאכה במרם יקבל דמי קדימה. רבי שמואל החל לקבץ תרומות בין אנ"ש, עד שנאסף תחת ידו פונט. כשתפילה על שפתיו חזר אל המדפים ובדרך נס הסכים הלה להתחיל במלאכה, למרות שהיה זה אחוז קמן מסך ההוצאה.

ההדפסה הלכה והתקדמה, כשבכל פעם הוא עמל לגייס עוד סכום ולמוסרו למדפים. אלא שבשלב כלשהו, עקב חוב למדפים נעצרה המלאכה. הספר עמד אז רק בתורה ס'. למרות מאמציו לא יכול היה להשלים את ההדפסה ולפרות את הספרים.²¹

כי צריך לנייר ולשלם לפועלים

באותם ימים הוא פונה אל אנ"ש בפולין ומשתף אותם:

וגם הרבה לספר על ההשגחות הנפלאות בענין הדפסת כתבי ר' אברהם ז"ל, הביאור הליקוטים ושיחות וסיפורים וכוכבי אור וימי התלאות שכבר נגמרו, שבהתעוררותי נתאסף מאנ"ש ביחד פונט אחד בשביל הביאור הליקוטים, ובהשגחות נפלאות שהמדפים נתן לי אמנה והדפים הכל כנ"ל, ותמיד הוכרתי ליתן לו כמעט חצי הכסף כי צריך לנייר ולשלם לפועלים וכו', ועכשיו אני חייב לו ערך שלושים פונט, ה' יתברך יזכנו שנוכל לשלם לו ולגמור כל העניינים החדשים שיש תחת ידי.

נא מכל אחינו אנ"ש מפולין אל תרפו את עצמכם מזה, כי אין לי כעת שום תקוה אחרת, רק שעל כל פנים אנ"ש מפולין לא יבצר אחד שיקנו כל הספרים, וגם אסור יהיה לאיש

שקנה, ליתן לחברו לעיין את הספר²², כדי שימכרו הספרים ונוכל לשלם החוב ולגמור השאר, נא עשו מה שבכוחכם, ואני עשיתי מה שמוטל עלי, הרבה יותר מכוחי, ואתם עשו מה שמוטל עליכם כרצונכם.

וגם זאת למודעי, כי לא מבטיא מבטיא הספרים הקטנים 'שיחות וסיפורים' כוכבי אור, וגם כל הספרים שלא נדפסו עדיין, הם מועילים ומוכנים גם לקמן שבקטנים, אבל גם הביאור הליקוטים מוכרח מאוד, וביחוד לאנ"ש הרוצים להבין התורות ב'ליקוטי מוהר"ן ולהכניס בעמקו, ולקיים להשריש בעצמו העצות, יהיה הביאור הליקוטים' למוכה גדולה, ובפרט לקיבוץ הקדוש, שאחד ילמד ויתן להבין בקיבוץ.

והעיקר אמרתי 'כתבת זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל י-ה, עתיד להיבראות דור, שיהיה ישיבה גדולה בארץ הקודש דווקא, שילמדו תורות רבינו עם השורש ולדקדק בהתורות על כל אות ואות על פי הביאור הליקוטים' ולעשות כל עבודתם והנהגתם בקודש ובחול על פי הפנימיות מתורות רבינו ומוהר"ת, על פי דברי ר' אברהם ז"ל, ויתנו כל כוחותם ומאמצי נפשותם לזכך הגוף, ולהכניס בו כל העצות והטובות של רבינו ז"ל, אשרי מי שיהיה לו חלק בזה, הן מהפנימיים והן מהחיצוניים, שמייעים להקים ולחזק את זה, אבל יבוא מי שיהיה לו זכות לזה, ה' יתברך יעורני לזה, על דבר כבוד שמו, אמן כן יהי רצון.

והנה, הרבה הרבה עבר עלי כזה השנה מלבד הנ"ל, גם בענין צרכי רבים שמסרתי את עצמי, הן להחיות אנ"ש בלימוד עבודת ה' והן בהתייחסות הישיבה, והן בענין הדפסות, שכל המשא עלי, להבין ולעבוד אצל המדפים שירפים, ולהגיה כמה פעמים, וליתן הכסף. ה' יודע ועד כמה מסירת נפש וגוף היה לי על זה, כמה עבודה ביטלתי וכו', וכו', כדי לזכות הרכיב. אינני יכול לשער במוחי כמה כוחות נרתי על זה, ואם היו נותנים לי שני מאות פונט על ספרים אחרים ישנים מרבינו ז"ל שכבר נדפסו - לא הייתי מקבל, ולא הייתי מקבל עלי הטרחת הלזו, כי אני מוכן יותר לפנימיות

ר' שמואל מאיר אנשין זל בוקנתו

ועתה נאסף ונקבץ רובו ככולו ע"י עבודה ויגיעה וטרחת מרובה

אחרי עמל ויוע רב, זוכה רבי שמואל לראות את הספר 'ביאור הליקוטים' יוצא ממכש הדפוס, כשבשער ציון:

נעתק ע"י הרה"ח הנעלה ירא אלקים, מוה"ר משה יהושע [=הוא ר' אלטר] ב"ר אשר זעליג ממעפליק זלדה"ה, וע"י הרה"ח ירא אלקים מוה"ר שמערי"ל בן ר' אברהם אליהו זלדה"ה מברדיטשוב. הספר נדפס עוד בחיי המחבר, אפס קצהו מעט מועיר, ועתה

- 1. תפילות ר' אברהם בר"ן בהעתקת ר' שמואל, נדפסו בספר 'תורות מכת' רבינו ז"ל עמ' יד |
- 2. ביאור הליקוטים - כתב יד אחד מתלמידי ר' אברהם |
- 3. חידושי ר' אברהם בר"ן בהעתקת ר' שמואל

1. ר' שמואל הורוויץ במחצית אנ"ש | 2. בערוב ימיו בחלאקע לנכדו במרוץ
3. הרובע היהודי בירושלים, נראים שני בתי הכנסת 'החורבה' ורבי ניסן בק

נאסף ונקבץ רובו ככולו ע"י עבודה ויגיעה וטרחא מרובה ע"י הר' שמואל בר' ישעי' הלוי הורוויץ והוצא לאור על ידו - הוצאת ישיבת ברסלב לתורה ותפילה - ירושלים תרצ"ה

מעבר לעמוד השערה, נזכרו עוד שמות של אנ"ש שהיה להם חלק חשוב בהוצאת הספר:

...ונשמת המנוח הרה"ח מוה"ר שמואל העשיל בר' אברהם צבי פרידמאן ז"ל ... עבדו שיגעו וטרחו לכתוב ולהעתיק הכתבים של בעהמ"ח ז"ל ונדפס ע"י כתבם...

על הטוב יזכר הר' נתן בר' פנחס יהושע וזוג מרת שרה גיטל [=בייטלמכר]. והר' אפרים בר' ליפע והר' שמואל מאיר בר' אפרים זלמן [=אנשין] והר' ישראל גדלי' בר' בנימין [=ברג] והר' שלמה וועקסלר". עבדו שטרחו ויגעו בסיוע להדפסת הספר, מהם בכתיבה והעתקה מכת"י, ומהם בהתעוררות להדפסה, ומהם בסיוע ממוץ, ישלם ה' משכורתם כפולה אמון

בספר זה נדפס לראשונה 'תפארת הליקוט' - חלק חמישי מ'כוכבי אור' (חובר על ידי רבי אברהם ברתמ"ד, שנת הסתלקות אביו הגדול רבי נחמן מטולמטשין), הסובב סביב המאמר 'פתח רבי שמעון' בסיומן ס' בליקוטי מוהר"ן, אותו העתיק רבי שמואל מכתב יד רבי שמעון מברדיטשוב (הוא מציין בכמה מקומות "כאן חסר הכ"י, ואי"ה נשלם כשנשיגו" גם כאן חסר כתי"י ונשלם כנ"ל").

על הכל, שקרבני מבין עמקי הקליפות למקור החיים למקור הקדושה להנחל נובע מקור חכמה, לרבינו הק' והנורא זיע"א. וזיכך וצירף אותי כמה ימים ושנים ביסורים מיסורים שונים, בעלבונות ובזיונות ושפיכות דמים, הכל כדי להתקרב אל הקדושה. וזיכני לחתוב את ראשי בכל הקיבוצים של אנ"ש, הן בפולין והן ברוסיה, ולהכיר כל אנ"ש פנים בפנים. ובפרט העולה על הכל שזיכני במסירות נפש ונסיונות כאלה, לדלג הרים וגבעות, ולבוא על ציונו הק' אומנה. ולהיות שם עתים וזמנים שונים, איזה שנים כפולים, ושלשה ראשי שנים אשר אין למעלה מתיקונם. ואת התחדשות המוחין, ודעת ורצון וכיסופין, שמשגיגים לבלות כל הימים ברינונים לפני בורא כל העולמים. אשרינו שזיכנו עד כה.

ומלבד כל אלה עצמו ועמקו חסדיו ונפלאותיו כאלה וכאלה, שאילו כל הימים היו וכו' ואין לצייר אפי' במחשבה וכל שכן בפה וכ"ש וכ"ש בכתב. עוצם נסיו ונפלאותיו שעשה עם שפל אנשים כמוני להוציאני מבין שיני אריות, מאלפים ורבבות סכנות מות ממש ועינויים ויסורים שונים וחולאים ורעבים הרבה, ולהוציאני בספירת' נצח שבנצח' מידת רבינו הק', מבית האסורים באזיקים וחושך וצלמות, להביאני לארץ הקודש, והראה לי אלקים גם את ורעי. ואסיר תודה אני להודות ולהלל מכל הד' שחייבים להודות, כי כולוהו איתנהו בי, כפול משולש מרובע. וגם פה לא עזבני, ויסוד לבנין חברתנו ישיבה ע"ש רבינו זיכני. ואע"פ שראשיתנו מצער אחריתנו ישנה מאוד.

הפעם אודה את ה'

רבי שמואל לא יכול היה לעצור ברוחו וכתב מתמצית דמו וחלבו 'הקדמת המוציא לאור', בה ביקש לבטא ולו מעט שבמעט מהתנוצצות לבו ורגשי תודתו לבורא יתברך על חסדיו עמו בהתקרבותו לרבינו הק' ובנס הצלתו מהכלא הרוסי (ההקדמה פותחת בראשי התיבות של שמו ושם אביו, בכתיבת 'כן יכבר אב'):

שירת תודה והודאה.

מאת נכרא ננוע ומעונה.

ו'שפל אנשים נבוה וחדל אישים.

א'שר השך וצלמות סבוהו ימים רכים.

ל'אל אשר עולם ברא, המחלצו ומוציאו.

כ'נסים ונפלאות אשר לא היו מימים קדמונים.

י'סוכבננהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו.

ש'ירה חדשה שבחו גאולים ממות לחיים.

י'צאו מבית האסורים לבני חורין.

על שפת הים הודו המליכו ואמרו בעת עלייתם בהר ה' ומקום קדשו.

ה' ימלוך לעולם ועד.

הפעם אודה את ה' כעל כל אשר נמלני, הנמל לחייבים טובות שנמלני כל טוב, וזיכני בכמה מיני זכויות חנם, חסדים ורחמים גמורים. ויותר

24. שיחות שרש"ר שלמה ווקסלר מפי ר' אברהם בר"ן, ולא נדפסו על ידי ר' שמואל בקנימרים 'תורות מכת"י רבינו' - ירושלים תרצ"ד, צרפס לביאור הליקוט'ים

ותודה ותהלה מיוחדת, לאל איום ונורא, אשר זכינו להוציא לאורה ביאורי תורות נעלמות ונשגבות, מאיש פלא חי עולמים, אשר זה הוא לו לשם ולתהלה מבנים ובנות, אשר בקבר שפתותיו יהא דוכבות, וזכות הרבים תלוי בו, והעבודות יחשב לו כאילו חי בשני עולמים.

זיכנו השי"ת ויגמור בעדינו שנוכה לקיים ולבלות כל הימים והשנים באמת ובתמים, אך ביראת ה' כל הימים, ובירור ומיצוי המידות, וקיום העצות, ויתרום ויתעלה שמו של בורא עולמים, והצדיק הנכלל בו לעולמים, ואנחנו נהיה לזה גורמים. ונוכה ונחי' ונראה ציון כיפיה ותפארתה, ובית הדעת בנוי בכללי וכפרטי במהרה בימינו אמון.

ובכן כאשר זכינו להוציא לאור אלו היסודות הנוראות מהאיש הנפלא, אשר שמו מהולל ומפואר בפי כל אנשי שלומינו, ואורו מאיר ע"י תלמידיו העובדים מאומן ומפולין בדרכים ישרים ונפלאים. וכאשר רצונו ומגמתו לעורר אנשים, להוציאם מגשמונתם ע"י קיומם עצות רבינו ז"ל בעומק עמקים. וכן כוונתו ע"י שיחותיו להקים דעת רבינו הק' אשר יסודו בתפילה שעומד ברום גבהי מרומים. ובכן מוקדש הכל להרם ולרוםם באלו הזוכים לקיים בקיומם בהשוקדים ועובדים בעבודתם לשבר תאות גופם והעושים מוף נפש בעבודתם בתורה ותפילה בכחו' 'מבשרי אחוה אלקי'.

הכ"ד המסדר והמ"ל שמואל בר' ישעיה הלוי הורוויץ

ועל הטוב יזכר אאמ"ר הרה"ג מוהר"ר ישעיה בר' אשר יחזקאל הלוי הורוויץ עבדו שהדריכני מנעורי בתו"ש ומצוות, והרה"ח ר' אלתר בן ציון בר' מרדכי דוד וחבריי אנ"ש שבארץ וחול שסייעוני הרבה להתקרבות לרבינו הק' ועבודת ה' ישלם ה' משכורתם כפולה. וזכות המצוה שמתחתי יעמוד להם לצאת. וזכות רבינו הק' ומוהר"ת יגן עליהם ועלינו ועכ"א אכ"ר.

ר' גדליה ברגר ז"ל

וכל זאת כשכבתי בקושי יש לחם לאכול ובגד ללבוש.

וזאת יסופר, כי אתרי הדפסת הביאור הליקוט'ים הופיע בחלומי רבי אברהם בר' נחמן, נשקו והודה לו ברוב תודה על יגיעתו העצומה שיגע עד להדפסת הספר.

לימים, כשתיאיר את מראהו של רבי אברהם בחלום, בפני החסיד רבי לוי יצחק בנדר, אישר לו כי אכן כך היה תואר דיוקן דמותו המהורה בחייו! (שיח שרפי קודש ו', קנ"ב).

רבי אברהם מופיע בחלום

בצדק אמרו על רבי שמואל (על משקל שיחת רבינו הק' על תלמידו הגדול מוהר"ת), כי לוא הוא, לא היה נותר לפליטה 'א בלעמיל שמות' (דף לגיזיה) מרבי אברהם. הוא התמסר בכל כוחותיו להדפסת כתביו בזמן שהיה זה בבחינת 'מצוה שאין לה דורשין',

גם מבואר

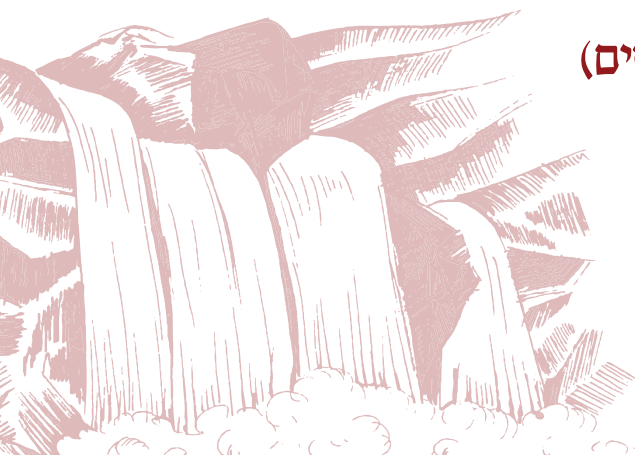
מדברי רבינו ז"ל: לענין הצדיקים יחידים הדורות, שקודם ירידת הצדיקים לזה העולם, יש ביכולת להיות איש כשר ועובד את ה', גם זולת זה הצדיק ותורתו – ומשבא לזה העולם, אין ביכולת כלל לזכות זולתו וזולת תורתו למה שצריך לזכות. וכפי הנראה מדבריו הק', שזה נמשך מדרכי הש"י בהנהגת העולם, זה לעומת זה. ובירידת הצדיק הרופא נפשות לזה העולם, ברפואות ותחבושות יקרות ונפלאות שלא נתגלו עדיין מעולם, נתחדשים כנגד זה מחלות ומכאובים חדשים שלא היו עדיין בעולם ושאין ביכולת לעמוד כלל נגדם, אם לא בסגולות ורפואות הצדיק שנתחדשו וירדו כנגדם באלה העתים, והבלתי מתרפא בהם אברה תקוותו ח"ו.

(הקדמת ביאור הליקוטים)

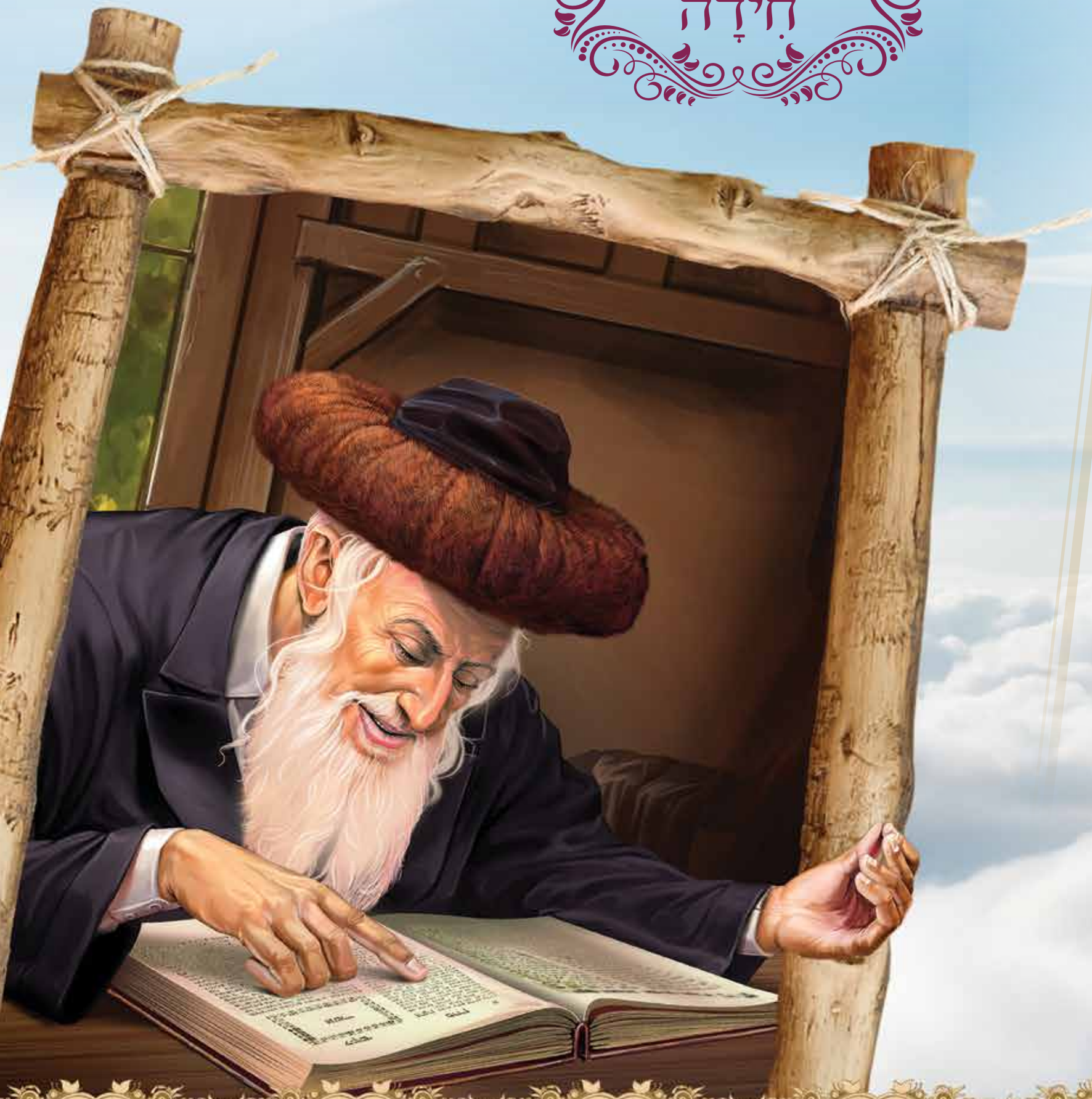
אין ביכולת כלל

לזכות זולתו וזולת תורתו למה שצריך לזכות

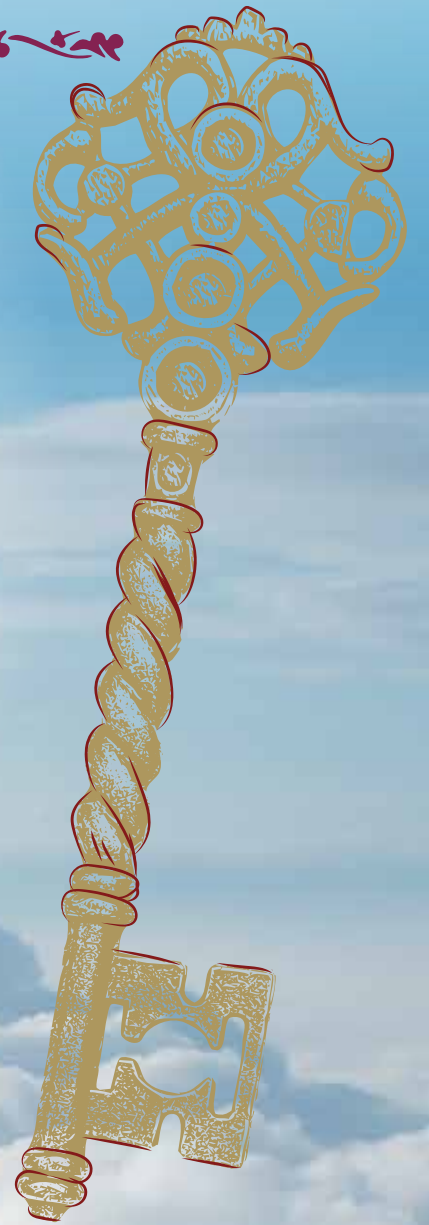

כתב
חידה

אני לחם לבן בטעם רבש,
שהופיע שישה פעמים בשבוע.
אני במחלוקת עם האש,
ומזוהמת הנחש אני מעלה.
תמיד אני בא כהמשך לדבר אחר
ולאחר המתנה, ארבעים ותשעה פעמים.
אני מנהיג ישראל
שיצא והוציא את ישראל
ממקומות שפלים ונמוכים
ורצה לעלות לארץ הצבי.
בי מגרשים שמאי והלל
את דתן ואבירם.
והמסר שלי לדרשן הוא
שישנם דברים שעליו לגלות
ויש שעליו לכמות.
מי אני?

לחידה

שלב ה' מדוע שקלא תשאול – לעזור שאלות וקושיות

החלק החשוב ביותר במהלך העיון בתורה הוא לשאול שאלות ולהקשות קושיות על כל עניין בתורה.

כל שאלה חשובה, כל קושיה מומנת קצה חוט של קשרים מסועפים ונפלאים בתורה.

גם אם כעת אין לנו שום קצה חוט – את השאלות והקושיות עלינו לנצור היטב בזיכרונו ומומלץ אפילו לרשום אותם לזכרון. כאשר יתגלו לנו בעזרת ה' בהמשך הלימוד וההליכה עם התורה כיוונים וקשרים היכולים לבאר את העניין, נוכל להיזכר באותם שאלות וקושיות ולקשר אותם למהלך ההולך ונבנה.

ישנם סוגים רבים של שאלות וקושיות וכולם חשובים ונחוצים, אך באופן כללי בתקופה הראשונה של לימוד התורה, מומלץ להתמקד בשאלות וקושיות הנוגעות בחיבורים המהותיים של התורה, יותר משאלות המשויכות יותר למעמדת הצדדית של התורה.

שלב ו' פתיחת והרחבת הפסוקים

הפסוקים ומובאות חז"ל השזורים ברחבי התורה, מלבד היותם חלק בלתי נפרד ממהלך התורה הפשטני, הם גם מומנים בתוכם את השורשים העליונים ביותר של התורה (עין חיי"מ שם"א).

שלב א' תפילה והתבודדות

כמו בכל דבר שבקדושה, גם בעניין נשגב זה השלב הראשון הוא תפילה והתבודדות שנוכח להיכנס כראוי בעומק התורה ולדלות ממנה עצות חדשות ורפואות יקרות ונפלאות.

מלבד הסגולה הפשוטה והידועה שכתפילה והתבודדות המועילים לכל העניינים, יש להם חלק משמעותי מאוד גם בהשגת התורה, מכיוון שהתפילה היא זו שבונה את הכלים שאיתם ניתן להשיג את האור של התורה בכחינת 'נעשה ונשמע'.

התפילה היא האופן הראשון, הנגיש והעמוק ביותר שבאמצעותו אנו יכולים לקיים את התורה.

ולכן התפילה וההתבודדות על התורה לכל אורך תקופת הלימוד וההליכה איתה, היא זו שמסוגלת להביא אותנו להשיג את ההשגות הגדולות ביותר בתורה לעובדא ולמעשה.

שלב ב' הכרת התורה

כולנו מצפים ומייחלים להגיע לשלב בו נוכח לחדש בתורה מהלכים נפלאים ולהוציא ממנה עצות חדשות ונפלאות, אולם היסודות של אותם בניינים נפלאים נבנים דווקא בשלב הראשון של הלימוד וההליכה עם התורה.

ככל שהיסודות יהיו איתנים יותר, ככל שמבנה התורה הפשוט יהיה ברור ומוכן לנו היטב על כל פרטיו חלקיו ודקדוקיו, כך גם הבניין שנבנה על גבו בשלב מאוחר יותר יהיה בניין חזק ואיתן, הכלול מתהליך נפלא של שאלה קושיה ואי הבנה, ואז תשובה נפלאה הקושרת אותנו לכל מהלך התורה ומיישבת באחת קושיות רבות.

המינימום ההכרחי הוא לימוד של התורה בפשיטות חמש פעמים לפחות, בלי זה קשה שתהיה לנו אחיזה אמיתית בתורה.

שלב ג' סיכום התורה

חשוב מאוד לסכם את מהלך התורה בכתב ובעל פה, ככל שמהלך התורה יהיה ברור ומסוכם במוחנו, כך נוכל להתקדם יותר בעיון וההתעמקות בתורה.

שלב ד' סימון הלשונות המקושרים

אחת מהדרכים העיקריות והקלות ביותר לעמוד על קשרי התורה 'מיניה וביה' היא על ידי סימון הלשונות הזוהים, אף אם הם מופיעים בתורה בהקשרים שונים שבמבט ראשון נראים כלא קשורים זה לזה ואפילו מנותקים.

בשלב הראשון אנו נתמקד בלשונות הזוהים והמקבילים מצד עצמם, ובשלב מאוחר יותר רצוי לזהות ולסמן גם מושגים ועניינים שזוהים ודומים גם מצד התוכן ולא רק מצד הלשון.

שלב ז' להחדש בתורה

לאחר שהכרנו את מבנה התורה, סיכמנו אותה, סימנו את הלשונות המקושרים, עוררנו שאלות וקושיות רבות בתורה, ואפילו פתחנו והרחבנו את הפסוקים, כעת, עם הרכה סיעתא דשמיא, הגיע הזמן לנסות לחזור לכל אותם שאלות, לשונות וזוהים, פסוקים וקשרים, ולנסות ליישבם ולבארם זה בזה.

לאחר מכן ננסה לסלול מהלכים בתורה 'מיניה וביה', המבוססים על כל השלבים הקודמים ושופכים אור חדש על מהלך התורה כולה.

שלב ח' אור הלבנה

לאחר שהעמקנו תקופה ארוכה בתורה וקיימנו את שבעת השלבים המבוארים קודם לכן, כעת הגיעה העת המתאימה ביותר להתחיל ללמוד את הלכותיו של מוהרנ"ת המיוסדות על התורה ולהעמיק בהם.

דברי מוהרנ"ת הם כמים שאין להם סוף, בבחינת פי שניים מרבו. ככל שגדלה השגתינו וידיעתנו בתורה, כך גם גדלת השגתינו והכנתינו בדבריו של מוהרנ"ת המיוסדות כולם על התורה, ומפרשים ומבארים אותה.

'טעמו ודראו'

פרוייקט להפצת הלימוד בספה"ק ליקוטי מוהר"ן

המבחן

בכל שבוע יתקיים מבחן, אותו ניתן יהיה למלא באמצעות מערכת 'נדרים פלוס' או באמצעות קו הטלפון.

תוכנית הלימוד

בחודשים הקרובים (ט"ו אייר – ט"ו אב) נלמדת תורה נ"ו בספה"ק ליקוטי מוהר"ן, מאמר 'זביוס הביכורים'

על כל מבחן תיערך הגרלה, להלן הזכיות שיוגרלו

פרס שלישי

40 זוכים
בסך 50 ₪

פרס שני

6 זוכים
בסך 200 ₪

פרס ראשון

3 זוכים
בסך 500 ₪

מימוש הזכייה

אחרי ההרשמה, יישלח כרטיס 'אידיש כארד' לכל נרשם, הזכיות ייטענו מידי שבוע בכרטיסים של הזוכים.

חוברת הלימוד

חוברת לימוד מיוחדת יצאה לאור, את חוברת הלימוד ניתן להשיג בשבוע הקרוב ללא תשלום בדוכני י. בלוי וכן אצל נציגי הערים בכל רחבי הארץ, ניתן לברר את פרטי הנציגים בקו הטלפון ובמערכת נדרים פלוס.

פרוייקט להפצת הלימוד
בספה"ק ליקוטי מוהר"ן

לשיעורים מידע ופרטים על הפרוייקט, ההגרלות והמלגות
חייג עכשיו! 077-336-2063